BX
8049
.K844
1918

KORSBANERET

1918

BX
8049
K844
1918
GTU
Storage

Hvarest två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland dem. *Matt. 18:20.*

KORSBANERET

In hoc signo vinces.

KRISTLIG KALENDER

FÖR ÅRET

1918

REDIGERAD AF OSCAR N. OLSON

Trettionionde årgången

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY 1962

ROCK ISLAND, ILL.
AUGUSTANA BOOK CONCERN

BX8049
.K844
1918
APR 26 1965

ETT ORD I TIDEN.

Det är oväderstid —
svärdtid, vargtid med eld och blod. Vi draga oss
nu till minnes:
Räddning blott sker genom ånger och bot,
alla på knä vid KORSETS fot
för honom, som än orygglig står
ledande trofast vid herdehand
allt och alla i kärleks band
och helar de djupaste sår.

En värld i brand!
Ges det väl mera en fridlyst ängd,
eller har makten allena rätt,
hvart vi än blicken må vända?
Stupar vår värld på blodig slätt,
går det mot tidens ända?

Stilla, mitt folk!
Se uppåt med lyftade händer
från grusade högar och bränder;
slut dig in i Guds famn,
där har du skyddad hamn.
I tillitsfull tro
skall du bygga och bo.
Välsignelsens strömmar Han sänder,
planterar, när stormtiden ändar,
segerns BANÉR med sitt namn.

(Efter KNUD JENSENS *"Et ord i Tiden"*).

PACIFIC LUTHERAN
THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY
20428

Innehåll.

SID.

Sursum Corda! 5

Herdeord till Herrens hjord.

En juldröm. ERNST LÖNEGREN..... 9
Nyårsklockan. Poem 14
Vid årsskiftet. C. A. LINDVALL..... 15
Trettondagsbetraktelse. V. H. HEGSTRÖM..... 26
Högt mål. Poem. E. L—D..... 33
Korset och ungdomen. E. L—D..... 35

Uppsatser i blandade ämnen.

Den 31 oktober 1917. Poem. S. M. H..... 41
Det centrala i reformationen. EMIL LUND.... 44
Gamla svenska biblar i Amerika. G. N. S..... 51
Enhetssträfvanden inom den lutherska kyrkan i Amerika. O. N. O..... 81
Nebukadnessar. CARL A. BLOMGREN..... 96

Från kyrkans fält.

Augustana-synodens Kvinnornas hem- och hednamissionsförening. ALMA C. SWENSSON.... 101
Sudan för Kristus. R. D. H..... 114
"Dessa minsta mina bröder." O. N. O..... 120
Emanuel Hospital och diakonissanstalt, Portland, Oregon. A. M. G..... 124
Barnhemmet i Andover, Ill. A. T. FANT..... 126
Augustana ålderdomshem, Chicago. J. N. B... 130
Bethany Home, Alexandria, Minn. P. E. O.... 132
Upsala College. PETER FROEBERG..... 134

SID.

Herdeminnen.

Gustaf Adolf Ekman. GIDEON OLSON..... 149
Johan Theodor Kjellgren. F. M. ECKMAN.... 153
Anders Sundberg. GUSTAF BERGMAN..... 161
Per Johan Källström. J. G. D..... 167
Johan Peter Borg. J. T. K..... 171
John Fremling. L. A. HOCANZON..... 178
J. J. Hoikka. F. A. L..... 189
P. J. Brodine. C. E. L..... 194
Nils Olof Grundén. J. G. HULTKRANS..... 199
K. G. Wm. Dahl. C. A. LÖNNQUIST..... 204

Hädangångna samfundsmedlemmar.

Helga Stolpe. M. S..... 225
Anna L. Anderson. B. S. NYSTRÖM..... 230
Amy Olivia Isaacson. ALF. BERGIN..... 233
Andrew Peterson. A. F. BERGSTRÖM..... 237
F. A. Landee. A. F. BERGSTRÖM..... 241
Bernhard Carlson. M. C. R..... 244
Nils Bengtson. J. TORELL..... 246
Carl Wilhelm Dahl. J. E..... 249
Emanuel Bengtson. C. A. V. L..... 251
Gustaf Ossian. C. A. R..... 253
Johannes August Johanson. C. O. L..... 255
Carl A. Telleen. JOHANNES..... 258
Carl Johan Strömquist. ALF. BERGIN..... 260
Maria Sofia Johnson. C. E. ELVING..... 264
Malena Malmberg 267
Augusta Charlotta Levine. L. B. BENSON..... 270
John Erlander..... 272

Kyrkoalbum 275

Sursum Corda!

O *Gud, Du som stiftar frid och älskar endräkt*, se i nåd till de folk, som nu gå genom krigets pröfvande eld. De hafva ådragit sig din vrede och förtjänt din rättvisa tuktan, men öppna vägen för en snar och varaktig fred.

Vi anropa dig särskildt för vårt eget land och folk. Afvänd i nåd från våra kuster och landamären den nöd och fasa, som följt i krigets spår och lagt sin mörka skugga öfver så många länder bortom hafven. Förläna vår president och hans rådgifvare visdom och insikt att med stadig hand styra landet mellan bränningar och skär och föra det åter in i fredens lugna hamn. Bevara oss såsom ett folk från girighet och mammonsdyrkan, från högmod och självbelåtenhet, från falsk förtröstan på egen kraft; från afund, hat och hämndlystnad och från alla andra begärelser, som befläcka och skada själen.

Var Du vår tillflykt och vår starkhet, en hjälp i nödens tider, väl bepröfvad, i denna sållningstid af svår bedröfvelse. Förhindra och afvänd allt ondt råd och deras ränker, som hvarken frukta eller ära ditt namn och äro blindas blinde ledare i nationens rådslag. Skona oss såsom ett folk,

handla icke med oss efter våra synder och vedergäll oss icke efter våra missgärningar, utan förläna oss en uppriktig ånger, att vi med botfärdiga hjärtan må älska och tjäna Dig och föra ett lugnt och stilla lefverne i all gudaktighet och värdighet. Påskynda ditt rikes ankmost, då Han, som Du sändt att återlösa världen, skall regera såsom fridens furste, nämligen vår Herre och Frälsare, Jesus Kristus. Amen.

Herdeord till Herrens hjord

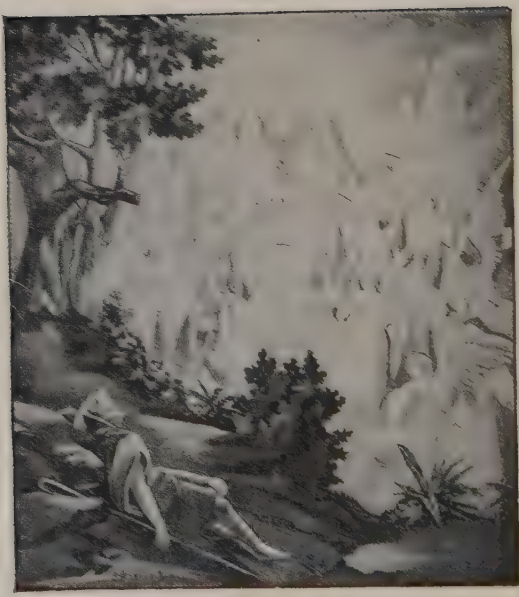

En juldröm.

JULBETRAKTELSE AF ERNST LÖNEGREN.

Jakob hade en dröm. Han såg en stege vara ställd på jorden, och dess öfre ända räckte upp till himmelen, och Guds änglar stego upp och ned därpå. 1 Mos. 28: 12.

En juldröm! Ja, kunna vi ej kalla den så, den älskliga berättelsen om Jakobs dröm i Betel, som hör till våra tidiga barndomsminnen? Han ligger där, den unge Jakob, och hvilar med stenen till hufvudgärd. Han är stadd på flykt. Lifvets lycka vill han fånga. Men det är något som tär på hans inre frid, ett mörkt minne af en begången synd. Men i drömmen blir det så ljust — synden är förgäten. Sköna änglagestalter stiga på en himlastege öfver honom upp och ned. Han hör härliga löftesord af Herrens egen mun om välsignelsen, som Herren vill gifva honom och hans släkt. Värmd i sin själ vaknar han. De heliga ljusminnena äro ej borta. Han reser stenen, på hvilken han drömde sin dröm, till en minnesvård vid Betel, och heliga löften gifver han den Gud, som så nådefullt uppenbarat sig för honom. Och det bästa af allt, han

höll de löftena. Längre fram finna vi honom åter vid samma Betel resa ett nytt altare åt den Gud, som hört och hulpit honom i nödens tid.

Hvad säger oss nu denna dröm, hvarom den heliga boken förtäljer, när vi stå så här invid julen? Inte är den väl blott en erinran om de många, som om julen, hemlösa och fridlösa såsom Jakob, drömma ljusa minnens dröm om hvad de en gång ägt, men mistat; — drömmar, hvarur verkligheten snart väcker dem? Nej, något vida djupare vill den lära oss. O, vi ville taga *alla*, lyckliga eller olyckliga, gamla eller barn, med oss ut på marken. — Det är en stilla julnatt. — Låtom oss gå, ej till Betel, men till Betlehem! Där ligga herdarna såsom en gång Jakob låg. Såsom drömmande få de se änglar sväfva ned och höra från dem såsom en ljuflig sång: "Se, jag bådar eder stor glädje, ty i dag är eder född Frälsaren!"

O, min vän, ser du något af den synen? Hör du något af den sången? Ser du, hur änglarna liksom vilja bära ned lisa och tröst till alla kvalda hjärtan och lyfta bördorna från dem? Träd nära! Du har väl ock någon börda, som vore godt få aflyftad. Och äfven för dig är där förvisst mycket att få. Du skall kunna lära där, att himmelen är ej något i blånande fjärran, såsom så många fatta den, utan himmelen är den Guds ljusa värld, som är oss så nära, och från hvilken han sänder bud till oss för att lära oss huru nära han är oss, lefver med oss. Du skall få säga vid Betlehem såsom Jakob vid Betel: "Detta måste vara en helig plats, och här bor för visso Gud." Och det bästa af allt: det är ej blott en *dröm* detta, det är *verklighet*. Det är ett *fast ord*, det ordet om *vår* Jakobsstege: *vårt Julevangelium!*

BISKOP ERNST LÖNEGREN

Hvad är det då? *Ett barn är oss födt, en son är oss gifven.* — —. Från himmelen steg han ned. Det gifves en väg däruppifrån ända ned och, Gud vare tack, äfven härnedifrån och ända dit upp. Det är ej änglar blott, som stiga ned med sköna ord och löften, utan Gud själf har stigit ned i Jesus Kristus, som blef fattig för vår skull, att vi genom hans fattigdom skola varda rika. Så mycket som Jesus, Sonen, är mer än änglarna, är julen mer än Jakobsdrömmen. Änglarnas ljusväg ned är budbärarnas väg; Jesu väg är konungsvägen, frälsarevägen. Ingen borde nu längre tvifla på Guds kärlek. Tviflar du, så kom med i dag och se hvad som skedde i Betlehem. Se på det lilla barnet! Ser du hans härlighet? Man äflas att omgifva Betlehems under endast med sagoglans, men beröfva det gudomshärligheten. Men allt hvad vi bygga vårt hopp uppå ramlar då som en tom dröm. Gudomlig nåd hämtar blott den hos Jesus, som i honom ser Guds väsendes afbild och hans härlighets återsken.

Men ännu ett. Den drömmande Jakob såg änglarna ej blott stiga ned, utan också upp. Ja, det går en väg jämväl *upp!* Samme Jesus, som steg ned hit, har ock beredt oss en väg ditupp. Ja, han *är* vägen dit, "en ny och lefvande väg". Ingen kommer dit utan genom honom. Men med julens Jesusbarn gå vi tryggt och säkert hemåt, och intet, hvarken synd eller dom eller död, skall stänga vår väg. Äfven här går ju således vår julgåfva vida öfver Jakobsdrömmens förebild. Där var det blott änglarna, som gingo upp — Jakob själf låg kvar därnere. Men sedan det blef jul på jorden, har det blifvit en salig folkvandring hän mot det

himmelska hemmet. Menar du, att den vägen är mödosam och tung. O, då stirrar du nog på de självgjorda omvägar, som många söka bana sig. Nej, ju mera rakt fram i tro på Jesusnamnet, desto bättre går det. Tunga bördor falla af; högre och högre upp, närmare Gud föras vi. Men hvarje steg heter bättring och tro. *"Ändren edert sinne!"* — så står det vid hvarje steg på himlastegen. Men "nåd för nåd", så heta ock stegen, som du i tron tager. Och ju högre vi föras i trons förening med Jesus, Frälsaren, desto mer skänker han barnasinnets renhet.

Och så komma vi hem! I Jesu namn klappa vi på hemmets port. Och då — ja, då varda vi åter såsom drömmande af outsäglig salighet, när vi få stämma in i julsångerna däruppe i det strålande Betel, Guds hus, där Betlehems stjärna lyser allra härligast.

Är det ej en underbart skön tanke att tänka på den stora skaran af Herrens änglar, som bära ned hugsvalelse och ljus till arma hjärtan; hör du, hur de klappa på *din* dörr i jul?

Och den stora skaran af fattiga syndare, som i samme Frälsares namn är på väg dit hem — hur långt har *du* hunnit?

O, unna dig tid att i minnenas och glädjens högtid drömma julens ljusa dröm, att du må taga, verkligen i tron taga, något steg uppåt och hemåt mot den eviga glädjen.

Och sjung på vägen: Dig, min Jesus, vill jag följa, Hvad det än mig kosta må; Genom öken, öfver bölja Skall med dig jag säker gå! Dig, blott dig, Vill jag följa, Led du mig. *Amen.*

Nyårsklockan.

Ring, ring, ring, nyårsklocka, ring,
kalla på själarna rundt omkring!
Kalla dem alla till Herrens hus,
himlens förgård, så härlig och ljus.
Ring, ring, ring, nyårsklocka, ring!

Vid årsskiftet.

Jesus Kristus är densamme i går och i dag och i evighet. Hebr. 13: 8.

Vi stå inom kort ännu en gång vid ett årsskifte. På den nya milstolpe, mot hvilken vi snabbt ila fram, skall tidens finger inrista ett nytt årtal. Detta årtal antyder, att vi kommit ett långt stycke närmare evigheten. Det påminner oss om att vårt sista år på jorden snart kan vara inne. Våra sinnen gripas därför vid årsskiftet af en nästan obeskrifligt underlig stämning, och denna stämning är väl icke blott en öfvergående, betydelselös känsla, en vacker gärd åt vanans makt, utan af en verkligt djupgående beskaffenhet. Och det är ju icke mer än på sin plats, att vi, särskildt vid ett tidsskifte sådant som det, inför hvilket vi nu stå, djupt gripas af allvar och eftertanke samt fråga oss själfva, hvart denna tidens ström fört oss hän, och hur vi stå till boks inför Gud, hvad beträffar användandet af den svunna tiden, och detta så mycket mer som vi tydligt veta, att vi alla en gång skola få igen vårt lifs gärningar. Men på samma gång kunna vi icke heller gärna underlåta att ur hjärtats djup tacka och lofva Herren för undfången nåd och

med glädje erkänna, att han på allt sätt varit god mot oss.

Att börja med ilar då vår tanke till den tid, som är tilländalupen. Men det tilländalupna utgör ju minnets bok. Och årsskiftet manar oss att vända på åtminstone några af dess blad. Men då går det så, att tanken på det förflutna framkallar en oändlig rad af minnen, både sorgsna och glada. I minnets bok äro ingalunda alla dess bilder ljusa, utan somliga af dem ganska mörka, och de framlocka icke leenden, utan hellre tårar, ja, bittra sådana. Och det är just för dessa mörka bilders skull, som många icke alls vilja eller våga öppna denna bok. Vi vilja dock öppna boken och skåda tillbaka på vår lefnadsfärd, helst som den för oss i många afseenden torde bevisa sig både minnesvärd och lärorik.

Då det gäller det flydda året, så tro vi, att detta sanningsenligt kan karakteriseras som ett af de mest betydelsefulla i mänsklighetens historia. Det har varit ett lidandesår i allmännare och större utsträckning än något af sina föregångare sedan tidens morgon. Tillståndet i världen är för närvarande obeskrifligt hemskt. Öfver nära nog hela vår stackars jord rasar nu krigets förfärliga brand. Folk ha rest sig mot folk och riken mot riken, precis som vår Frälsare förutsade då han vandrade på vår jord i synlig måtto. Och krigets skräckinjagande eftertrupper — våldsdåd, farsot, hunger och dyr tid — se vi icke dem redan börja visa sina grinande anleten? En världsnöd, sådan som den nu rådande, vet icke historien om. Eller när var nöden i världen så stor som just i vår tid? När flöt sådana strömmar af blod och tårar, och

när gafs det så många svidande hjärtan, så mycken jämmer och klagan som nu? Världsrikena riktigt knaka i sina fogningar, och den rådande samhällsordningen hotar synbarligen att sammanstörta. Det är en riktig bekymmersvåg, som rest sig och som brusar skummande fram öfver jordens folk och land och hotar allt med död och undergång. Vi skåda med förfäran de rasande böljesvallen på ytan, men underströmmarna äro oss fördolda såväl som hvad allt detta möjligen bär i sitt sköte. Gud allena vet, hvad slutet skall bli. Men det tro vi, och det bedja vi om, att den förfärliga världsbrand, som nu så stolt kastar sina blodröda eldsflammor mot himmelen, måtte icke blott förbränna och härja, utan jämväl verka renande och luttrande. Och kanske hela denna bittra världskamp, som nu pågår, ändå är ett framåtskridande mot ett rikare och lyckligare lif, äfven om detta framåtskridande måste ske under bekymmer och vedermöda. Åtminstone vilja vi gärna tro och hoppas detta.

Under allt detta har dock Guds bevarande nåd värnat och vårdat oss under det flydda året. Oss når ju icke ännu, bokstafligt taladt, kanonernas dån, och vi bo ju ännu jämförelsevis trygga i vårt högt benådade land. Andra tider torde dock snart stunda, sedan vi nu såsom ett folk invecklats i nationernas strid. Men frånsedt allt detta, är det så mycket här hemma som inger oss farhågor och kommer oss att med bekymmer blicka framtiden till mötes. Lifvet är ju en aldrig afbruten strid mellan ljus och mörker, sanning och lögn, en strid, i hvilken det gäller för hvar och en af oss att göra vårt yttersta. Ingen af oss har rätt att stå utanför

denna strid, och det gifves heller ingen möjlighet att så göra. Denna strid är mycket bittrare än den som håller på att utkämpas på det gamla Europas bloddränkta slagfält, ty ondskans makter ingå aldrig på någon vapenhvila. Det gäller därför för oss såsom kristtrogna att ikläda oss ljusets vapen och modigt kämpa Herrens strider.

Nu gifves det i vår tid rikligt af tecken, som förebåda onda dagar. Där röra sig krafter, hvilka sätta sig upp mot Gud och allt hvad heligt är. Vår tid är en riktigt gudlös tidsålder. Och man må väl säga, att icke blott vårt land, utan hela världen har tappat bort Gud. Den som har ett vaket öga på tiden kan icke undgå att märka, att Gud, kristendom, död och dom och evighet göra största delen af vår tids människor litet eller intet bekymmer. Man jagar efter det timliga i stället för det eviga, efter det jordiska i stället för det himmelska. Man samlar de förgängliga skatterna och lämnar de oförgängliga därhän. Rik måste man bli, men icke inför Gud och i Gud, utan på mammon och i världens ögon. Och icke nog med att folken ligga i strid mot hvarandra, utan inom de olika folken står den ena samhällsklassen väpnad mot den andra. Till och med familjen är i upplösning. Barnen visa numera ej den minsta smula respekt för föräldrarna. Äkta makar hålla ej i vördnad det heliga förbund, de ingått med hvarandra. Skilsmässor höra till ordningen för dagen. Vi närma oss tvifvelsutan en samhällsomstörtning af vidtomfattande natur. De gamla formerna för lifvet duga ej längre. Alla förhållanden i lifvet byta numera hastigt gestalt. Därför äro ock sinnena fulla af oro och otrygghet, och det

går genom tiden en hemlig förnimmelse af att det är åska i luften. I sanning, tiderna äro onda! Gif blott akt på det förfärliga lif, som föres nu för tiden! Huru mycket mörkrets gyckelspel och bländverk på snart sagdt alla områden! Samveten kränkas och sanningen förtryckes. Intet rum för Kristi kärlek i världen. Försoffningens ande håller på att ta öfverhanden. Många ha redan inslumrat och andra hålla på att somna. En kall dimma breder sig öfver hela kristenheten, och det ena ljuset efter det andra slocknar. Satan är vred och håller på att utgjuta sina vredesskålar öfver jorden. Kristi församling svettas och blöder i sin kamp och håller på att sträcka vapen. Sådan, ja, sådan ter sig för oss den närvarande ställningen i världen, och vi tro inte för ett ögonblick, att vi målat taflan i för mörk färgton.

Men hvad är nu vår kallelse såsom kristtrogna under ett dylikt tidsläge? Du vet det så väl. Du vet, att vi alla äro kallade att vara Jesu Kristi tjänare. Vi skola bära vår store Mästares namn ut i denna vår onda värld. Han väntar detta af oss. Och detta är vår högsta uppgift i lifvet. Men hur är det nu med denna sak? Låtom oss tänka något därpå! Gud har nedlagt mycken kostnad på oss. "Iären dyrt köpta", skrifver en apostel och tillägger: "Prisen nu Gud i eder kropp och i eder ande, hvilka tillhöra Gud." Ha vi gjort detta senare? Och ha vi gjort så under det flydda året? Om vi någon gång stanna och tänka öfver vårt lif, månne det då icke förefaller oss tämligen innehållslöst och tomt? Hur tomt är icke ändå de flesta människors lif på jorden! Det har icke något egentligt innehåll, icke något mål. Det är

icke ett lif för Gud. Vårt lif måste gifvas åt Gud, om vi eljest skola kunna sägas lefva. Hurudant har vårt lif varit? Månne vi icke allesammans måste bekänna, att det kunde ha gestaltat sig bra mycket annorlunda? Det gifves tvifvelsutan mycket, som vi önska, att vårt minne vid årsskiftet ej behöfde hvila vid. Det är kanske mycket, som vi plågas af, då det framkallas för våra tankar, mycket, som vi gärna skulle vilja glömma, ja, aldrig ha genomlefvat. Icke sant? Och när du nu tänker tillbaka på allt detta, kanske du också skulle vilja säga: Nu ser jag så klart, hur jag skulle ha handlat. Nu förstår jag, hvar felet låg. O, dessa förfärliga synder, som heta de försummade tillfällena, de försummade kärleksplikterna! Och när du tänker på dig själf, hvad har du blifvit till din inre människa? Hvad har du uträttat? Hvad har Gud fått använda dig till? Ett viktigt år har gått. Hvad har du varit och hvad har du gjort? Du har utvecklats, mognat, utbildat dig, blifvit något, men har allt detta skett för dig själf och de mål du själf satt dig för, eller har du blifvit något i Guds hand? Se, dessa äro passande frågor vid årsskiftet, frågor, som vi icke få springa bort ifrån. Hvad svarar ditt samvete? Och hvad säger Guds ord, då du lägger detta som en måttstock på ditt lif?

Hvad skall du nu ta dig till här? Finns det någon tröst i din nöd? Och hvarmed skall du trösta dig? Det gifves blott ett svar: "Till dig, Herre, står mitt hopp!" Det finnes endast en sak att göra, och det är att gå in i Jesu lif, så att detta lif såsom din tillhörighet får försona din skuld, så att du icke behöfver se tillbaka på ditt lif, också under det svunna året tyngdt af skuld, utan att

Jesu blod och Jesu lif med sin försonande kraft får utplåna alltsammans i den mån, som det icke duger för Gud. Du får mottaga förlåtelse för all synd och skuld, du får förvissning om Guds faderskärlek, hopp om evigt lif — allt en oförskylld gåfva af Guds nåd genom Jesus Kristus, tryggad och garanterad genom hans död och uppståndelse. Och du får knyta an vid syndernas förlåtelse såsom utgångspunkt för ett nytt lif under ett nytt år. O, hvad det lättar! Hela skuldbördan lyftes undan. Det läker såren, stillar hjärtats oro, gör dig glad och stark. I en sådan stund kan den goda del, som blifvit din, lysa fram och skimra med sin evighetsglans, så att allt i världen försvinner och blott det som har evighetsvärde fyller hjärtat med glädje. Men du får icke stanna här. Du måste ikläda dig Kristus dag för dag. Du måste lefva så hvar dag, att du får något af Kristus i ditt lif, i din kärlek, i dina ögon, i dina händer, i ditt hjärta, i dina tankar, i dina ord, i ditt omdöme, eller med andra ord: du måste lefva Kristus hvar dag under hela året, ja, under hela ditt lif här på jorden.

Men vi få icke stanna här, utan vi taga ännu ett steg. Det är ju så, att vid årsskiftet föras våra tankar äfven mot framtiden, som ännu ligger oviss framför oss. Då ett nytt år slår upp sina portar för oss, är det med blandade känslor vi stiga in genom dem, och våra hjärtan fyllas af både fruktan och hopp. Då plägar blicken spejande riktas mot framtiden och det bäfvande sinnet fråga: Hvad skall ske i år? Ja, just det! Frågan kommer vanligen något sväfvande ur det bäfvande hjärtat. Hvarför det? O, du vet det så väl! Framtiden ter sig ju så olika för olika människor.

För någon framstår den full af möjligheter till lycka och glädje. För andra återigen ter den sig mörk och olycksbringande. Den kan visserligen skänka framgång och lycka, men den kan ock bringa missräkningar och sorger i oändlighet. Utan tvifvel skall det nya året för oss medföra erfarenheter af mångfaldiga slag, bära till oss åtskillig glädje, men äfven mycken sorg, någon medgång, men också motgång, mycket arbete och någon hvila, några vinningar, men ej färre förluster. Allt detta skall sätta sin prägel på de ilande dagarna.

Men äfven om framtiden vid början af ett nytt tidsskede ligger höljd i dunkel, äfven om tiderna förändras och allt här på jorden växlar med dem, finnes dock något som icke är växlande eller ovisst. Jesus Kristus är densamme i går och i dag och i evighet. Han är och förblir ständigt densamme i nåd och sanning. Kristus i går är vår Kristus i dag. Han är ock vår Kristus i morgon. Han är alltigenom densamme. Tiderna kunna växla och skrida, de yttre formerna för det inre lifvet kunna och måste växla, våra kära kunna ryckas ifrån oss, våra egna känslor skifta jämt och ständigt färg, men Jesus är alltid densamme. Han är trofast. På honom kunna vi lita. Med vår hand i hans hand kunna vi tryggt taga steget in i det okända. Och det är godt att få smyga sig nära honom, som har allt i sina händer. I dessa händer är det, som vi böra lägga allt hvad vi vid årsskiftet tänka och känna, önska eller frukta, ja, lägga oss själfva. Och börja vi det nya året i full förtröstan på honom, och säga vi till honom: Herre, led mig såsom du vill under hela detta år och gör mig nöjd

med dina vägar, då ha vi intet att frukta. Då kunna vi ock med frimodighet blicka ännu osedda dagar till mötes, vetande, att intet, som ej är till vår nytta, skall hända oss. Hur tidens stormar än rasa, hur vind och vågor än brusa, på klippan Kristus stå vi trygga i lif och död.

Det kan nog hända, att icke din vilja kommer att ske under det år, som nu randas. Men ske då Guds vilja! Och ju mer Herren får bryta din vilja, desto lättare blir det för dig att foga dig efter hans vilja. Herren vill ha bort ur ditt lif allt som är styggt, ondt, syndigt, orent. Han vill ha bort allt det låga och osanna i din karaktär. Med ett ord: han vill, att du skall bättra ditt lefverne. Ja, där ha vi det, det ord, som mer än något annat behöfver ropas ut i världen. Det står sannerligen illa till inom hela kristenheten i vår tid. Må Gud förbarma sig öfver den affallna kristenheten! Bättring vill den ej göra, men den vill lefva fri och ostörd i sina synder. Den i ordet uppenbarade sanningen har ingen betydelse för de flesta i vår tid. Hur använder en stor del af vårt kyrkfolk sina söndagar? Läsa de Guds ord i hemmet? Äro de med i våra tempel, då Herrens sköna gudstjänst firas? Fråga våra pastorer. De kunna gifva ett tydligt svar på denna fråga. Templen kunna söndag efter söndag stå till hälften tomma, ehuru de borde och kunde vara till trängsel fyllda, om alla, som höra till desamma, drefves af andlig hunger att komma och varda mättade af nådens håfvor. I sanning, en förskräcklig andlig likgiltighet är allmänt rådande. Det är ondt om knäppta händer, böjda knän, tillbedjande hjärtan. Men det är godt om lånade ting och främmande eld på

den helige Gudens altare. Hur kommer det sig, att skillnaden mellan världens och kyrkans barn är nära nog utplånad? Hvem ser ej, om han eljest vill se, att det fattas något väsentligt hos så många af vår tids s. k. kristna? Det förnämsta fattas, nämligen lifvet i Gud. Affallet är djupare än vi tro, och vi behöfva att vända oss till Gud och göra bättring. Årsskiftet vill äfven det ropa till oss alla: Glöm ej evigheten! Sök himmelen! Låt ej denna tidens mångahanda skymma bort ditt evighetsmål! Låt ej det jordiska tränga det himmelska i bakgrunden! Fram med din bibel, din psalmbok, din bönebok, din postilla och andra uppbyggelseböcker! Ned på dina knän, o människa, och bekänn din synd! Låt Herren ge dig ett nytt hjärta, och du skall få se, hur illa du handlat, då du så lefvat världsmänniskans sorglösa lif midt i Guds församling. Låtom oss vakna, innan det blir för sent! Ännu är det tid. Den gudomliga nåden står oss ännu till buds. Må vi ej förspilla denna nåd! Kristi blod och Kristi ord och Kristi kärleks anda ha vi ännu när oss. Låtom oss sjunka ned i det blodets och det ordets och den andans rena och saliga bad, och allt skall ännu bli väl. Då skall Herren också nalkas oss och kröna hvarje vår dag med välsignelse. Då skall det ock bli mera kraft, helig kraft, i våra ord och gärningar, en rikare uppenbarelse af Guds Andes lif. Frid och glädje skola fylla våra hjärtan. Det skall bli ett nytt lif inom våra församlingar, och Guds verk skall gå fram med makt i världen.

Våra dagar komma och gå. Hur hastigt de fly! Det är nästan som flöge de bort. Förr än vi ana det, har vårt sista år ingått. Äro vi månne redo

att ingå i vårt sista år på jorden? Ha vi redligt fullgjort vårt dagsverke på jorden? Ha vi utsikt på någon lön, när han kommer, som säger: "Se, jag kommer snart och har min lön med mig!" Snart är tjänstetiden slut. Hvad vi skola göra för vår Herre, som gjort så mycket för oss, och för dyrköpta medmänniskor, det måste vi göra snart. Låtom oss därför vara "fasta, orubbliga och öfverflödande i Herrens verk alltid." Strö ut ljus omkring dig, och lef som den, som bär inom sig himmelen.

Gifve oss så Herren ett godt nytt år! Låtom oss se detsamma an med frimodighet, vetande, att hvad det möjligen kommer att tillföra oss, skall bli i högsta mening rätt och godt. Låtom oss lägga vår hand i Frälsarens hand och ej oroas för osedda dagar. Må vi fylka oss tätt omkring honom! Vi behöfva det, ty satan rustar sig, och hans läger ordnar sig till strid. Utan tvifvel gå vi nya tider till mötes, med upplösning af mycket, som varit oss dyrt och kärt, och med nya uppgifter, som skola vålla svårigheter och strider och stormar. Man kommer att se sig om efter en trygghet, som är stark nog att motstå stormarna och lösa uppgifterna. En sådan trygghet ges hos ingen annan än honom, som är densamme i går och i dag och i evighet. I tron på honom vilja vi lefva. I tron på honom vilja vi arbeta. I tron på honom vilja vi dö. Och när åren rullat hän och evighetens morgongryning bådar, att ingen tid är mer, då skall vårt himmelska nyår ingå i härlighet och glans. Vi skåda det i hoppets fjärrglas och ila så med snabba steg framåt.

C. A. Lindvall.

Trettondagsbetraktelse.

"Och erkändt stor är gudaktighetens hemlighet: Han, som blifvit uppenbar i köttet, rättfärdigad i anden, sedd af änglarna, predikad bland hedningarna, trodd i världen, upptagen i härligheten."

1 Tim. 3: 16.

Paulus för oss här det underbaraste i världen till mötes. Mänsklig tanke och forskning kunna ej förklara det. Öfver mångt och mycket sprida de ljus, men här stå vi inför ett mysterium, som kan fattas blott genom öfvernaturlig, gudomlig uppenbarelse.

Vår text talar om "gudaktighetens hemlighet." Hvad är då denna? För svar måste vi vända oss till bibelordet. I 1 Tim. 6: 3 talar samme Paulus om "den lära, som hör till gudaktighet", och i Tit. 1: 1 om "den sanning, som hör till gudaktighet." Tydligen afser han med dessa uttryck den nytestamentliga uppenbarelsen om Kristus och hans verk. "Gudaktighetens hemlighet" måste vara just denna "lära" och "sanning", alltså den del af Guds uppenbarelse, "som bland andra släkten icke har blifvit kungjord för människors barn, såsom hon genom Anden har blifvit uppenbarad

för hans heliga apostlar och profeter", Ef. 3: 5, evangeliet om Kristus och hans åt mänskligheten förvärfvade frälsning.

Men allt i "hemligheten" koncentrerar sig omkring Kristus. Han är lösningen på frälsningens gåta. "Den som har Sonen, han har lifvet; den som icke har Guds Son, han har icke lifvet." 1 Joh. 5: 12. Alltså identifierar aposteln "hemligheten" med Kristus och utbrister i en beundrande bekännelse om honom: "Han har blifvit uppenbar i köttet, rättfärdigad i anden", befunnen rättfärdig till sitt andelif — kanske syftar Paulus på Faderns vittnesbörd vid Jesu dop — "sedd af änglarna" både under sin härlighetstillvaro och vistelsen på jorden, "predikad bland hedningarna, trodd i världen, upptagen i härligheten."

De finnas, som i dessa ord se en hymn, använd af de första kristna, men antagandet saknar tillräcklig grund. Troligen äro de apostelns egna, en spontant tecknad bild af Mästaren. Under alla förhållanden äro de hans personliga bekännelse om Kristus.

"Hemlighet." "Bland andra släkten icke kungjord." Ja väl. Det tillhörde Guds underliga fostringsmetod att låta sanningarna om sin frälsning i Kristus Jesus förbli dunkla under årtusenden. Från fallets dag till änglabudskapet i Betlehemsängden gaf Gud många löften om en frälsare, men ingen fattade klart deras hela innebörd. Otaliga, ej nådda af Herrens ord, visste intet om den stundande förlossningen. Hvarje samvete vittnade om synd, men människotanken visade ej, huru den skulle borttagas; manade till rättfärdighet, men ingen röst i människors inre sade,

att den rättfärdighet, som behöfdes, måste skänkas af Gud och gåfvan möjliggöras genom en gudmänniskas försoningsverk och helighet. Och huru oförstådd var ej den sanningen, att Gud i sin kärlek innesluter hela mänskligheten! Huru svårfattlig till och med för Jesu lärjungar denna del af "gudaktighetens hemlighet"! Behöfde ej Petrus, efter en treårig apostolisk lärokurs vid Jesu fötter, en särskild uppenbarelse för att fatta, att hedningarna voro likberättigade med judarna till evangelii välsignelser?

Men nu var "hemligheten" uppenbarad. Försoningens under, hvari "änglarna åstunda att skåda in", "bredden" af Guds kärlek, vid nog att omsluta allt hvad människa heter, allt detta låg som förklaradt i den nytestamentliga uppenbarelsens ljus. För Paulus, som skådade så djupt in i Guds frälsningstanke, var denna oändligt rik och härlig. "O, hvilket djup", utbrister han, "af rikedom och visdom och kunskap hos Gud! Huru outgrundliga äro icke hans domar och outrannsakliga hans vägar!" Och aposteln var ej ensam i denna jublande beundran. För hvarje af Anden upplyst själ är den afslöjade "hemligheten" "erkändt stor."

Men månne du, som läser detta, ändå rätt känner "gudaktighetens hemlighet"?

Du känner skrifterna, åtminstone i hufvudsak. Du känner Kristi lif historiskt. Du vet frälsningens väg. Du är troligen församlingsmedlem och oklanderlig, hoppas vi, så långt människor kunna bedöma. Du kanske anses och anser dig själf som en exemplarisk kristen. Och dock — måhända är gudaktigheten, hvad dess innersta lifsprincip beträffar, dig obekant. Hvad du läser och hör om

andliga förhållanden har ingen exakt resonans i din själ. Det har ej ingått i din erfarenhet. Det betyder då, att din kristendom är en inlärd läxa blott. Den liknar den första människan, innan Gud gaf henne "en lefvande ande": den har existens och form, men saknar lif.

Hvilken skara midt i kristenheten, för hvilken "gudaktighetens hemlighet" är okänd! I den finna vi ej blott de om kristendomens sanningar groft okunniga — det finns godt om halfhedningar äfven i vårt land — och den mängd, som ej frågar efter Gud, utan också de många, som äga teoretisk kristendomskunskap och hysa intresse för det, som tillhör kristendomens yttersida, men äro världsliga, egenrättfärdiga, skenkristna och självbedragna. Vemodigt, att så mången går främmande för verkligt kristendomslif trots all religiös verksamhet, som bedrifves! Orsakerna? Individernas egen ondska, brist på kristlig fostran, dåliga inflytelser af många slag, det är sant. Men en del af skulden måste äfven läggas på den andliga verksamheten. Huru kall, lam och andefattig är ej denna i många fall! Man lägge blott märke till den isande rationalism, som genomtränger stora grupper inom kristenheten, och det utpräglade världslif, som mångenstädes inrymmes i själfva det s. k. kristliga arbetet! Där Guds Ande ej får härska och begagna sig af allt i den kyrkliga verksamheten, blir "hemligheten" föga känd.

Må vi inse, att Guds Ande måste uppdaga "gudaktighetens hemlighet" för människan under meddelelse af personlig frälsning, för att hon skall fatta den rätt!

Har Anden fått öfverbevisa dig om synd, så att du ser dig förtappad i dig själf; har han vidare fört dig till Jesus och lärt dig omfatta honom som din Frälsare, så att Jesus blifvit verkligt din och du hans, då, men ej förr, har du lärt känna "hemligheten". Då har du lärt det viktigaste du kan lära i detta lif: att Jesus är just din Frälsare, och att du i honom har "allt, som hör till lif och gudaktighet." Huru stor denna sanning och huru stor Jesus själf, när han blifvit din själs "sol och medelpunkt"! Blir du sedermera allt ringare i egna ögon och Jesus allt oumbärligare för dig — — och så sker det, om ditt andliga lif utvecklas normalt — då blir frälsningens faktum allt härligare och Jesus allt större för din själ.

Endast den, som låtit Jesus finna sig och som därför funnit honom, är gudaktig och "har löfte om detta lif och om det tillkommande." 1 Tim. 4: 8. Blotta samfundsförbindelser och Kristus-lös religiositet frälsa ingen.

Såsom vår Frälsare är den sanna gudaktighetens lif och innehåll, är han ock villkoret för dess tillväxt och utveckling. Ju mer han meddelar sig åt en människa, desto klarare blir hennes andliga blick, desto starkare tron, desto varmare kärleken, desto större segerkraften, desto villigare uppoffringen. I mån han får behärska henne, i samma mån tar Kristus-lifvet i henne gestalt. Den största kraft i världen är Kristus, verksam i en människosjäl.

Hvad är det då vi som enskilda mest behöfva? Intet tvifvel om svaret! Vi behöfva mer af Kristus. Hvad behöfva vi mest som församlingar och samfund? Ej lagar, fastare organisation, präk-

tiga kyrkoegendomar, stora allmänna inrättningar eller penningar. Allt detta är mer eller mindre af nöden, men först och sist behöfva vi Kristus. Blir han "predikad" bland oss ej blott med dogmatisk korrekthet, utan lifsvarmt och andekraftigt; får han vara centralpunkten i allt vårt samfundsarbete, och blir han "trodd" af vårt folk som ett helt till dess "rättfärdighet, helgelse och förlossning" (huru få det villkoret uppfyllda?), då behöfva vi ej vänta på "vederkvickelsens tider"; då äro de redan här. Gud gifve så vore fallet!

Hvad behöfver samhället? Kristus. I samma mån han vinner individerna, renas och lyftes det. Kristus-lif i samhället skulle betyda lösning af alla sociala problem, skulle betyda reform inifrån och utåt. Hvad behöfva nationerna? Kristus. Förkastar ett folk honom, blir det omsider en "åtel", hvarpå straffets örnar slå ned. Huru många folk slitas ej just nu af örnarna! Är det en del af straffet, att människor ej förstå, att Guds domar gå öfver dem? Gjorde nationerna bättring, böjde de sig under Jesu spira, skulle världsbranden snart slockna och Herren lysa frid öfver jorden. Men "hvem tror vår predikan?"

Märk ännu en gång textens bekännelsemoment. Såsom Paulus bekände Kristus, måste äfven du bekänna honom, om han blifvit för dig, som för aposteln, en frälsare. Måste ej eld värma och en låge lysa? Så måste Kristus i dig förnimmas i din omgifning. Ditt lif blir en bekännelse, och munnens bekännelse uteblir ej heller. Kanske känner du dig blyg att tala om din Mästare, men något blir dock sagdt om honom "och hvad han gjort för dig." Tillbakahåller du bekännelsen, under-

trycker du därmed en andlig lifsyttring, och du kan ej göra detta utan skada för din egen själ och för andra.

Är andelifvet inom kyrkan kraftigt och varmt, blir äfven dess bekännelse hufvudsakligast om Kristus. Allt annat i troslära, om än viktigt, får en jämförelsevis underordnad plats. Visst är, att tron på Kristus som den "erkändt stora", personliga sanningen, gudaktighetens väsen och lifsvillkor, är det enande band, som kraftigast sammansluter dem, för hvilka "gudaktighetens hemlighet" blifvit uppenbar.

Må vår Herre Jesus bli allt mer "predikad" och "trodd i världen", att skaror af "alla folkslag och stammar" må komma till gudaktighetens lif och sist, upptagna "i härligheten", se och åtnjuta den fulla uppenbarelsen af det underbaraste i världen: Guds frälsning i Kristus Jesus! Amen.

V. H. HEGSTRÖM.

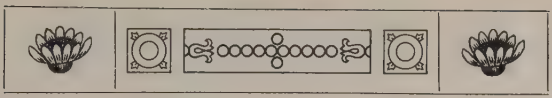

Högt mål.

(För ungdomen).

Ungdom, minns, ej för att njuta
blef du hit till världen född,
att förbund med satan sluta
och gå fram, af honom stödd.

Hans förbund är lögnens snara,
falskt och nesligt är hans stöd;
ofärd kan han verka bara,
offrets fall och så dess död.

Minns, att glädjens falska blomma,
nöjets röda, falska ros,
lämnar själ och hjärta tomma;
fröjden flyr så snart sin kos.

Njutningslysten ungdom bleknar,
ögat mister ungdomsglans.
Kraften i dess lemmar veknar.
Usel var den lott, som vanns.

Hjärtat då ohejdadt gråter,
och därinom fattas frid.
Svårt det är att vinna åter
lycka, spilld i ungdomstid.

Gud dig satt att kraftigt verka
så för ditt som andras väl,
att på lifvets plikter märka,
troget nyttja kropp och själ.

Fröjder rena han dig bjuder
i sitt hem och vid sitt bord.
Glädjens friska stämma ljuder
från hans dyra, helga ord.

Ungdomskraft väl Herren gifver,
lifvets hälsa, märg och must.
Ungdomsvän han städs förblifver.
Se, han *skänker lefnadslust!*

Du *har lofvat hans att vara*
och att följa honom åt.
Han *har lofvat att i fara*
skydda dig på lefnadsstråt.

Han *är trofast, skall ej svika*
löftet, som han gifvit dig.
Ej vill du *väl skamligt vika*
från din plikt och Herrens stig?

Kristi, korsets röda fana
trohet du ju svurit har.
Bär den, ungdom, på din bana!
Säker vakt omkring den var!

Kämpa kring den för dess ära!
Vaka vid den under bön,
tills du kommer "tronen" nära,
och du får din segerlön!

E. L—D.

Korset och ungdomen.

"Tag korset på dig och följ mig!" Mark. 10: 21.

et var till en ung man som Jesus riktade ofvan anförda ord (Matt. 19: 20). Denne innehade en "afundsvärd" social ställning; han var rik och ansedd. Därtill var han en moraliskt ren yngling, för hvilken Guds bud voro heliga, ett mönster i dygd. Han var i sanning en älskvärd person; Jesus "fattade kärlek till honom." Men för "korset" ryggade han tillbaka. Vid talet om kors, försakelse och armod "blef han bedröfvad" och "gick bort."

Det bör väl inte anses omotiveradt eller ogrannlaga att i KORSBANERET säga några ord äfven om *ungdomens kors.*

Vår tid tycks ställa sig främmande för korset, åtminstone på så långt afstånd därifrån som möjligt. Hvar skönjer man nu korset i våra församlingar? På eller ofvanom altarena i templen. Godt och väl. Men hos personerna då· pastorer, förtroendemän, föräldrar och barn? Gömmer man det? Eller kanske är det bortlagdt? Där det verkligen finns, måste det synas, delvis eller helt, ty däri strålar frälsningsljuset; det är de kristnas riddartecken. Korsdräkten är kommen ur modet i Kristi kyrka.

Jag har ofta bland de ljusa, glada, sköna och så innerligt kära ungdomsskarorna sökt upptäcka spår af "Jesu kors." Mästaren själf, som är "fattad af kärlek" till dem, söker likaledes i samma afsikt. Hvad finner då den sökande blicken, det spanande ögat? Lif och lust, ett idkeligt spring från den ena lustbarheten till den andra; ett ständigt jäkt på "tidsfördrifvens" muntra, men sluttande bana, där man ej vet af någon hejd. Man är lätt på foten. Njutning är tidens lösen äfven på det eljest så fagra ungdomsfältet. Att roa sig, att ha "fun" och "a good time", se där riktningen och det mest utmärkande draget i det ungdomliga nutidslifvet, äfven hvad kyrkorna angår. Det är klädt detta lif i världsdräkt och yttrar sig i världens högljudda stoj. Det frossar af hvad som finns i fåfänglighetens köttgrytor och berusas af vinet i världens skimrande bägare.

Korset, om det eljest funnits där, har man kastat af sig och lämnat bakom sig. Och dock är det visst: intet lärjungaskap och ingen Jesu efterföljelse utan kors. "Hvilken som icke bär sitt kors och följer efter mig, han kan icke vara min lärjunge" (Luk. 14: 27); det är Mästarens egen försäkran.

Ingen regel utan undantag. Så äfven här. Det finns unga personer, om ock få, de där "bära korset." Saliga de, som "bära oket i ungdomen"! De få lära sig, att Jesu "börda är lätt", och att hon har himmelska välsignelser uti sig.

"Men", frågar någon af de unga, "hvad är då korset?" Det är lidandet i Jesu efterföljelse, den portion af "Kristi lidanden", som du har att mottaga och utnyttja i och för din kristna uppfostran

och för att en gång få del af Jesu Kristi fulla härlighet. De olika ingredienserna i detta lidande eller korsets olika beståndsdelar eller de olika slagen af kors få vi närmare lära känna på erfarenhetens väg i korsets skola.

Hvad tjänar då korset till? Det måtte väl ha en stor och hög uppgift, då Jesus så oeftergifligen fordrar det. Ja, visserligen. Det är t. ex. ämnadt att dämpa eller kväfva "ungdomens lustar"; att hålla "köttet" i styr och döda det; att helga din kropp och själ; att gifva den himlaborna anden i dig styrka till flykt mot himmelska höjder; att öka din ifver och lust att jaga mot målet; att hos dig mer och mer uppväcka behofvet af den store Korsdragarens nåd och hjälp; att göra dig lik honom i lidandet, så att du ock må bli lik honom i härlighet.

Tillåt mig nu, unge vän, att till din pröfning framställa några frågor rörande ditt förhållande till korset. Vet du af något lidande för Jesu skull? Någon smälek, någon fiendskap, någon "bortkastelse", någon förföljelse, någon försakelse af timlig lycka eller jordiska förmåner för Jesu skull? Vederfares dig något särskildt lidande för din kristna bekännelses skull? Någon stor sorg, någon svår pröfning, någon stor eller "oersättlig" förlust, som kommit ditt hjärta att blöda, m. m.? Lider du med anledning af dina förlorade bröders och systrars tillstånd, deras vilda lopp undan Kristus? Är tanken på eller medlidandet med dem, hvilka vandra såsom "fiender till Kristi kors", dig en tung börda, ett mäkta djupt lidande? o. s. v.

Ja, pröfva dig! Du är ju inregistrerad i korsets armé. Du har svurit korsfanan trohet. Du är in-

vigd till att vara en korsfarare på tåg hän mot lifvets eviga land för att taga "arfvet" i besittning.

Bär du korset, så håll ut! Släpp det icke! Låt det ej falla! Om det faller af dig, så faller du.

Har du förlorat det eller kastat det från dig, tag för all del upp det igen, och du vinner din själ! Älskade, begåfvade, raska och vackra ungdom, sky ej korset! "Tag ditt kors", följ Jesus, blif en lycklig ungdom!

Kom ihåg, att korset icke är blott en tyngd, utan ock ett äretecken; att man under detsamma kommer fram till fridens land, och att det där utbytes mot palm och krona. E. L—D.

Uppsatser öfver blandade ämnen

Den 31 oktober 1917.

Luther-minnet fyrahundraåra
träder fram för världen denna dag.
Hvilka följder kunna vi ej spåra
utaf Vittenbergarns hammarslag!
Kan man tänka sig, hvad världen vore,
om ej munken Luther funnits till?
Om han bränts utaf sin samtids store,
tvingats utaf dem att tiga still?

Ser du mannen där, den där statyen,
spika teserna på kyrkans dörr?
Vet du då, hvad hela tidsrevyen
vittnar ännu, hvad den vittnat förr?
En regent i kyrkan, en i staten,
ett regeringscentrum, gamla Rom,
där den sluge, fryntlige prelaten
fäller världsregentens högsta dom.

Som på himlen skall det ock på jorden
finnas blott ett hufvud, blott en sol;
dess vasall är kejsarmakten vorden,
ligger knäböjd framför påfvens stol.
Vittenbergska hammarslagens eko
ljödo dofva öfver haf och land;
världsbehärskarns höga planer veko,
frihetsfacklan erhöll ökad brand.

Kristenheten står i dag i vapen,
samma gamla, nötta fråga än:
frihetsandan och lifegenskapen
kämpa nu på lif och död igen.
Skyttegrafvens luft är alltför unken
för att andas af en mänsklighet,
lyssna till den Vittenbergske munken,
folkets frihetsvän och Guds profet:

"Här jag står, och icke kan jag annat,
Herren Gud i himlen hjälpe mig!"
Fyra sekler sedan det besannat:
Gud oss förer på den rätta stig.
Han har högsta makten här på jorden,
han har delat ut åt mänskors ätt
deras längd och bredd med allmaktsorden,
Guds profet skall tolka lag och rätt.

Världens mäktige, I plundringsförstar,
mänskligheten än ej dyrka skall
detta guld, hvarefter mången törstar
och som kommer länder uppå fall.
Världens folkslag aldrig kunna enas
under samma spira, samma språk.
Lif och frihet aldrig få förstenas,
offras upp för guldets grymma våk.

Luther-minnet fyrahundraåra
tystas ej af fältkanoners dån.
Trycket kännes, dystra, långa, svåra,
detta folkens hemska lärospån.
När på kriget följer hungersnöden,
oskuld sköflas, barn och kvinnor dö,
som en lindring de välkomna döden,
endast den kan deras sorg förströ.

Vittenbergska hammarslagens eko
rullar kraftigt öfver land och haf:
"Frukten Gud allena!" Skrien veko,
kriget själft sig fick till slut —en graf!
Låtom oss då vara protestanter
mot allt våld och orätt, en protest.
Herrens bud är frihet! Gudsförvanter,
firom så de fyra seklers fest!

S. M. H.

Colton, Ore.

Det Centrala i Reformationen.

Reformationen var ett omdaningsverk af den allra största betydelse. Den frambringade en ny kyrka och ett nytt kyrkoskick. Den drog fram gömda eller glömda sanningar ur den Heliga Skrifts innandömen och rättade efter dem kyrkliga lärosatser och teologiska begrepp. Men den trängde äfven, religiöst och kulturellt omskapande, in i länders och samhällens borgerliga och nationella lif.

Uti denna reformation ingår en hel mängd af moment, af hvilka en del är mera periferisk, andra ligga centrum närmare. Hvilket är då detta centrum? Eller hvad är det, som utgör *det centrala i reformationen?*

Med den frågan ha vi här att syssla, och på densamma önska vi söka ett tillförlitligt svar. För en del af Korsbanerets läsare är hvarken fråga eller svar helt obekant, för andra åter äro bäggedera rätt mystiska; för oss alla äro och böra de vara högst viktiga och angelägna.

*

Efter ifrigt och långvarigt sökande samt heta själsstrider fann Luther för egen del "detta centrala" uti profetens ord: "Den af tro rättfärdige

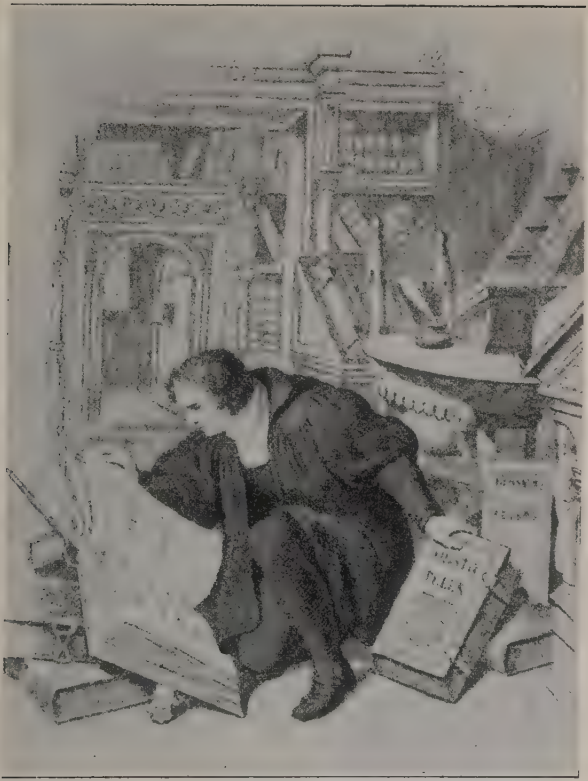

LUTHER FINNER BIBELN I ERFURTS UNIVERSITETS-BIBLIOTEK

skall lefva" (Hab. 2: 4). Med denna sanning, som skingrade mörkret i hans eget hjärta och gjorde honom till en ny människa, stark, rik och lycklig, ville han upplysa, stärka, rikta och lyckliggöra en hel värld. Det var från den som hela hans reformatoriska verksamhet utgick; af den bestämdes och genomträngdes hans arbete; det var den som uppbar och helgade hans själ, ande och kropp i hans egenskap af predikant, själasörjare, skriftställare, pedagog och — reformator; ja, det var den som gjorde honom så väldig och oöfvervinnelig, så orädd och optimistisk, trots de många anfallen af fiender och "mörkrets härar".

*

Det centrala i reformationen är den Heliga Skrifts lära om rättfärdiggörelsen af tro, således just detsamma som evangelii kärna och medelpunkt. Hon är, för att begagna vår dogmatiker dr Lindbergs träffande uttryck, "solen i den lutherska lärans stjärnesystem", den sol, omkring hvilken alla de andra ljusen, som reformationen frambringat, kretsa sig.

*

Rättfärdiggörelsen — det centrala i reformationen — består däri, att Gud dömer den troende fri från skuld och straff, i det att han tillräknar honom Kristi förtjänst och rättfärdighet, förlåter honom alla synder och återinsätter honom därigenom i de barnarättigheter, som han genom sina synder förverkat. Till rättfärdiggörelsen hör således: 1) Guds frisägande domsutslag öfver den troende, 2) på grund af Kristi förtjänst, 3) en hel syndaförlåtelse, 4) med Guds barns fri- och rättigheter som följd.

Kristi verk utgör *grunden* eller *den förtjänande orsaken* till syndarens rättfärdiggörelse, och dennes *tro* är den akt, hvarigenom han antager Kristus som sin ställföreträdare och medlare hos Gud. eller: *tron är härvidlag tillägnelsemedlet och villkoret* för syndaren.

Denna lära, reformationens centralpunkt, är ock Skriftens. Så är det skrifvet: "De varda rättfärdigade utan förskyllan, af hans nåd, genom återlösningen i Kristus Jesus, hvilken Gud har framställt till ett försoningsoffer medelst tron, genom hans blod" (Rom. 3: 24, 25); "Vi veta, att människan icke rättfärdiggöres af lagens gärningar, utan genom tron på Jesus Kristus" (Gal. 2: 16); "Den som icke visste af synd har han för oss gjort till synd, på det att vi skulle varda Guds rättfärdighet i honom" (2 Kor. 5: 21); "Kristus Jesus har blifvit för oss till rättfärdighet" (1 Kor. 1: 30) m. fl. ställen. Häraf framgår klart och tydligt, att syndaren rättfärdiggöres: 1) icke på grund af egna gärningar, utan *på grund af hvad Jesus gjort:* återlösningen i hans blod, i honom, som Gud ställt fram såsom ett försoningsoffer (eller "försoningsmedel", "nådastol"); 2) att *ändamålet med Kristi "syndoffer" just var vår rättfärdighet;* 3) att syndaren *genom tron* anammar Kristi gärning eller förtjänst, ja, honom själf såsom rättfärdighet; 4) att denna tro förtröstar på och hvilar uti offerlammets rena blod och tryggar sig vid Guds nåd i Kristus Jesus.

Att rättfärdigheten, som den troende erhåller, är en *tillräknad* sådan, framgår ock af Skriftens vittnesbörd: "Abraham *trodde* Gud, och det vardt honom *räknadt till rättfärdighet.* Den som icke

håller sig till gärningarna, utan tror på den som gör den ogudaktige rättfärdig, honom *tillräknas hans tro till rättfärdighet*, såsom ock David prisar den människa salig, hvilken Gud *tillräknar rättfärdighet* utan gärningar" (Rom. 4: 3, 5, 6).

Den sålunda rättfärdiggjorda människan har kommit i det normala rättsförhållandet till den rättfärdige domaren i himmelen: hon är inför honom oskyldig, ostrafflig. I Kristus är hon fri från lagens dom och behöfver ej frukta fördömelsen (Rom. 8: 1). Hon kan, heligt djärf, bjuda all åklagaremakt spetsen: "Hvem vill åklaga Guds utkorade? Gud är den som rättfärdigar. Hvem är, som vill fördöma? Kristus är den som har dött" m. m. (Rom. 8: 33, 34).

Summan af den lutherska rättfärdiggörelseläran — det centrala i reformationen — är således denna:

1) Kristus är människans representant eller ställföreträdare i offer för synden, i lidande och död; han har gifvit sitt lif och låtit utgjuta sitt blod till återlösning och försoning, till syndernas förlåtelse; han var "en förbannelse för oss" och medlaren mellan Gud och människor.

2) Gud erkänner Kristus såsom människans målsman, antager hvad han är och har gjort såsom fullt giltigt och motsvarande den gudomliga rättfärdighetens kraf samt anser henne på grund däraf hafva uppfyllt och tillfredsställt alla anspråk.

3) Tron på Kristus såsom ställföreträdare och återlösare är å syndarens sida villkoret för rättfärdiggörelsen; och har han detta villkor, dömes han af Gud rättfärdig eller skuldfri.

*

Från detta ljuscentrum sände Luther ut strålar, som skingrade villfarelse, vantro och skrymteri: sanningens strålar öfver synd och nåd, helgelse och goda gärningar. I och genom dem fick allt sin rätta belysning: Nya testamentets prästadöme, kyrka och och gudstjänst, ja, t. o. m. stater och samhällen samt det mänskliga lifvets mångahanda områden.

*

Vi fira i år det 400-åriga minnet af reformationen, och vi göra väl i att behjärta och tacksamt erkänna dess välsignelser. Med dem i sin ägo, under troget användande af dem och framför allt trogen mot reformationens s. k. materialprincip är vår kyrka helig, rik, stark och lycklig. Hon har en ljus framtid, kommer aldrig att falla, och Kristus, hennes rättfärdighet, hennes hufvud, hennes brudgum, väntar att få mottaga henne i evinnerliga hyddor.

*

Reformationskyrkans rättfärdiggörelselära bör vara dig mycket dyrbar. Hon säger dig, att nådastolen alltid är tillgänglig, att nåden är fri, att Guds fadersfamn är öppen för affälliga barn, att "allt är redo" för fattiga, skuldbelastade, sökande och sorgsna människobarn.

Du som känner dig skyldig, tyngd under bördor och pressad af ångest, vill du bli fri, *tro* då, att Jesus allt betalt, att han blef gjord till synd för dig, att "näpsten låg på honom", att hans "själ arbetat" för dig; *tro*, att Herren Gud godkänt och antagit Jesu möda och offer för dig; *tro*, att ingenting fattas i din ställföreträdares gärning och i uppfyllandet af Guds rättfärdighets fordringar;

tro det, och du *är rättfärdig* inför Gud. I hans ögon är du ett helgon. En ängel i himmelen kan ej inför Gud vara rättfärdigare och renare än du.

*

Du, högt benådade och rikt utrustade kyrka, du kyrka, som bär reformatorns namn, var rädd om din rena lära och i synnerhet om det centrala däri! Låt ingen fuska bort det innersta, det ljusaste, det kraftigaste, det allra bästa uti din bekännelse och tro! Akta själfva hjärtat däri! Låt det icke bli blodfattigt! Släpp icke någonting af din rättfärdiggörelselära! Kämpa för den, intill blods! Om den rubbas, försvagas, förtunnas eller förflyktigas inom dig, så förlorar du din hälsa, din kraft, ditt glada hopp, din framtid, ditt lif, din eviga sällhet. "Behåll det du hafver, att ingen tager din krona."

EMIL LUND.

Gamla svenska biblar i Amerika.

Bibliografiska anteckningar för KORSBANERET *af*

G. N. S.

Mycket här i världen förlorar sitt värde af ålder, annat blir med åren allt värdefullare. Detta senare tillämpas ju gemenligen på vin och vänner, men det gäller ju ock beträffande — böcker. Alla böcker äro dock ej värdefulla på grund af sin ålder, och i större städer bortslumpas årligen på bokauktioner högar af gamla böcker för rampris. Men ålder och sällsynthet tillsammans göra att somliga böcker äga stort, ja, fabulöst värde. Och på en upplagas storlek beror gifvetvis också en boks raritet.

Bibliognost kallas den, som är förtrogen med en boks sällsynthet och däraf beroende värde, bibliofil är den, som af en eller annan orsak älskar böcker. Och till dessa bokauktioner flocka bibliofiler och bibliognoster i hopp om att komma öfver någon raritet. Somliga samla företrädesvis s. k. första upplagor af någon viss favorit-författare, andra det äldsta boktryck, sak samma hvad innehållet är, eller ock de för sitt vackra tryck beröm-

da s. k. aldiner från Venedig eller elzevierer från Leiden och Amsterdam, och åter andra samla — gamla biblar.

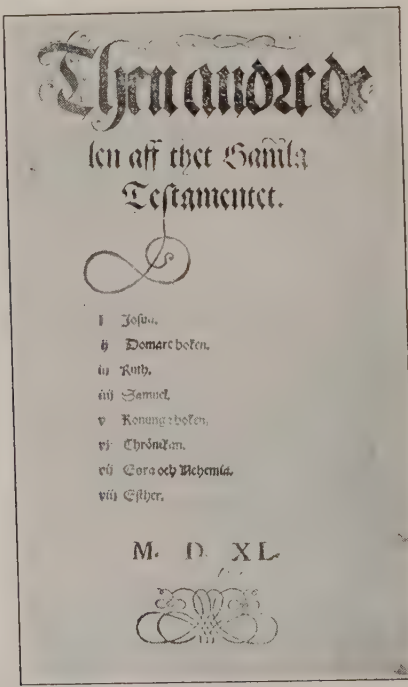

Then andre de
len aff thet Gamla
Testamentet.

i Josua.
ii Domare boken.
iii Ruth.
iiii Samuel.
v Konung: boken.
vi Chrönikan.
vii Esra och Nehemia.
viii Esther.

M. D. XL.

GUSTAF WASA-BIBELN; TITELBLAD

Intet är naturligare, än att en bokmal intresserar sig för gamla böcker, och alltsedan barndomsåren har den, som skrifver detta, tagit intresse i

allt som rör bokvärlden och därför af en och annan titulerats — bokmal. Ehuru han under årens lopp kommit öfver ej så få gamla böcker, har han ej brytt sig om att samla sådana särskildt på grund af deras ålder. Och därför äger han f. n. ej något exemplar af de äldsta svenska bibelupplagorna. Men det har intresserat honom, i synnerhet de senare åren, att spåra upp gamla svenska biblar i Svensk-Amerika, att göra anteckningar om hvarest de äro till finnandes och namn på de lyckliga ägarna af dessa bokskatter. De äro visserligen ej legio, men icke förty många. Och här nedan skall det på anmodan af denna kalenders redaktör blifva honom ett nöje att mera i detalj redogöra för olika upplagor.

Under brefväxling eller samtal med personer, som i sin ägo ha en eller annan af dessa biblar, har det kommit fram hvilket öfverdrifvet värde somliga anse *sin* bibel äga. En person, som i arf erhållit ett exemplar af en äldre — icke äldsta — upplaga, har i åratal försökt att afyttra det till några af världens förnämsta bibliotek, och har han för sin bibel begärt ända till $25,000.00. En annan, som äger en Gustaf Wasa-bibel, skref till mig, att en numera afliden svensk-amerikansk teologie doktor upplyst honom om att hans bibel var ett af tre exemplar, som numera funnos till, — fyra af den ursprungliga upplagan på endast sju (!) exemplar hade blifvit lågornas rof i en eldsvåda i Uppsala. Och på grund af dess sällsynthet ägde den nu ett nästan oskattbart värde. En tredje, som har ett ganska defekt exemplar af Gustaf Wasa-bibeln, begär därför $300.00, och en fjärde säger sig hafva varit bjuden $100.00 för sitt exemplar. Att ett sådant i ganska godt skick

ej länge sedan bytte ägare för $25.00, har förf. däremot från fullt tillförlitligt håll.

I detta sammanhang förtjänar det emellertid

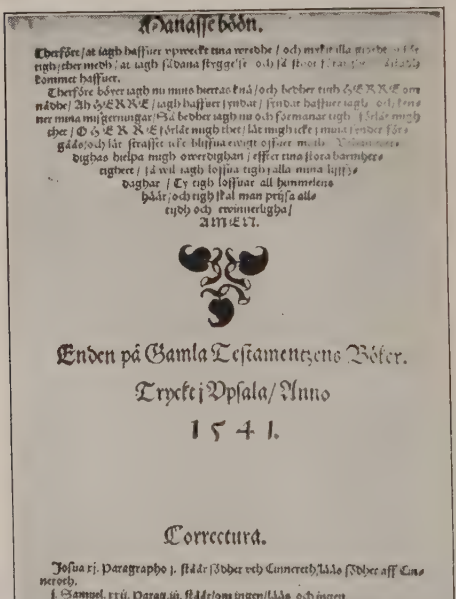

Manasse bön.

Enden på Gamla Testamentzens Böfer.

Tryckt i Vpsala/ Anno

1541.

Correctura.

GUSTAF WASA-BIBELN; TITELBLAD

att omnämnas, att världens dyrbaraste bibel — den första bok som trycktes med flyttbara gjutna stilar — Gutenbergs latinska 42-radiga bibel, som tryck-

tes på pergament i Mainz 1450—55 (något årtal finns ej i bibeln uppgifvet), såldes på auktion i New York 1911 för $50,000.00 till en där bosatt samlare, Henry E. Huntington. Ett exemplar af samma upplaga, tryckt på papper, afyttrades i januari 1912 för $27,500..00 till Bernard Quaritch i London.

Apropos den lilla upplaga på sju exemplar, som ofvan är nämnd, så gick nyligen genom vår tidningspress en notis om en svensk bibelupplaga tryckt 1497, "som utkom i några få exemplar, af hvilka de två återstående förvaras i Stockholms Kungl. Bibliotek". Det var naturligtvis en tidningsanka.*

Huru stor den första i Sverige tryckta upplagan var — den s. k. Gustaf Wasa-bibeln af 1540—41 — har jag ej lyckats utröna. Men att den ej var så liten, kan man förstå däraf, att, enligt Wieselgren, "denna kyrkobibel, åt hvilken en bibeltryckstunna anslagits, gafs af konungen till alla rikets kyrkor." Upplagans storlek torde alltså hafva belöpt sig till mellan ett och två tusen exemplar. Många biblar, som nu finnas i enskild

---

* Såsom bestyrkande mina här ofvan angifna åsikter tillåter jag mig ur en i New York utgifven amerikansk tidskrift anföra följande: "One of the most frequent and most thankless duties of a librarian is the appraisal of old books. That old books are worth much money simply because they are old is a popular delusion. Every librarian knows well the anxious soul who takes his treasure, usually an old Bible, out of its voluminous wrappings, recounting at the same time the inevitable story of an immigrant ancestor who brought it hither, and since whose day it has passed solemnly down from father to son, the delusion of its pricelessness growing with each generation. Almost never are these cherished heirlooms of any rarity or value. Of five hundred such books brought in to the Chicago Public Library only one — a little Dutch Bible with carved silver covers — could be honestly appraised at more than twenty dollars."— *Munsey's Magazine*, July, 1917.

mans ägo, ha nog tidigare tillhört en eller annan kyrka, men det är ju sannolikt, att redan från

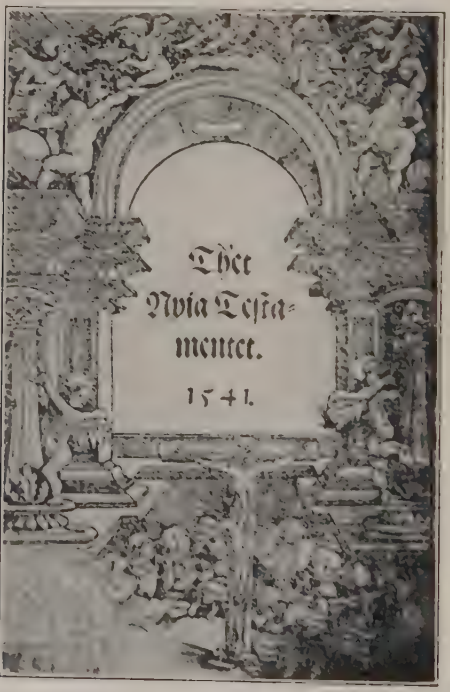

GUSTAF WASA-BIBELN; TITELBLAD

början ej så få exemplar hamnat i privata boksamlingar.

Det torde hända att några, som läsa denna uppsats, ej förr mött ordet "bibeltryckstunna" och

alltså ej ha reda på dess innebörd. Det kan därför vara skäl erinra om att den utgjorde ett slags skatt för bibelns öfversättning och tryckning på svenska. "Bibeltryckstunnan eller tryckeritunnan", enligt Loenbom, "har bestått af en tunna ren och strid säd ifrån hvart kyrkoherberge i riket, hvilken efter pastoraternes antal, annexer oberäknade, bordt utgöra mer än 1300 tunnor spannemål; men skal efter några berättelser allenast stigit til wid pass 982 tunnor öfwer hela riket. Detta tunnetal har konung Gustaf I år 1540 anslagit til bibeltryckningen." Redan 1534 hade inkomsterna af erkedjeknedömet i Uppsala, sedan de icke mera af Laurentius Andreæ uppburos, användts till bibelns tryckning. Bibeltryckstunnan uppbars från 1540 till 1637, och under Carl XI:s tid uppbars den ånyo några år.*)

Från och med 1540 till 1700-talets slut utgåfvos närmare sextio olika upplagor af bibeln på svenska språket. Kunskap om särskildt de äldre upplagorna kan fås dels i Wieselgrens *Svenska Kyrkans Sköna Litteratur* och i det af ärkebiskop E. Benzelius d. ä. författade förespråket till Carl XII:s bibel af 1703, dels ock i följande bibliografiska arbeten:

Samuel Loenbom: *Utkast Til en Historia Om Swenska Bibel-Öfwersätningar.* Stockholm, 1774.

J. A. Schinmeier: *Versuch einer vollständigen Geschichte der Schwedischen Bibelübersetzungen*

---

* Såsom en dylik skatt kan den af Augustana-synoden på årsmötet i Chicago 1895 ombeslutade och några år uppburna årliga kollekten "i synodens alla församlingar till synodens bokhandel för att sätta den i stånd att utgifva hela bibeln på eget förlag" betraktas. Denna åtgärd ägde alltså gammal häfd.

und Ausgaben mit Anzeige und Beurtheilung des Werths. 1—4. Leipzig 1777—82.

J. P. Häggman: *Förteckning på alla svenska bibel-upplagor af Bibeln, Nya Testamentet och Konung Davids Psaltare, utgifna från äldre tider till år 1811.* Tal hållet 1812, tryckt i Stockholm 1815. Omtryckt i Uppsala 1882.

En del titlar torde också återfinnas i följande, här i landet troligen ej tillgängliga bibliografier:

Eric Noreen: *Dissertatio de Versionibus Bibliorum Svio-Gothicis.* Upsala 1716, och

Per Fabian Aurivillius: *Catalogus librorum impressorum bibliotecæ regiæ academiæ Upsaliensis.* Upsala 1814.

Det är de tre förstnämnda samt Häggmans *Förteckning*, jag i det följande i hufvudsak rådfrågat. De stämma icke alltid öfverens, och ingen af dem torde vara fullständig, såsom vi få se längre fram. Någon nyare bibliografi känner jag emellertid ej till.

Det är ju bekant, att Nya Testamentet i svensk öfversättning första gången trycktes 1526 i Stockholm i det af konung Gustaf Wasa samma år till reformationens tjänst upprättade tryckeriet. Något exemplar af detta Nya Testamente finnes näppeligen här i landet, och äfven i Sverige äro de sällsynta. Men år 1893 utgaf bibliotekarien Aksel Andersson en facsimile upplaga däraf i Uppsala — "ett bokstafstroget aftryck, ord för ord, rad för rad, sida för sida" — af originalupplagan. Den utkom i en upplaga af 480 exemplar, och åtminstone fyra af dem äro tillfinnandes i Amerika. Af upplagans 25 på särskildt papper och i större format för kungliga familjen afsedda exemplar äger

dr S. G. Youngert, Rock Island, Ill., ett. Af den vanliga upplagan finnes ett ex. i Augustana Colleges bibliotek, ett i dr Forsanders boksamling och ett i min ägo.

Denna öfversättning af Nya Testamentet, som verkställdes af Olaus Petri och Laurentius Andreæ, och hvaraf flera upplagor troligen aldrig utgåfvos, skulle omedelbart följas af det Gamla Testamentet i svensk öfversättning, men på grund af hvarjehanda orsaker fördröjdes såväl öfversättning som tryckning af detsamma. År 1540 trycktes i Uppsala i fyra delar G. T:s kanoniska böcker, och påföljande år följde de Apokryfiska böckerna samt Nya Testamentet i en ny tolkning, hvarpå hela bibeln utkom af trycket 1541. Den kallas vanligen Gustaf Wasas eller Gustaf I:s kyrkobibel och är prydd med figurer i träsnitt. De flesta här i landet befintliga exemplar sakna titelblad och äro mer eller mindre defekta. På titelbladen finnes icke boktryckarens namn angifvet, men vid slutet af N. T. står det: "Tryckt i Upsala aff Georgen Richolff 1541". I likhet med ofvannämnda N. T. af år 1526 var formatet liten folio.

Om denna bibelupplaga skrifver Loenbom som följer: "Denna uttolkning följer i det mästa Doct. Lutheri första öfwersätning af hela Bibelen, som utkom år 1534; dock icke öfweralt, ty flere exempel kunna wisas, at desse Uttolkare icke allenast jemfört grund-texterna, utan ock de 70 Uttolkares grekiska version, samt den Chaldaiska. Utom Bibliska texten innehåller denna upplaga Lutheri förespråk till Bibelen och de Bibliska böckerna, samt glossas marginales, eller förklaringar i bräddarna öfwer svårare ställen. Verserne

äro icke åtskilde genom numer-tal; men i Psaltaren och de öfriga Lofsånger, börjas hwar vers med en ny rad. Stafningssättet, ja ock själfwa språket är efter den tidens oupodlade art, obehageligt, urmodigt och widrigt både för ögon och öron."

Det skall säkerligen förvåna många, att det verkligen finns ett så stort antal exemplar af gamla svenska biblar här i landet, liksom det frapperade mig då jag, efter en i tidningarna införd notis om saken, mottog det ena brefvet efter det andra från de mest skilda håll från personer, som ägde dessa biblar. Jag har brefväxlat med nästan alla och verificerat namn och adresser. Enligt till dato mottagna underrättelser finnas åtminstone sexton exemplar af den äldsta upplagan af bibeln på svenska språket. Af dessa komma icke mindre än fyra på Minnesota, tre på hvardera Illinois och Washington, två på Kansas och ett i hvardera af fyra olika stater såsom framgår af följande förteckning:

Bethel Academy and Theological Seminary, St. Paul, Minn.

Gustavus Adolphus College, St. Peter, Minn.

Gustaf Adolf Hög, St. Peter, Minn.

F. Engdahl, Mahnomen, Minn.

Augustana College & Theological Seminary, Rock Island, Ill.

Albert Nord, 9303 Burnside ave., Chicago, Ill.

F. O. Sheridan, P. O. Box 94, Highwood, Ill.

Dr Emanuel Schmidt, Seattle, Wash.

E. N. Sjölander, Monse, Wash.

A. Elmquist, 1713 E. Wellesley ave., Spokane, Wash.

Magnus Sjöholm, Dannebrog, Nebr.

Bethany College Library, Lindsborg, Kansas.

Pastor Gustaf Erikson, Smolan, Kansas.

P. M. Cronland, 534 S. Washington st., Denver, Colo.

Oscar Engström, Smethport, Pa.

R. W. Engström, Madrid, Iowa.

Af denna upplagas Nya Testamente utkommo nya upplagor 1550 och 1605 — äfven utgåfvos särskildt enskilda böcker af G. T. — men hela bibeln trycktes ej ånyo. Och det dröjde hela 75 år, innan någonting åtgjordes för att utgifva en ny svensk bibel. Visserligen hade konung Carl IX tillsatt en kommitté för att förbättra den gamla öfversättningen redan år 1600 och sedan anordnat 4,000 daler silfvermynt till tryckning m. m., men för mellankommande hinder, i synnerhet de svåra krigen, blef det ej i hans lifstid fullbordadt. Men år 1615, då konung Gustaf II Adolf var tjugo år gammal, tillsatte han en ny Bibelöfversättningskommitté med öfverhofpredikanten J. Rudbeckius som ordförande. Åt den uppdrogs att "med flit korrigera, jämväl efter de 70 uttolkares version, den förra bibelöfversättningen". Den nya bibelöfversättningen skulle vara "den hebreiska och grekiska efter ordasättet likformig". Emellertid var bristen på biblar så stor, att man blef vid den gamla öfversättningen, ty den snara tryckningen var viktigare än förbättringen. I en predikan, som Rudbeckius höll öfver Gustaf II Adolfs stoft i Nyköping 1634, yttrade han, att konungen förnam "at itt stoort feel var på swenska Biblia i så motto, at man snarast sagdt, icke kunde få itt exemplar til köps, hvilkit bådhe lärarom i

theras embetes förrettelse och åhörarom uthi theras christendoms förkofring icke litet var til meen oc förhinder."

"I texten", skrifver Loenbom, "blef ingenting förändradt, utom några få stafwelser, som förbätrades efter den tidens skrif-sätt; men vid tryckningen gjordes til werkets prydnad en och annan ändring, som saknades i förra uplagan. Ty 1) blefwo verserne skilde åt, fast icke aldeles efter Hebraiska textens skiljetekn. 2) Tillades et Bibliskt Register, bestående af 19 blad in folio, med tre columner på hvar sida. 3) Taflor, Land-Cartor och Ritningar, at uplysa Bibliska Geographien och Levitiska Ceremonierna. 4) Bibliska bilder. 5) Summarier wid hwart Capitel. 6) Kortare Summarier uti bräddarna: samt 7) Parallellspråk, likaledes i bräddarne anteknade." Han anför dessutom från annan författare det omdömet, "at den på det högsta warit rensad från tryckfel, samt tilökt med hela versar, som tilförene warit utelemnade."

Och så utkom då konung Gustaf II Adolfs kyrkobibel i Stockholm, tryckt af Oloff Oloffson, år 1618, i stor folio med illustrationer, som ofvan antydt är, och med graveradt titelblad och Gustaf Adolfs porträtt. Af denna upplaga finnas här i landet fem exemplar, nämligen ett hvardera i Augustana College Library, Rock Island, Ill., i Bethel Academy, St. Paul, Minn., i Gethsemane Svenska Lutherska kyrka, Austin Texas, (ur framlidne konsul Palms boksamling) samt i dr L. G. Abrahamsons, Rock Island, Ill., och Josua Dahlbergs, Brattleboro, Vermont, ägo.

Nästa upplaga utgafs i Lübeck af Samuel Jauchs

1622 i kvartformat och lär vara "högst felaktig, men äfven högst sällsynt, emedan upplagan genom konung Gustaf Adolfs bref af den 27 juli 1619, tre år innan den utkom, blef till införsel i riket förbjuden. Den är försedd med helt små och dåliga träsnitt." — "Papperet i denna edition är desutom eländigt, formatet tiokt och owigt, texten är fortsatt i en jemn följd utan afbrytning, trycket obehagligt och swårt at läsa." Ett exemplar af denna bibel äges af Andrew Johnson, 624 Virginia st., Sioux City, Iowa.

Tre upplagor i oktavformat utgåfvos af Jacob Marci i Leiden 1633, 1635 och 1636 (eller 1637), "beställd och priviligerad af konung Gustaf Adolf till fältbibel. Mycket snygg med väl graveradt titelblad, fint papper, men felaktig." Af denna bibel lär det ej finnas något exemplar i Amerika*, ej heller af den nästa i Sverige utgifna, den s. k. drottning Christinas kyrkobibel, som trycktes af Henrik Keyser i folioformat 1646 i Stockholm.

Såsom något "märkeligt", anmärker Loenbom om 1633 års upplaga, "at i förtekningen på Nya Testamentets skrifter, som finnes å andra sidan af titul-bladet, räknas Episteln til de Ebreer, Ja-

* Sedan ofvanstående skrefs, har jag fått upplysning om att vår i Kearney, Nebr., bosatte landsman Swan Farris, som äger en rikhaltig samling af antikviteter och en dyrbar myntsamling, också har icke mindre än nio biblar på olika språk från 1500- och 1600-talen och bland dessa en svensk. Det är den lilla här ofvan nämnda Gustaf Adolfs fältbibel, tryckt af Marci i Leiden 1635, och som förr lär hafva tillhört framlidne biskop Anjou på Gottland. Om denna upplaga skrifver Loenbom bland annat: "I tilskriften til Drotning Christina föregifver Jacob Marci, at Konung Gustaf Adolphs edition är häruti på det nogaste aftryckt, och at werket blifwit med högsta flit corrigeradt; men knapt kan man läsa en half sida, förr än man finner flera, och ibland grofware tryckfel. Mer än 160 hafwa deruti blifwit anmärkte, och om åtskillige utelämnade ställen, fel i numror samt i citationer af parallel-språk läggas därtill, synes denna uplaga förtiena at sättas i jemförelse med Jauchens Lübeckiska."

cobs och Jude Epistlar, samt Uppenbarelse Boken, til Nya Testamentets Apochrypha."

Genom biskop Johannes Mathiæ försorg utgafs en oktavupplaga af nyssnämnda bibel 1650. Den var tryckt i Strengnäs af Zacharias Brochenius, var tillägnad regering, de flesta greflige och friherrlige ätterne i riket samt magistraterna i de förnämsta städerna, prydd med många adeliga vapen, men "eljest en mycket felaktig edition". Ett exemplar däraf äges af mrs A. J. Samuelson, Cleburne, Kansas.

Konung Carl X Gustafs Kyrkobibel utkom i folioformat med företal af biskop Emporagrius och konungen tillägnad 1655. Den var tryckt i Stockholm af Ignatius Meurer. Utom i kopparstucket titelblad innehåller den inga illustrationer. Exemplar af denna edition ägas af dr Nils Forsander i Rock Island, Ill., och Peter Johan Peterson, 138 Park st., Jamestown, N. Y. I kvartformat utgafs denna bibel 1657 af Henrik Keyser i Stockholm, men däraf finnes sannolikt intet exemplar här i landet.

Samma är förhållandet med konung Carl den XI:s kyrkobibel, som utgafs af den yngre Henrik Keyser i Stockholm 1674. Denna upplaga är prydd med konungens, änkedrottning Hedvig Eleonoras och de fem regerande förmyndarnas porträtt samt en del andra illustrationer. Icke heller af denna upplaga har jag fått reda på något exemplar i Amerika. Men samma år utgaf Nicolaus Wankijf i Stockholm en oktavupplaga af bibeln med porträtter och träsnitt, "en copia af den första Leidenska editionen med alla dess tryckfel, men en begärlig edition för sitt ganska vackra

tryck", och däraf finnes ett exemplar i Gustavus Adolphus College, St. Peter, Minn. Nya Testamentet är tryckt 1673.

År 1688 utkommo af trycket tvenne oktavupp-

TITELBLAD. GUSTAF II ADOLFS KYRKOBIBEL.

lagor af bibeln, den ena utgifven i Stockholm af Nicolaus Wankijf, den andra i Amsterdam af Henrik Keyser den yngre. Om den förra säges, "att editionen är full med otaliga tryckfel", och om den senare, att den är "ännu felaktigare än någon af hans föregående". Det är alltså icke först

i våra dagar som tryckfelsnisse börjat utöfva sin verksamhet. Af den förra upplagan äges ett exemplar af pastor J. E. Eriksson i New Richland, Minn. Af den senare finnas ex. hos dr Felix V. Hanson, Jamestown, N. Y., E. P. Norell, Jerome, Kansas, och i Luther College Library, Wahoo, Nebr.

I dr Hansons bibel har någon spjufver skrifvit, kanske mer än två hundra år sedan, följande vers:

"Den som denna boken stjäl,
Honom skall det gå illa och aldrig väl.
Den som denna boken nappar,
Han skall gå ned för afgrundens trappar
Med blå rock och svarta knappar."

En ny upplaga af denna bibeledition utkom påföljande år, såsom framgår af dedikationen till drottning Eleonora, dagtecknad den 20 juni 1689. Hvarken Loenbom eller Häggman omnämner denna upplaga, som på titelbladet visserligen bär årtalet 1688, men för öfrigt skiljer sig i många hänseenden från den första upplagan.

Konung Carl den XI tillsatte mot slutet af sin långa regeringstid en kommitté bestående af ärkebiskop O. Svebilius, H. Spegel, E. Benzelius, Israel Kolmodin, Jesper Svedberg och M. Rönnow att *förbättra* den gamla bibelöfversättningen, men oaktadt hans många bref i ämnet dog han, förrän det verkställts. Det förunnades dock hans efterträdare att se dess fullbordan ty, såsom Wieselgren skrifver:

"Så snart konung Carl XII förklarats myndig,

utfärdade han den 30 november 1697 ett bref till samtliga biskopar och superintendenter att skynda med bibeltryckningen, hvarefter ärkebiskop Svebilius den 20 april 1698 inkom med underdå-

BIBLIA.
Thet är
All then
Heliga Skrift
På Swensko,
Efter
Konung Carl then Tolftes
Befallning
STOCKHOLM

TITELBLAD. CARL XII:S KYRKOBIBEL.

nigt svar, att alltsammans snart vore färdigt." Det dröjde emellertid till 1702, innan Nya Testamentet trycktes, och först 1703 utkom i stort folioformat den s. k. stora Carolinska Kyrkobibeln eller Carl XII:s Kyrkobibel. Rättelserna voro af

föga betydenhet och gällde vanligen stafsättet. Som ofvan antydt är, innehåller företalet till denna bibel en historik öfver till dato utgifna svenska bibelupplagor af ärkebiskop Benzelius den äldre. Enligt titelbladet är den "efter Konung Carl XII:s befalning med förriga editioner jämnförd, summarier och marginalier å nyo öfversedde, concordantier och anmärkningar förökade, nya register och biblisk tideräkning inrättade" m. m. Däri finnes konungens porträtt, åtta kartor och taflor. Den trycktes i Stockholm af Henrik Keyser, junior. Exemplar häraf finnas i Augustana College Library, Rock Island, Ill., Gustavus Adolphus College, St. Peter, Minn., och i dr S. G. Youngerts boksamling. I sistnämnda exemplar finnes intaget Peringskiölds "En Book af Människiones Slächt-Register", ett nog så sällsynt arbete i våra dagar.

På samma förlag utgafs 1709 i kvartformat en upplaga af denna bibel. "Tryck och papper göra äfven denna upplaga heder, dock äro däruti 150 tryckfel angifne, och Schinmeijer yttrar, att där finnas visst ännu en gång så många." Fem exemplar finnas här i landet, nämligen i Augustana College Library, Rock Island, Ill., Adelphi College, Seattle, Wash. (från framlidne prof. C. W. Skarstedts boksamling), pastor Geo. N. Anderson, Fresno, Cal., Samuel Hultberg, Afton, Minn., och Charles Hallberg, Austin, Ill.

Af den upplaga, som 1711 utgafs i Stockholm och Uppsala af Johan Henrik Werner i oktavformat, ägas exemplar af Chas. Kanago, Akron, Ia., och Krauth Memorial Library, Mt. Airy, Philadelphia, Pa. En svensk i De Kalb, Ill., hvars

namn jag ej fått reda på, lär ock hafva ett. Detta är den första edition, i hvilken parallelspåkens citationer äro satta emellan texten, under verserna, och det med latinska stilar. Den är försedd med fem kopparstick och graveradt titelblad samt— 94 tryckfel.

Åren 1706—15 utgafs den kanske vackraste upplaga af svenska bibeln, som på den tiden kunde åstadkommas. Den påbörjades förstnämnda år af G. G. Burchardi i Stockholm och fullbordades först sistnämnda år i Uppsala af Julius Georg Matthiä. N. T. trycktes af Burchardi 1707. Denna bibel har flera kopparstick och vignetter samt ram af prydnader kring texten å hvarje sida. Formatet är kvart. Enligt Schinmeijer äro de gudomliga namnen Jehovah och Adonai af båda öfversatta med ordet Herre, åtskilda på det sätt, att det förra är tryckt med tre initialbokstäfver (HERre), det senare alltid med två (HErre). Ett praktexemplar i läderband af denna upplaga äges af dr Nils Forsander i Rock Island, Ill., och ett dylikt har också mrs S. Lundquist, Montclair, N. J.

Den första upplaga i mindre format, s. k. duodes, utgafs i Stockholm 1720 af Johan Laurentius Horrn. Den säges vara en skön och korrekt handbibel, och den har kallats Molins bibel, emedan domprosten i Uppsala, Laurentius Molin, dedicerat den till konung Fredrik och drottning Ulrica Eleonora. I Augustana College Library finnes ett exemplar, och ett annat äges af mrs Eva Peterson, R. F. D. 2, Box 15, Wellsville, Ohio.

Under år 1728 utgåfvos tre upplagor, en i Skara af Herman Adolf Moeller i oktav, en i Norrköping

af Carl Fredric Broocman och en i Stockholm af Henrik Gerchen, de båda sistnämnda i kvartformat. I samma format utgaf J. H. Werner i Stockholm och Uppsala en upplaga 1729. Något exemplar af dessa fyra upplagor har jag ej lyckats uppspåra här i landet.

Sistnämnda år utgafs i Stockholm af Benjamin Gottlieb Schneider den prisbilligaste hittills utgifna upplaga af bibeln på svenska. Den är i oktavformat, men med breda marginaler, så att den äfven tagits för kvart. Hvarken papper eller tryck är vackert, men man kunde ju ej begära det för sex daler kopparmynt. Detta pris var bestämdt af generalmajor Nils Hjelm, på hvars bekostnad upplagan utgifvits. Exemplar häraf finnas i Augustana College Library samt hos C. D. Danielson, 1115 W. 3rd st., Topeka, Kansas, F. A. Danborn, Madrid, Iowa, och Charles Swanson, 744 Buckingham Place, Chicago, Ill.

Af den 1735 i Norrköping af Carl Fredrik Broocman utgifna kvartupplagan med stor stil äges ett exemplar af J. A. Hallberg, R. F. D. no. 1, Escalon, Cal., och af den påföljande år i Stockholm i samma format af Jacob Schneidler utgifna, den s. k. Fredrik I:stes kyrkobibel, har A. O. Peterson i Clarence, Ill., ett, och ett annat exemplar finnes i Augustana College Library, Rock Island, Ill.

Nya upplagor utgåfvos af ofvannämnde C. F. Broocman i Norrköping i oktav 1737 och 1744 samt ock i kvart sistnämnda år, hvilka ej kräfva närmare beskrifning och af hvilka troligen intet exemplar finnes i Amerika. En oktavupplaga utgafs i Stockholm 1738, hvars titelblad förtjänar

att meddelas: "Biblia—Thet är — All then Heliga Skrift — På Swensko — Uppå — Thet Högvyrdige Prästerskapets begäran — med Samtelige Rijksens Höglofl. Ständers Samtyckio — och Kongl. Maj:tz Allernådigsta tillstånd — efter then Stora Kyrckio Bibeln Åhr 1703 i thette — beqwämliga Format tryckt och förfärdigad — I Stockholm — Uthi Historiographi Regni Tryckerij af Haritwig Gercken. Åhr MDCCXXXVIII." Den innehåller ett bihang af harmoniska tabeller, som visa de fyra evangelisternas öfverensstämmelse. Ett exemplar äges af Martin Carlson i Alder, Wash.

En i stort oktavformat med konung Adolf Fredriks porträtt prydd upplaga påbörjades 1742 af Johan Laurentius Horrn och fullbordades 1744 af Lars Salvius, i Stockholm. Den lär vara mera korrekt än de fleste, beroende däraf att kyrkoherde Muhrbeck läst korrektur. Intet ex. i Amerika.

En af de bästa editioner säges den vara, som i oktavformat utgafs i Stockholm 1747 af Lorentz Ludvig Grefing med företal af Bergius. Ett ex. däraf äger C. J. Johnson, 5617 Aberdeen st., Chicago, Ill., och ett annat August Allison, Lindsborg, Kansas. En upplaga i samma format utgaf samme boktryckare 1762, och i kvartformat tryckte han upplagor 1757 och 1764. Af det mindre formatet torde intet ex. finnas här i landet, men af kvartupplagan 1757 ha pastor P. Lindh, Shenandoah, Iowa, och mrs O. P. Olson, 1001—44th st., Rock Island, Ill., ett hvardera, och den, som skrifver detta, äger också ett i godt skick. Af den som utkom 1764 ägas ex. af pastor Fred. W. Han-

son, Vilas, Kansas, miss H. Luthman, 2417 Clara Place, Chicago, Ill., och mrs Carl Hendrickson, Box 145, Dogden, N. D.

För fullständighetens skull bör nämnas, att bi-

BIBLIA,
Thet är
All then
Heliga Skrift
På Swenska.
Efter Hans Kongl. Maj:ts Nådigst.
Konung CARL Then Elloftes,

TITELBLAD, GEZELII BIBELVERK

belupplagor utgåfvos i Linköping af Gabriel Björkegren, en i oktav 1750, tre 1752 och en kvartupplaga 1756, äfvensom oktavupplaga af hans änka 1762; af Carl Fredrik Broocman i Norrköping kvartupplaga 1752, och af Johan Georg Lange i

Göteborg oktavupplagor 1752, 1754, 1756, 1760, 1764 och 1766. Af Linköpings- och Norrköpingsupplagorna finnas troligtvis inga här i landet. Af Langes upplaga 1752 har Edward S. Olson, 152 Knight st., Dunkirk, N. Y., ett ex., och af samme förläggares upplaga 1760 ägas ex. af mrs S. F. Telleen, Ridgewood, N. J., och mrs Carolina Nelson, Route 1, Lindsborg, Kansas.

Af Johan Edman i Norrköping utgafs en kvartupplaga år 1766, och ett ex. däraf äges af N. W. Nelson, Dwight, Kansas. En dylik utkom 1768 i Gefle på Ernst Peter Sundqvists förlag, hvaraf ett ex. finnes i Luther College Library, Wahoo, Nebr. Den kvartupplaga, som utgafs af Henrik Fougt i Stockholm 1774, lär vara ett aftryck af förenämnda Grefingska upplagan af 1757; något ex. däraf lär ej finnas i Amerika.

Ofvannämnde Johan Georg Lange, som utgifvit så många bibelupplagor från Göteborg, hade antagligen omkring 1776 flyttat till hufvudstaden, därifrån han sagda år utgaf en oktavupplaga och två år senare en i kvartformat. Af den förra ägas ex. af John Swanberg, 1420 N. Broad st., Mankato, Minn., och af den senare af pastor M. A. Nordström, Kerman, Cal., pastor Andrew Johnson, Beresford, S. D., och af mrs Maria Olson, 4403 Indiana ave., Chicago, Ill. Af samme utgifvare utgafs en ny oktavupplaga 1782. Ett ex. däraf äges af C. J. Wegström, Weir, Texas, och ett annat är sedan flera år tillbaka i min ägo.

Direktör Samuel Norberg utgaf i Göteborg flera bibelupplagor i kvartformat, den första troligen 1792, hvilket år den säges "hel och hållen blifvit ett rof för lågorna" i en större eldsvåda där i sta-

den. En ny upplaga utkom emellertid 1794, och ex. af denna edition ägas af följande personer: R. Benson, Route 1, Box 167, Manchester, N. H., mrs Karin Engström, 1010 Hayne st., Ottumwa,

PORTRÄTT AF BISKOP GEZELIUS
(ur hans bibelverk)

Iowa, P. P. Setterlund, Barrett, Minn., pastor J. E. Eriksson, New Richland, Minn., "En dam i New England", hvars namn jag ej känner, samt i Augustana College Library, Rock Island, Ill. Andra

af Norberg utgifna upplagor utkommo år 1800 och senare, men dessa befatta vi oss nu ej med.

På 1700-talet utgåfvos tvenne bibelupplagor, hvilka vanligen ej medräknas, men här af hvarjehanda orsaker ej kunna förbigås. Det s. k. Gezeliska (eller Gezelianska) Bibelverket utkom i början af århundradet, och den af Första Bibelkommissionen utgifna Proföfversättningen blef färdig mot slutet. Det förstnämnda, ett riktigt jättearbete, "en rik skattkammare för den tidens teologiska lärdom och prästerskapets nyckel till den Heliga Skrift", lär, skref många år sedan en författare, "ägas af Sveriges alla moderkyrkor" och är ännu i våra dagar högt skattadt. Detta bibelverk påbörjades redan 1670 af biskopen i Åbo Johannes Georgii Gezelius och fullbordades af hans son och efterträdare på biskopsstolen Johannes Gezelius d. y. Under desenares tid utkom emellertid endast Nya Testamentet i tvenne delar, del I 1711 och del II 1713, båda i Åbo. En ny upplaga utkom i Stockholm 1752. Gamla Testamentet utgafs af biskop Gezelii måg David Lund, som var biskop i Växiö, i fyra delar och trycktes i Stockholm af Henr. Christopher Merckell, Kongl. Boktryckare, del I och II 1724, del III 1727 och del IV 1728.

Änskönt detta bibelverk utkom flera år efter Carl den XII:s kyrkobibel, är dock texten från en äldre upplaga, såsom framgår af titelbladet: "Biblia, Thet är All then Heliga Skrift På Swensko. Efter Hans Kongl. Maij:ts Högstsal. Konung Carl Then Elloftes I Glorwyrdigste åminnelse; Nådiga Förordning. Medh nödtorftig Förklaring widh hwar vers: Til then himmelska Sanningens tydeliga Förstånd och grundeliga Förswar; samt

til hwar och ens Lärdom, Tröst och Förmaning. Medh Kong. Maij:ts allernådigsta Privilegio."

Fullständiga exemplar af första upplagan af detta bibelverk ägas af Augustana College Library, Rock Island, Ill., Adelphi College, Seattle, Wash., och pastor A. Kinell, Berkeley, Cal. Gustavus Adolphus College, St. Peter, Minn., har del I och IV af Gamla Testamentet och del I af Nya Testamentet, W. H. Wadhams, Las Animas, Colo., har första upplagan af Gamla Testamentet och andra upplagan af N. T., och pastor J. B. A. Idström, Hibbing, Minn., har Nya Testamentet i andra upplagan, tryckt 1752. I Gloria Dei gamla svenska kyrka i Philadelphia finns ett ex. af Gamla Testamentet af Gezelii bibelverk, hvilket ditfördes af pastor Gabriel Näsman, då han 1743 kom till Wicaco från Sverige. En moderniserad upplaga utgafs af Ev. Fosterlandsstiftelsen i Stockholm 1863—65, och af denna torde det finnas flera exemplar i våra prästers boksamlingar.

Under titeln: "Prof-öfwersättning Af then Heliga Skrift på Hans Kongl. Maj:ts Nådigste Befallning Af then til Swenska Bibeltolkningens öfwerseende i Nåder förordnade Särskilde Commision. Stockholm. Tryckt hos Assessoren Johan Pfelffer Åhr 1774", utkom i häften ända till 1793 den nya öfversättning af bibeln, som utarbetats af den af konung Gustaf III den 18 maj 1773 tillsatta bibelkommissionen. Så vidt kändt är finnas tre fullständiga exemplar här i landet af denna proföfversättning, näml. i Augustana College Library, Rock Island, Ill., hos dr S. G. Youngert och mrs Adolf Birath, R. 70, Box 90, Falconer, N. Y.

Besynnerligt torde det förefalla en eller annan,

som sett såväl det svenska N. T. af 1526 som Gustaf Wasa-bibeln, att texten är tryckt i längre eller kortare sammanhängande stycken utan sönderdelning i verser. Orsaken är den, att den nu brukliga versindelningen då ej ännu fanns till. Luther kände ej heller till den. Det var först senare en i Paris bosatt berömd boktryckare vid namn Robert Estienne (skrifves ock på latin Stephanus och på engelska Stephens) gjorde denna högviktiga uppfinning. Han utgaf många upplagor af bibeln på grundspråken och på latin, men först i en i Geneva år 1551 utgifven upplaga af N. T. på grekiska införde han versindelningen. Detta enligt den gängse uppfattningen, men han lär dock tre år förut i en latinsk bibel hafva gjort det. Han utsatte emellertid verssiffrorna i marginalen, och Theodor Beza var den förste, som, i en upplaga af N. T. på grekiska 1565, ställde hvarje vers för sig och alltså införde versformen. Kapitelindelningen tillskrifves en kardinal Hugo omkring 1240, och judarna hade redan i nionde seklet uppdelat G. T. i punkter eller verser.

I Gustaf II Adolfs kyrkobibel (1618) och i Lübeck-upplagan (1622) var versindelningen införd med siffror i marginalen, och samma var förhållandet med de i utlandet tryckta, för svenska krigshären afsedda upplagorna (Leiden 1633, 1635 och 1636). Men i drottning Christinas kyrkobibel (1646) fick texten behålla sitt gamla skick, och det var först i Carl XII:s kyrkobibel af 1703 som versindelningen vann ett slags kyrklig helgd i Sverige. Afsikten därmed var ju från början icke så mycket att göra läsningen lättare, utan att underlätta sökandet vid citerande af parallelställen, och

det är nog enda orsaken, att den ännu i trots af många protester bibehålles. Hvad ortografien beträffar förtjänar det nämnas, att det var i den af Samuel Norberg i Göteborg utgifna bibeln af år 1800, som bruket af th i ord såsom then, thessa, thet och t i tu, tin etc. utbyttes mot d. I Nya Testamentet med Psaltaren, som han utgaf 1798, började dock denna "nymodighet" redan med femte arket (Marci 5: 35) och fullföljdes sedan genom hela N. T. och Psaltaren.

Flera af här ofvan nämnda biblar äro för salu, och jag har tillfrågats rörande olika upplagors relativa värde. Många af dem äro i ett eller annat afseende defekta, sakna icke blott titelblad och ett eller flera blad, utan t. o. m. flera kapitel både i början och i slutet, och ha därför ringa värde. Från ett af Sveriges största antikvariat, som jag rådfrågat om saken, mottog jag det svar, "att priserna å gamla biblar skifta mycket. Allt beror på hur pass kompletta och väl konditionerade exemplaren äro." Och jag kan tillägga, att det högsta pris, jag sett angifvet i kataloger, för fullständiga exemplar af Gustaf Wasa-bibeln är 150 kronor, och sedan för olika upplagor ända ned till 2 kronor för felaktiga exemplar.

En af mina korrespondenter har framkastat frågan, huruvida jag tillskrifver befintligheten här i landet af så många Gustaf Wasa-biblar svenskarnas utvandring till Delaware på 1600-talet. Nej, det gör jag ej, ty dels var det cirka 100 år efter den bibelupplagans tryckning, när "Nya Sverige" grundlades 1638, hvadan Gustaf Wasa-bibeln vid det laget i Sverige sannolikt, för att tala med Ellen Key, var "läst sönder" och alltså mycket sällsynt,

dels kan jag ej erinra mig, att det talas om någon enda sådan bibel i koloniens historia. Hvilka och huru många biblar, som de första utvandrarna medförde, är väl icke kändt, men endast sex upplagor af bibeln på svenska hade dittills utgifvits. Senare få vi af Acrelius reda på att konung Carl XI i juli 1696 sände dem till skänks bland många andra böcker 30 biblar, af hvilka 10 voro af Wankijfs i Stockholm och 20 af Keysers i Amsterdam utgifna upplagor, båda troligen 1688.

Hans son och efterträdare konung Carl XII skänkte också kolonisterna böcker, och år 1712 sände han dem 10 ex. af den efter honom uppkallade bibeln af 1703. Genom biskop Svedbergs försorg fingo de mottaga boksändningar 1743 och 1747, förstnämnda år bland andra tre ex. af Gezelii förklaring öfver Nya Testamentet samt nio oktav- och sex kvartupplagor af bibeln, och sistnämnda år åter ett ex. af Gezelii Nya Testamente och en bibel i kvartformat. Det berättas af Norberg ("Svenska kyrkans mission vid Delaware i Nord-Amerika"), att "genom hans (Svedbergs) inflytande trycktes för svenskarnas räkning i Amerika en särskild bibelupplaga i oktav, Skara 1727 och 1728, på bekostnad af kommersierådet Sebastian Tham", men icke ens af dessa biblar har jag lyckats uppspåra ett enda exemplar. Af de sexton Gustaf Wasa-biblar, som veterligen finnas här i landet, ha säkerligen de flesta hitförts under de senaste sextio åren, och det är kändt, att ett ex. medfördes 1886 och ett annat 1900 från Sverige och ett tredje, som nu är i staten Washington, köptes i München, Tyskland, 1910.

I kungl. Biblioteket i Stuttgart, Tyskland, lär

finnas den största samling biblar i världen — närmare tio tusen exemplar på cirka ett hundra olika språk. Den näst största, ehuru troligen ej så rik på äldre upplagor, är väl den som inrymmes i Brittiska och Utländska Bibelsällskapets palats i London, och i tredje rummet kommer möjligen Amerikanska Bibelsällskapets i New York. Äfven i British Museum i London lär finnas en af de största samlingar af biblar i världen, och af latinska bibelupplagor har "Compinger collection" i General Theological Seminary i New York ett stort antal.

I Denkmann Memorial Library, eller Augustana College Library, finnes en vacker början till en samling af svenska biblar. Af föregående förteckning ser man såväl hvad som finnes där som hvad som saknas. Det vore för visso en tacknämlig gärning, om de, som äga ex. af de senare, ville skänka dem till detta bibliotek, så att vi i Amerika finge åtminstone en stor och representativ samling af svenska biblar på ett säkert ställe.

Enhetssträfvanden inom den lutherska kyrkan i Amerika.

I.

Enligt statistiken kommer den lutherska kyrkan i Amerika i fråga om medlemsantal den tredje i ordningen bland protestantiska samfund. Hon räknar 2,437,706 konfirmerade medlemmar. Dessa äro fördelade på följande större grupper: General Council (org. 1867) med 14 distriktssynoder, hvaraf Augustana-synoden utgör en; General Synod (org. 1820) med 24 synoder; Synodical Conference (org. 1872) med 6 synoder; United Synod of the South (org. 1886) med 8 synoder; den nybildade norska lutherska kyrkan i Amerika (org. 1917), och dessutom 10 andra självständiga synoder; alltså 63 mer eller mindre självständiga grupper af lutherska kristna. Inom dessa synoder predikas på 17 olika språk. Dessutom skilja de sig i ett och annat i fråga om seder och bruk och i vissa fall väl också i fråga om läropunkter. Vår kyrka är i sanning en ecclesia polyglotta! Vid en flyktig betraktelse företer hon således en synbarligen hopplös söndring.

Men vid en närmare eftertanke blir denna söndring icke så oförklarlig. De olika språken tyda

på en olika nationell härstamning: tysk, skandinavisk, finsk m. fl. Förr eller senare skall väl denna "Babels förbistring" försvinna, men ett folks språk har djupa rötter i dess själslif. Det är icke blott ett tankarnas omhölje, utan är självt ett stycke af folkets själ och ande. Det går icke att bortlägga det för hastigt utan att därvid göra stora andliga förluster. Blott gradvis kan en öfvergång ske, i den mån kulturvärden och andliga skatter kunna öfverföras.

Dessutom hvila de olika grupperna på historiska grunder, af hvilka många äro att söka i den gamla världens länder. Immigrantströmmarna kommo från vidt skilda folk och på olika tider. De första svenska lutheranerna vid Delaware hafva ju lämnat minnesrika spår efter sig, men såsom samfund hafva de försvunnit. En liten grupp holländska lutheraner kämpade modigt för sin tro i New Amsterdam (New York). Deras pastorer voro dock mestadels tyskar. Svensken Rudman var någon tid deras lärare. Denne prästvigde såsom sin efterträdare Justus Fallkner, en tysk, den första lutherska präst, som ordinerades i Amerika. Här var en underlig enhet; "svenskar prästviga en tysk att betjäna en holländsk församling." De uppgingo småningom i tysk-lutherska samfund.

Början till tysk immigration i någon större skala skedde omkring 1709, då lutherska flyktingar från grefskapet Pfalz började anlända. Drifna från hem och härd af katolske kejsaren Ludvig den fjortonde af Frankrike, hvars trupper drogo mördande och brännande fram, funno dessa arma människor först en tillfällig fristad i England un-

der skydd af det lutherska Hannoverska konungahuset. I London fanns då flera lutherska församlingar. Därifrån skickades de i stora skaror till Amerika att bilda kolonier i staten New York. De slogo sig ned utmed Hudson-floden, hvarifrån de efter hand spridde sig i väster och söder. Andra följde, flera kolonier spirade upp, och så lades grunden för en gren af den lutherska kyrkan i Amerika.

Omkring 1731 ledo lutheranerna i Salzburg i österrike svår förföljelse och blefvo grymt fördrifna. Hem, egendom och barn måste uppgifvas, men vågande allt för sin tro sjöngo de frimodigt Luthers psalm:

"Äro alltid väl till mods,
fast vi våga gods och ära,
lif och allt —".

Många sökte sin tillflykt i Amerika och bildade i staten Georgia en koloni, som den i tacksamhet till Gud för hans hjälp benämnde Ebenezer.

Från New York kommo många af de tyska lutheranerna genom skiftande öden till Pennsylvania. Här uppblomstrade en mängd kolonier, och säges tyskarnas antal i denna stat år 1750 hafva uppgått till 100,000. Men den andliga nöden var stor ibland dem. Då denna genom missionsskrifter blef känd i Tyskland, fattades Henry Melchior Muhlenberg, som utbildats till missionär vid Hermann Franckes skola i Halle, af en brinnande lust att resa till Amerika och samla sina spridda landsmän, som stodo i fara att uppslukas af de mångahanda sekter, som i synnerhet i denna stat

florerade. Stor oreda hade också uppstått genom grefve Zinzendorfs verksamhet (Herrnhutismen). Muhlenberg ankom 1742. Hans valspråk var "ecclesia plantanda" — kyrkan måste grundläggas — och på dess förverkligande nedlade han hela sin kraft. Han var en patriarkalisk personlighet, och flera grupper af den lutherska kyrkan se med rätta i honom sin grundläggare. Med svenskarna vid Delaware kom han i nära beröring, och vi kunna blott beklaga, att den delvis genomförda förbindelsen icke fick taga fastare form. Utan betydelse var dock icke denna beröring för Muhlenbergs grundläggningsarbete.

Tyska immigrantströmmen svällde till väldiga proportioner och ledde, i den mån nya stater och territorier bildades, allt längre västerut. Till följd af opposition mot den s. k. "preussiska unionen" (genomförd 1817) utvandrade bl. a. pastor J. A. A. Grabau från Erfurt med 1,000 "gammal-lutheraner" år 1839, hvilka slogo sig ned omkring Buffalo. Andra följde, och 1845 bildades Buffalo-synoden. Samma år (1839) kom en annan grupp från Sachsen under ledning af en pastor Stephan. Äfven denna utvandring var en följd af det preussiska religionstvånget. Efter en äfventyrlig färd, under hvilken ett fartyg gick förloradt med alla ombord, anlände skaran till New Orleans. Därifrån fortsattes resan till St. Louis, Mo. Stephan, som hade åtnjutit odeladt förtroende och obegränsad makt bland sina anhängare, blef dock snart afslöjad såsom en ovärdig ledare och bannlystes. C. F. A. Walther, som ock var med i sällskapet, tog nu ledningen i den växande kolonien. Från denna säregna början och efter svåra strider och

pröfningar, men under Walthers kraftiga inflytande och ledning, har den mäktiga Missiouri-synoden uppväxt. Kännetecknaide för densamma är dess exklusivitet, dess nära nog kalvinistiska lära om nådevalet, dess kongregationalistiska uppfattning om kyrkan och prästämbetet samt dess afgjorda ställning emot hemliga sällskap.

Från sin anstalt i Neuendettelsau sände Wilhelm Loehe flera missionärer och lärare till Amerika. De verkade bland tyska kolonister i västern, till en början i förening med Missourianerna. Men då de icke kunde dela de senares trånga läroåsikter, som vid denna tid började starkt framträda, drogo de sig ifrån dem, sökte nya verksamhetsfält och bildade 1854 Iowa-synoden.

Då vi således tänka på att dessa och andra grupper kommit under olika tidpunkter, från olika landskyrkor i Tyskland, som ofta företedde starkt utpräglade divergenser, som vidare stått under personligheters inflytande, som återspeglade vidt skilda andliga riktningar, som dessutom i Amerika haft hvar sin mer eller mindre självständiga utvecklingshistoria, så förstår man orsakerna till den tysk-lutherska kyrkans i Amerika söndring, och hvilka svårigheter hvarje enhetssträfvande stöter på från det hållet.

Den norska immigrantströmmen började flyta in öfver nordvästern redan på 1830-talet. Den delar sig i kyrkligt hänseende i tre grenar. Elling Eielson (ankom 1839) var en lärjunge till Hans Nielsen Hauge och representerade den friare riktning, som 1846 tog form i bildandet af Haugesynoden. En afgjordt kyrklig riktning representerades af sådana män som Hans Andreas Stub (an-

kom 1848), C. L. Clausen (ankom från Danmark 1843) m. fl. och förde till organiserandet af den norska synoden 1853. Denna trädde 1872 i förbindelse med tyska Missouri-synoden, hvilken förbindelse dock senare till följd af nådevalsstriden upplöstes. En tredje riktning utgjorde den 1890 grundade Förenade norska lutherska kyrkan, en förmedling mellan de två andra. Till de smärre grupper, som uppgingo i den Förenade kyrkan, hörde den norska Augustana-synoden, som bildades 1870 af de norskar, som förut tillhört den "Skandinaviska" Augustana-synoden, som vår synod då kallades. Till dem hörer också det parti, som 1887 med den starkt anti-missourianska dr F. A. Schmidt utträdde ur den norska synoden.

Den svenska immigrationen i nyare tid, stiftandet af församlingar under Esbjörn, Hasselquist m. fl. och bildandet af Augustana-synoden 1860 är för väl känd historia ibland oss för att här behöfva upprepas.

Danskarna, som slogo sig ned mestadels i mellanstaterna, bilda tvenne grupper, den Förenade danska evang. lutherska kyrkan (org. 1896), af hvilken en del förut varit förenad med norskar och svenskar i Augustana-synoden, samt den Danska lutherska kyrkan, organiserad 1872 af Grundtvigianer.

Finska lutheraner, som äro talrikast i Michigan, bildade 1890 Suomi-synoden; ett mindre antal svensk-finnar tillhöra Augustana-synoden.

Isländska synoden (org. 1885) räknar sina medlemmar mest i Minnesota, N. Dakota och Canada. Äfven slovakerna, af hvilka de flesta finnas i Pennsylvania och Ohio, hafva sedan 1902 en egen sy-

nod tillhörande Synodalkonferensen (Missouri); en del tillhöra General Council. Dessutom finnas italienska och franska lutherska församlingar, och på ön Porto Rico finnas icke blott spanska lutheraner, utan också lutherska halfindianer och negrer.

Här se vi alltså utmed hvilka nationella, språkliga, historiska och doktrinella linjer vi kunna spåra vår kyrkas delning. Men då vi bedöma dem, må vi heller icke glömma, att det är under den senare hälften af det gångna seklet vår kyrka haft sin största tillväxt. År 1817 funnos blott tre synoder, Pennsylvania, New York och N. Carolina, med sammanlagdt mindre än 50,000 kommunikanter. Och det åtgår mer än en mansålder att sammanföra så många skilda element till något slags verklig enhet. Och om vi beklaga söndringen, må vi icke förbise, att de olika elementen blott på så sätt kunnat tillvaratagas och läran och traditionen bevaras; blott härigenom har den tillväxt, vår kyrka kan uppvisa, varit möjlig. I så måtto har det varit en styrka, att hvarje grupp fyllt sin egen särskilda uppgift. Äfven lärostriderna hafva haft sin betydelse, ty genom dem pröfvades och lades fastare den grund, på hvilken kyrkans sanna enhet måste hvila.

II.

Enhetssträfvanden hafva ingalunda saknats inom den lutherska kyrkan. Samarbete mellan holländare, tyskar och svenskar har nämnts. Mellan tyskarna under Muhlenberg och svenskarna under Wrangel ägde icke blott samverkan rum, utan synas de senare hafva deltagit regelbundet i Penn-

sylvania Ministerii förhandlingar från dess organisation 1748 och en formlig förening kommit till stånd 1761 under namn "The Annual Preachers' Assembly of the United Swedish and German Ministerium" ("History of the Lutherans", H. E. Jacobs, p. 260). Den af Muhlenberg antagna liturgien är i alla väsentliga delar densamma som användes i de svenska kyrkorna vid den tiden. Frihetskriget 1776, språkfrågan, svenska kyrkans försummelse af sin mission här ute dref slutligen de svenska församlingarna i armarna på den engelska episkopalkyrkan.

Reformationens trehundraårsminne 1817 väckte äfven i Amerika nytt intresse för sann lutherdom och önskan efter större enhet bland härvarande lutheraner. Rationalismens anda hade äfven här förlamat sann kristendom och andligt lif en lång följd af år, och där någon andlighet fanns, tog den starka intryck af sekteriska riktningar. År 1818 inbjöd Pennsylvania Ministerium de öfriga lutherska synoderna i Amerika, nämligen New York och N. Carolina, att träda i närmare förening. Inbjudningen antogs, och 1820 bildades General-synoden, väl icke utan motstånd. I en bekännelseslapp tid var denna organisation en seger för lutherdomens självständighet och en mera bekännelsetrogen ståndpunkt. Under skiftande öden fortfor General-synoden att växa; flera synoder anslöto sig, och 1860 stodo två tredjedelar af hela den lutherska kyrkan i Amerika i förbindelse med densamma. Den räknade 864 präster och 164,000 kommunikanter. En motsvarande inre enhet och harmoni var dock icke alltid för handen; brytningar förekommo från tid till tid mellan konservativ

lutherdom och en liberalare riktning. Denna kulminerade i utgifvande af skrifterna "Definite Synodical Platform" och "American Lutheranism", som i flera punkter upprefvo den ortodoxa bekännelsegrunden. Följden blef att synoden söndersprängdes. Isärfallandet började, då prof. Esbjörn 1860 med sina studenter lämnade Illinois State University i Springfield, Ill., där en skandinavisk professur hade upprättats, och skandinaverna lämnade Norra Illinois-synoden och bildade Augustana-synoden. Inbördeskriget splittrade nationen, äfven kyrkorna, och så uppstod 1863 en självständig General-synod i de södra staterna. Denna antog 1886 namnet United Synod of the South och existerar ännu. Upplösningen fortfor och insläppande af olutherska element gjorde grunden osäker. Det kom till en kris 1864—1866, hvartill flera orsaker bidrogo. Följden blef, att Pennsylvania Ministerium, som 1820 framkallat synoden, nu tillsammans med andra synoder, som hyllade en historisk-konservativ lutherdom, föllo ifrån. Kanske var det icke blott frågan om renhet i läran, utan också om distriktssynodernas relativa självständighet gent emot större centralisation af makten, som påskyndade brytningen. Modersynoden var rädd om sina prerogativ. General-synoden, som genom brytningen betydligt reducerades, har dock under årens lopp icke blott tillväxt i omfång, utan också intagit en allt mera afgjord konfessionell ståndpunkt.

Men delningen af General-synoden förde med sig en ny enhetssträfvan i strängt konfessionell riktning och på sann luthersk basis. Denna kom till uttryck i bildandet af General Council i Ft.

Wayne, Indiana, 1867, hvars halfsekelsminne vi således i år fira. Tretton distriktssynoder deltogo häri, bland hvilka äfven den då blott 7-åriga Augustana-synoden räknas. Den tyska Iowa-synoden ingick icke formligen, men sände i flera år delegater till Konciliets möten. General Council har växt förbi General-synoden och räknar nu öfver en half million kommunikanter. Om den icke lyckats att till ett samla vår lutherska kyrkas förskingrade barn under sin fana, har dess målmedvetna kamp för sann lutherdom och bekännelsetrohet dock verkat långt utöfver dess egna gränser och så banat väg för en eventuell verklig enhet.

Äfven inom de tyska synoderna, som för öfrigt mer än andra utkämpat så många lärostrider (nådevalet, kiliasm, församlingsbegreppet, hemliga sällskaper, "de fyra punkterna" m. fl.), har en enhetssträfvan gjort sig gällande. Denna förde till bildandet 1872 af Synodal-konferensen i Milwaukee, Wis., i hvilken den starka Missouri-synoden intager en dominerande ställning. Norska synoden ingick, men utträdde efter några år; den betydande Ohio-synoden utträdde år 1882 till följd af Missouris lära om nådevalet; Iowa-synoden vägrade från början att taga del. Synodal-konferensens tillväxt har varit fenomenal, och den är för närvarande det största lutherska samfundet i Amerika med omkring 825,000 kommunikanter. Trots missourianernas exklusivitet tyda många tecken på ett närmande mellan de tyska lutheranerna. Icke blott har man officiellt uttalat sig för en förening, utan flera fria konferenser i detta syfte hafva hållits; och på en konferens i St.

Paul, Minn., i maj 1917, vid hvilken Synodal-konferensen, Ohio-, Iowa- och Buffalo-synoderna voro talrikt representerade, antogos viktiga teser om "utkorelsen och omvändelsen", dessa så omtvistade läropunkter.

De svenska lutheranerna hafva sedan 1860 utgjort en synod. De norska däremot hafva varit delade i flera synoder, af hvilka några äfven stått i förbindelse med svenskar, danskar och tyskar. Men sedan de lösgjort sig från yttre förbindelser, och i synnerhet sedan den Förenade kyrkan 1890 bildades, har enhetstanken tillväxt i styrka. Den kulminerade efter långa förberedelser i bildandet af Den Norska lutherska kyrkan i Amerika den 9 juni 1917. Det var en minnesrik dag, värdig reformationens fyrahundraårsminne, då de tre norska synoderna genom 2,362 delegater, representerande öfver 300,000 kommunikanter, sammanträdde i St. Paul, Minn., och räckte hvarandra brodershanden såsom ett enadt samfund, medan 10,000 röster uppstämde psalmen "O Gud, vi lofva dig", och klockorna ringde i hvarje norsk-luthersk kyrka i landet.

Reformationens fyrahundraårsminne har väckt tanken på större enhet inom lutherska kyrkan i Amerika. Icke blott har man bättre lärt känna reformationens kyrka och det arf, vi gemensamt äga, utan genom samarbete i större och mindre kommittéer och deltagande i stora gemensamma reformationsfester ha de olika lutherska samfunden kommit i större personlig beröring med hvarandra. De lutherska samfundstidningarnas representanter hafva hållit konferenser, presidenter och lärare från läroverk och teologiska seminarier haf-

va hållit gemensamma möten, representanter från lutherska barmhärtighetsinrättningar hafva hållit regelbundna rådplägningsmöten, Luther League-rörelsen, samverkan på hednamissionsfälten m. m.; alla utgöra så många enhetspunkter. Dessutom hafva General-synoden, General Councils engelska församlingar och Synod of the South länge använt en gemensam liturgi och sångbok. Marken var således väl förberedd för det förslag, som den 18 april väcktes inom Quadricentennial Joint Committee i Philadelphia om bildandet af en *förenad luthersk kyrka i Amerika* såsom en värdig slutföljd af reformationens fyrahundraårsminnes firande 1917. Föreningen afser i första hand de tre sist nämnda större samfunden, men pekar hän mot en eventuell förening af alla lutherska samfund i Norra och Södra Amerika. Det är en stor jubileumstanke, och det har visat sig, att den icke är en hägring blott. Ett konstitutionsförslag är framlagdt af vederbörligen tillsatt utskott, och vid General-synodens möte i Chicago antogs detsamma den 22 juni 1917 med stor entusiasm i närvaro af representanter från andra lutherska samfund. Det torde också antagas af de andra tvenne närmast berörda samfunden i år, och därmed är onekligen ett stort steg mot större enhet ionm lutherska kyrkan i Amerika taget. Flera distriktsynoder — och dessa äga ju ytterst bestämmanderätten i frågan — hafva redan uttalat sig för en sådan förening. Den norska kyrkan har i princip uttalat sig för en större enhet och officiellt väckt frågan om en konferens mellan alla lutherska samfund. Liknande beslut hafva fattats af lutherska synoder i Canada. De större

tyska samfunden äro väl med sin kända konservatism ännu för mycket upptagna med att sträfva efter enhet inom sig själfva för att kunna taga del i bildandet af en sammanslutning af ännu större räckvidd.

III.

Är en större enhet önskvärd? Det är onödigt söka bevisa sanningen af ordet "enighet ger styrka". Att den lutherska kyrkans sönderdelning hvilar på historiska grunder och varit nödvändig under dess gångna utvecklingsstadium, har påpekats, men denna söndring har också utgjort hennes svaghet. Hon har icke alltid utöfvat det inflytande, hennes numerära styrka skulle hafva möjliggjort. Gent emot romerska kyrkan å den ena sidan och de reformerta samfunden å den andra har hon icke kunnat uppträda i enad, målmedveten kraft i häfdandet af sina grundsatser och sin lära. Missförstånd och "strider om ord" hafva ofta förstört såväl "andens enhet" som "fridens band". Man har byggt altare mot altare och så icke blott onödigt slösat med män och medel, utan också förvillat många sinnen. Söndringen har icke alltid várit fri från bitter partianda och köttsligt nit. Ärligt må vi säga: *peccavimus*. Nationalitet, språk, självständighet äro stora ting, men vår lutherska tro är större. Det är också Herrens önskan, att "vi alla hinna till enheten i tron och i Guds Sons kunskap"; det är ju också hans öfversteprästerliga bön, "att alla må vara ett såsom du, Fader, i mig och jag i dig, att ock de må vara ett i oss" (Joh. 17: 21).

Men är en större enhet möjlig? Det torde bero på hvad man med ordet "enhet" åsyftar. En ytt-

re enhet i romersk-katolsk mening är ju icke tänkbar, icke heller nödvändigtvis en sådan organisk enhet, där hvarje del förlorar sig själf i det hela. Icke heller kan gärna komma i fråga en förening på så lösa grunder som de, på hvilka The Federation of Christian Churches of America (org. 1908) hvilar, en unionism, som strider mot den lutherska kyrkans väsen. Lika ohållbar vore en sådan enhet, som eftersträfvas af episkopalkyrkans "Commission on Faith and Order", som faktiskt innebär en kompromiss och så vore en förening utan verklig enhet. Grunden för den lutherska kyrkans enhet är tydligen nedlagd i Augsburgiska bekännelsen, art. VII: "till Guds församlings sanna enhet är nog att vara samdräktig i evangelii rena lära och sakramentens bruk; och är icke af nöden, att allestädes skola vara lika människostadgar eller ceremonier af människor stiftade". En luthersk enhet på andra grunder än enhet i tro låter sig icke tänkas. I denna punkt torde råda större enhet inom vår kyrka, än man i allmänhet anar. Det måste vara enhet i det centrala och såsom alla lifsyttringar verka inifrån utåt.

Men för organisk enhet torde också vara nödvändigt, att öfverensstämmelse finnes i fråga om disciplin, författningar och församlingsordning. En organisk enhet förutsätter väl också gemensamhet i mål och sträfvanden. I den mån de nationella och språkliga linjerna utjämnas, samt bildnings- och missionsintressen blifva mera identiska inom de olika lutherska samfunden, med andra ord, när amerikaniseringen är genomförd, då är också större organisk enhet möjlig. En så-

dan utveckling sker blott gradvis. Att onaturligt påskynda den vore lika skadligt som att söka hindra och hämma den. Så mycket lärer oss vår historia. Det pågående kriget kommer säkerligen att icke litet påskynda denna utveckling. Kanske har vår lutherska kyrka i Amerika också att motse en luttrings- och pröfningstid. *Vestigia terrent!* Då behöfver hon samlad kraft, och då bör hvarje ärlig enhetssträfvan hälsas välkommen.

O. N. O.

Nebukadnessar.

2 Kon. 24—25, 2 Kr. 36, Jer. 20, 21, 25, 27, 28, 32, 34, 35, 36, 37—39. Jes. 26, 29. Hes. 29. Dan. 1—4.

Redan ofvan angifna kapitel visa, att denne konung intager den mest framskjutna plats i bibeln af alla hedniska konungar. Det är därför på sin plats, att vi kristna, särskildt i vår underbara tid, sysselsätta oss något med denne mans betydelse för Guds rike. Ingen hednisk konung har så stått under ledningen af en af Herrens profeter som denne världsfurste, ej heller haft så höga Guds-uppenbarelser som denne man. Josefs Farao hade tvenne drömmar, som voro af lokalt intresse i ekonomiskt hänseende för Egypten särskildt, men Nebukadnessar såg den underbara drömbilden, som symboliserade ej blott världsrikena, utan äfven Gudsriket på vår jord. Han fick också bevittna ett af de största Guds under, som inträffat, då de tre trosvittnena blefvo bevarade oskadade i den brinnande ugnen.

Att gifva en öfverblick af hans lif från världshistorisk synpunkt sedt kan ej komma i fråga i en skrift som denna, utan blott framställa honom såsom ett exempel ur Gudsrikets historia af ett Guds nådesunder. Inför hela världen har han af-

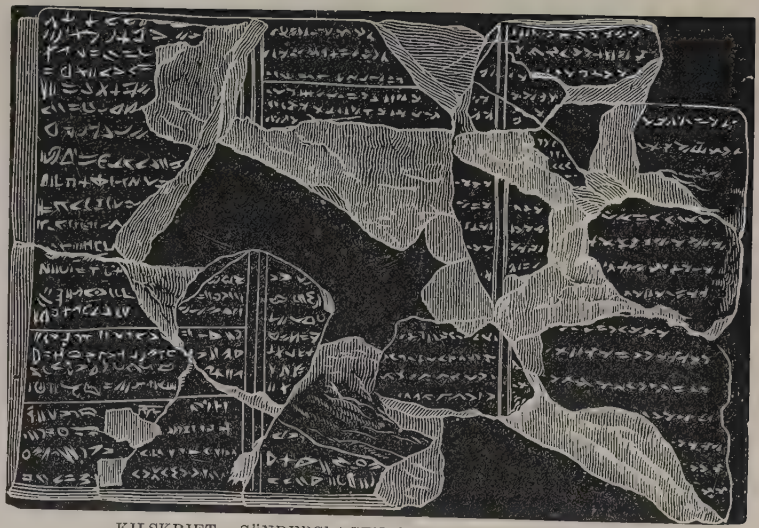

KILSKRIFT. SÖNDERSLAGEN OCH HOPFOGAD STENTAFLA.

lagt en härlig bekännelse, som profeten Daniel upptecknat, kap. IV: 31—34.

"Och när tiden var ute, upplyfte jag, Nebukadnessar, mina ögon till himmelen, och mitt förstånd kom tillbaka, och jag välsignade den Högste, och jag prisade och ärade honom, som evigt lefver, hvilkens herravälde är ett evigt herravälde, och hvilkens rike varar ifrån släkte till släkte, och mot hvilken alla, som bo på jorden, äro att akta som intet, och som efter sin vilja gör med himmelens här och med dem som bo på jorden, och hvilkens hand ingen kan emotstå eller säga till honom: Hvad gör du?

"På samma tid kom mitt förstånd tillbaka; och till ära för mitt rike återfick jag min härlighet och min glans, och mina rådsherrar och mina väldige sökte mig, och jag vardt insatt i mitt konungadöme, och ännu större makt blef mig gifven. *Nu prisar jag, Nebukadnessar, och upphöjer och ärar himmelens konung, hvilkens alla gärningar äro sanning och alla vägar rätta, och som är mäktig att nedslå dem som gå stolta.*"

Från 604 till 561 f. Kr., således i 43 år, regerade han, men han var härförare, innan han uppsteg på tronen, ty redan 606—5 besegrade han Farao-Neko vid Karkemish nära Eufrat-floden. Af omkring fem hundra inskriptioner af denne konung datera sig blott tre från åren 580—561, och i en af dem antydes någon olycka, som träffat honom. Under fyra år, säger han, hade han ingen glädje af sin regering, han hvarken byggde eller samlade skatter, och Marduk-gudstjänsten blef helt försummad.

Före den tiden hade han utöfvat en rastlös verk-

samhet som härförare, tempelbyggare, kanalanläggare och i skötandet af de mångfaldiga regeringsärendena i det Babyloniska världsriket.

Guden Marduk hade varit hans älsklingsgud. Till honom hade han i yngre år diktat en skön sång i form af en bön:

"O evige härskare, världsalltets herre,
gif lycka och framgång till den, du kallat
till regent, såsom godt synes dig.
Led honom på den rätta vägen.
Jag är den regent, som lyder din befallning, skapad af din hand.
Du har gifvit mig tillvaro och härskarmakt öfver världen —
enligt din nåd, O Herre, som du utsträcker till alla,
hjälp mig att älska och vörda din allmakt,
ingjut fruktan för din gudom i mitt hjärta,
gif mig allt som synes godt för dig,
ty det är du, som bestämmer öfver allt."

Hvem vågar neka till att detta är en ädel bön!

Under mer än fyrtio år kom denne ädle hedniske regent (han hade också stora fel och stora synder) i mer eller mindre beröring med en af alla tiders ädlaste och visaste män — nämligen profeten Daniel. Hvilket mäktigt inflytande han utöfvade på denne monark, och huru Guds nåd till slut öfvervältigade denne världsfurste, se vi af slutorden i hans härliga trosbekännelse: "Nu *prisar* jag, Nebukadnessar, och *upphöjer* och *ärar* himmelens konung." De tre orden *prisar*, *upphöjer*, *ärar*, äro participial-former i grundtexten,

angifvande fortsatt, oafbruten verksamhet. Sedan Nebukadnessar återfått sitt förstånd och sitt rike, göts en underbar frid öfver hans lefnadsåfton, ty han hade förflyttat sin gudsdyrkan från Marduk till Daniels Gud, den ende sanne Guden, hoplofvad i all evighet. Jesus säger, Matt. 8: 11—12, "Många skola komma från öster och väster och sitta till bords med Abraham, Isak och Jakob i himmelriket, men rikets barn skola varda utkastade i mörkret utanför; där skall gråten och tandagnisslan vara."

Bland dessa "många" är nog världshärskaren Nebukadnessar inberäknad. Låtom oss bönfalla för honom, och att vi få möta honom i härligheten bland den oräkneliga skaran, som samlats dit från alla släkten, folk och tungomål.

CARL A. BLOMGREN.

Augustana-synodens Kvinnornas Hem- och Hednamissionsförening.

Herren var den, på hvilken vi hoppades. Låtom oss fröjdas och glädjas öfver hans hjälp.

Chisago Lake, Minn., sammanträdde synoden 1891. En härlig eftermiddag under mötet sutto tre af de besökande kvinnorna och njöto af omgifningarna. Det ståtliga templet speglade sig i den vackra insjön nedanför. Väldiga granar och furor vittnade om "en evig grönska." Samtalet, som fördes mellan dessa kära vänner, berörde åtskilligt af vikt, men särskildt kvinnans del i arbetet för Guds rike — hennes del i och för missionen. Huru skönt vore det icke, om vid dessa årliga stormöten, då så många kvinnor komma tillstädes, dessa kunde samlas med ett särskildt mål i sikte. Huru skönt, om en sammanslutning af synodens kvinnor kunde äga rum, hvars mål vore missionens befrämjande hemma och i hednavärlden! Den lilla gruppen eldades af tanken till ifrig bön, att den måtte förverkligas.

Funnos då inga missionsföreningar bland Augustana-synodens kvinnor på den tiden, då syno-

den redan exsisterat i omkring trettio år? De funnos här och där under olika namn. Synoden själf hade ju till en början varit ett stort hemmissionsfält — och hvad hade icke våra ädla, försakande och uppoffrande kvinnor uträttat för dess tillväxt och bestånd. Deras namn har Herren tecknat, och i evighetens ljus skina de klart.

Nästföljande synodalmöte hölls i Lindsborg, Kansas, 1892. En stor skara kvinnor inbjödos till det kärvordna Rostad, dr och fru Erland Carlssons gästvänliga hem, och under eftermiddagens trefliga samkväm talades här om en sammanslutning af Augustana-synodens kvinnor. Följande eftermiddag hölls ett förberedande möte i fru Malmbergs hem. Sedermera inbjödos de besökande och andra till prästgården, där fru Evald framhöll saken. Sedan flera uttalat sina tankar, antogs enhälligt ett förslag, att "de närvarande organisera sig till en Kvinnornas Hem- och Hednamissionsförening." Till ämbetsinnehafvare valdes: fru Emmy Evald, ordförande,* fru Alma Swensson, protokollssekreterare,* fru Maria Enstam, korresponderande sekreterare, och fru Ida Sannquist, kassör. Äfven fattades följande beslut:

"1. Att bestående fruntimmersföreningar inom våra församlingar uppmanas att ansluta sig till denna förening och att sända sina bidrag till vår kassör, samt att församlingar, hvilka sakna missionsföreningar, uppmanas att bilda sådana.

2. Att en vice ordförande tillsättes inom hvarje konferens för att verka för sakens framgång in-

* Dessa tvenne kvinnor hafva innehaft sina respektiva ämbeten nu i 25 år, sedan föreningens stiftelse.—*Red.*

FRU EMMY EVALD

FRU ALMA SWENSSON

om sitt område. De som invaldes härtill voro följande:

Fröken Ella Fix, Chicago, för Illinois-konferensen; fru Johnson, Burlington, för Iowa-konferensen; fru Simmons, Red Wing, för Minnesota-konferensen; fru Telleen,* Lindsborg, för Kansas-konferensen; fröken Stenholm, Wahoo, för Nebraska-konferensen; fru Edquist, Los Angeles, för California-konferensen.

3. Att vice ordföranden ombeder ordföranden inom hvarje missions-distrikt af synoden att tillsätta en kvinna med uppdrag att arbeta för vår förenings framgång.

4. Att hvarje person, som gifver 50 cents eller mer om året, är medlem af föreningen.

Föreningen uppsköt sina förhandlingar för att höra synodens utslag med afseende på de resolutioner, som framlämnats. Synoden afgaf följande svar:

"Emedan missionen är Kristi kyrkas största och viktigaste angelägenhet; och emedan vi såsom lutherska kristna i tacksam erkänsla till Gud för den stora nåd, han bevisat oss såsom enskilda och ett samfund, känna det såsom vår kallelse att på sätt, som vi kunna, deltaga i missionsverksamheten; och emedan behofven på hem- och hednamissionsfälten äro så stora, att vi behöfva tillgodogöra oss alla de tillgångar, som vi hafva, för att fylla dem, och emedan kvinnan alltid tagit en verksam del i Kristi rikes utbredande, samt emedan vid detta möte 50 kvinnor från vidt skilda trakter i vårt samfund samlats och under bön till

* Fru E. M. Erikson, Marquette, blef efteråt tillsatt i stället för fru Telleen, som afflyttat.

Gud enat sig om att upprätta en evangelisk-luthersk kvinnoförening, som satt till mål för sin verksamhet att befrämja vår synods hem- och hednamission; därför beslutadt:

1. Att synoden uttrycker sin glädje öfver denna förening och skänker henne sitt odelade erkännande.

2. Att synoden anbefaller henne åt sina pastorer och församlingar för erhållande af all den uppmuntran och det understöd, som kan komma henne till del."

Efter att hafva åhört synodens beslut samlades man till en liten bönestund. Ett gemensamt tack och lof uppsändes till den gode Guden, som gjort det möjligt att bilda en kvinnomissionsförening. 47 volontärer ingingo såsom "charter members" i den lilla missionshären. Många af dessa hafva redan fått hembud.

En liten och anspråkslös här var det för visso, men synoden hade sanktionerat dess organisation och "skänkt den sitt odelade erkännande" — och öfverbefälhafvaren, Herren själf, äfvenledes, och i hans namn gick den åstad.

Ett år ilar förbi, och den nybildade föreningen kallas till årsmöte i Rock Island och Moline den 13—15 juni 1893. Ett dylikt kvinnomöte var något säreget på den tiden. Mången frågade nog: hvad betyder detta möte — och hvad vill denna förening?

Många hade samlats, och redan det var glädjande, välkomsthälsningen var hjärtlig och tilltalande — vi återgifva här något af densamma:

"Vi hoppas, att denna förening skall i rikt mått få erfara kraften af de löften, som Herren genom

profeten utlofvar, då han säger: 'Jag vill gå före dig och göra backarna till jämn mark; jag vill sönderslå de koppardörrar och nedbryta de järnbommar och skall gifva dig de fördolda rikedomar och de bortgömda klenoder, på det att du skall förnimma, att jag, Herren, Israels Gud, dig vid ditt namn nämnt hafver.' Det torde finnas många fördomens koppardörrar och järnbommar att nedbryta, förty apostelns förmaning, att kvinnan skall tiga i församlingen, har så bokstafligen tillämpats inom en del af våra församlingar, att det anses nästan som ett brott emot Guds lag, om en kvinna vågar läsa ett stycke ur Guds ord vid ett missionsmöte eller bedja offentligen på ett bönemöte. Hedendomen har gjort kvinnan till slaf, men korsets evangelium har gifvit henne den sanna friheten. Herren välsigne rikligen och göre denna lilla förening från ett litet senapskorn till ett starkt och fruktbärande träd i sin vingård."

Ordföranden säger i denna sin första årsberättelse: "Vi hafva med stort intresse längtat efter detta möte, då Kvinnornas missionsförening sammanträder till sitt första årliga möte. Vi hafva glädjen här se icke så få medlemmar, hvilka voro närvarande, då vår lilla förening stiftades. Kunna väl vi, som voro med då, glömma den stunden, då vi samlades för första gången såsom förening omkring Guds ord under bön? Det är med blandade känslor, jag hälsar eder välkomna till detta möte; med en känsla af glädje, att vi verkligen få mötas och omtala för hvarandra, hvad vi under det förflutna året fått nåd att uträtta för vår Mästare. Jag sade: med blandade känslor, ty vi hafva blifvit missförstådda och äro missförstådda, ej

blott af män, utan af kvinnor och därtill af sådana, som vi kalla kristna. Motstånd och motgång skola ej kunna skada oss, om vi äro förvissade, att det är Herrens verk vi utföra — — — Mycket hafva vi ej uträttat under det förflutna året; mera hade blifvit gjordt, om hvarje medlem hade varit så trogen som några varit."

Under året hade elfva lokalföreningar anslutit sig till den större organisationen.

Hela medlemsantalet var omkring 300. Vidare säger ordföranden: "Jag känner mig härmed manad att på det hjärtligaste frambära vår tacksamhet till doktorerna Norelius och Carlsson samt pastorerna Abrahamson, Telleen och C. M. Esbjörn för deras vänliga deltagande och visade intresse för vår förening. Vi påminna oss, huru pastor Abrahamson på ett så förtjänstfullt sätt framlade vår sak för synoden förlidet år. För de vänliga ord, hvarmed pastor S. P. A. Lindahl omnämnde vår sak i Augustana, känna vi oss mycket tacksamma."

I föreningens första kassörsrapport heter det: "Vår förening har väl ännu icke hunnit insamla några betydande summor för missionen. Det gångna året har ju också egentligen varit hennes första verksamhetsår. Men må Herren välsigna det lilla och hjälpa oss att fortfarande verka hans verk med trohet och flit, så skall nog intresset stiga, missförståndena häfvas, vår verksamhet utbredas och missionsmedlen rikligare inkomma."

Inkomsterna under året belöpte sig till sammanlagdt den för de tiderna icke obetydliga summan af $755.09. Medlen hade samlats delvis genom medlemsafgifter, delvis af lokalföreningar, delvis

genom "sparbössor" af enskilda för missionen intresserade kristna.

Blott ett par skrifna rapporter hade inkommit, men flera ingåfvo muntliga sådana. Den kärlek till missionen och den innerliga trosvisshet, med hvilka de som uppträdde besjälades, var högst inspirerande.

Flera utmärkta tal höllos, bland dessa ett af fru Thea Tengwald öfver ämnet, "Den lutherska kvinnans missionsuppgift." "Må vi icke glömma, att vi kvinnor skulle den dag som i dag är varit lika de betryckta, slafviska varelser, som vi skåda i hednalanden, hade icke missionen bragt oss ljus, frihet och lyftning. Äro vi icke då såsom kvinnor skyldiga missionen allt? — — Må vår anderiktning blifva lik kompassen, vänd mot endast ett håll, vår stora missionsuppgift!"

Intressanta bref från tvenne kvinnliga missionärer i Indien och från fru Lundahl i Afrika upplästes.

Pastor och fru Isaacson, båda nu hemförlofvade, hvilka då stodo färdiga att utgå till Indien, voro ock närvarande. Dr Isaacson talade med ledning af Joh. 13: 34 — "Ett nytt bud gifver jag eder, att I skolen älska hvarandra, såsom jag har älskat eder."

I ett af talen, fru Svärds, sades: "Då jag nu går att säga några ord, måste jag börja med en bekännelse, att jag har haft mina fördomar mot denna förening. Men sedan jag i går eftermiddag var med på ett par kommittémöten, vet jag i hvilken anda och för hvad mål denna förening arbetar, nämligen för uppväckande af mera nit och allvar i missionsarbetet inom vår synod. Då jag

i går hörde pastor Telleen tala om missionen i Indien, kändes det som en eld i mitt inre, en domseld öfver det, som var försummadt, men, såsom jag ock hoppas, likt något af den eld, om hvilken Frälsaren talar, då han säger: 'Jag har kommit för att upptända en eld på jorden, och hvad ville jag hellre, än att den allaredan brunne!' Huru gärna skulle vi ej vilja vara med om att samla de 7,000 dollars för uppbyggandet af ett hospital för kvinnor i Indien!"

Redan vid detta möte blef det fråga om att sända jullådor till Indien. Allt sedan har man fortsatt härmed, och de senare åren sändas penningar till julgåfvor till vårt fält i Kina och Porto Rico oocksså.

Nästa årsmöte hölls i St. Peter, Minn., 1894, och vid detta förspordes en tillökning i både föreningar och årsmedlemmar, och inkomsterna hade mer än fördubblats ($1,607.15 och i kassan $147.94, inalles $1,755.09).

Ordförandens rapport säger bland annat — "Herren lät vår synods allmänna missionsstyrelse komma i förlägenhet, och de bådo oss om hjälp. Vi hade en tom kassa och blefvo förbryllade och undrade hvad som verkligen menades, då man kunde begära af oss $300 till $400 för hemmissionen! Då uppsändes brinnande böner till sädens Herre om ledning och vishet i vår verksamhet. Och se, genom våra kvinnor besvarades dessa böner, så att vi såsom Kvinnornas missionsförening kunnat sända icke blott $300, utan två gånger denna summa till missionsstyrelsen. Af Herren är det gjordt, och honom tillkommer äran."

Vid detta möte beslöts att årligen bistå syno-

dens mission med ett tusen dollars. Somliga år har denna summa ej fullt ernåtts, då åter under andra den öfverstigits.

En kommitté fick i uppdrag att anordna en större insamling bland söndagsskolorna, såsom en grundfond till ett hospital för kvinnor och barn i Indien. Den vid första årsmötet uttalade tanken sattes alltså redan nu i förverkligande. Det är skönt att veta, att våra kära söndagsskolbarn, större och mindre, hafva samlat grundfonden till vårt hospital i Indien, där nu äfven små barn värdas. Förvisso skall Herren välsigna alla dessa små missionsarbetare, hvilka varit med om ett sådant kärlekens och barmhärtighetens värf!

Att i ordningsföljd berätta mer eller mindre från hvarje verksamhetsår vore kärt för den som tecknar dessa rader. Kärt vore det ock att både ur minnet och ur rapporter framkalla och här nedteckna namnen på dem, hvilka under de hänsvunna tjugofem åren tjänat i egenskap af ämbetsinnehafvare m. m. Men utrymmet medgifver det ej.

Under föreningens skiftande erfarenheter har den ständigt gått framåt, och Guds underbara hjälp, ledning och välsignelse hafva förnummits. Från ett litet senapskorn har den vuxit till ett ganska ansenligt träd, hvars grenar sträcka sig vida.

Alla konferenserna äro nu organiserade, och följande visar, hvilka som åstadkommit organisation:

1) Illinois i Rock Island den 19 mars 1900 af mrs S. P. A. Lindahl;

2) Kansas i Mariadahl i maj 1900 af mrs Ellen Wikstrand;

3) Iowa i Red Oak i februari 1907 af mrs Felix Hanson;

4) Minnesota i Minneapolis den 2 mars 1907 af miss Hilvine Franzen;

5) New York i Worcester, Mass., i april 1908 af mrs C. L. Eckman;

6) Nebraska i Concord i mars 1912 af mrs dr A. Johnson;

7) California i Los Angeles 1912 af mrs Nelander;

8) Red River Valley i Warren, Minn., i mars 1913 af mrs L. P. Lundgren;

9) New England i New Haven, Conn., i april 1913 af mrs S. G. Öhman;

10) Columbia i Tacoma, Wash., den 2 mars 1914 af mrs C. R. Swanson;

11) Superior i Gladstone, Mich., i april 1915 af mrs C. A. Lund;

12) Canada i Czar, Alta., i mars 1917 af mrs Victor J. Tengwald.

Distriktsorganisationer finnas också på en del ställen.

Se här en del af föreningens verksamhetsgrenar:

Årliga insamlingen till synodens hemmission; julgåfvor till missionsfälten i Indien, Kina och Porto Rico; hospitalet i Indien och allmänna missionen där; "dime books" — läkaremissionen i Indien och Kina; Charlotte Swenson Memorial Fund; tvenne kapell i Porto Rico och allmänna missionen; "lace industry" — försäljning af indiska spetsar och Porto Rico "drawn work".

Lifstidsmedlemmarna (medlemsafgift $10.00) uppgå nu till 1,500; In Memoriam 113. Inkomsterna från lifstidsmedlemmar tillfalla ändamål, som bestämmas vid hvarje årsmöte. Inkomsterna från In Memoriam tillfalla Charlotte Swenson Memorial Fund. Missions Tidning* är likaledes en gren af föreningens verksamhet, som spirade upp 1906. Dess enda mål är att tjäna Guds rikssak, och har Herren så välsignat detta företag, att tidningen nu har 14,000 prenumeranter.

En af de viktigaste af föreningens verksamhetsgrenar är den vi benämna "Junior Work." Hvar skola vi söka efter hjälp att fylla deras platser, som nu ömma och arbeta för missionens stora värf? Bland barnen och de unga. Barnen äro framtidens hopp. Må profetens ord blifva sanna om denna gren:

"Den minste skall blifva till tusen och den ringaste till ett talrikt folk. Ja, Herren skall låta detta snarligen ske i sinom tid."

Kalendern är ock af stor vikt och betydelse för verksamheten. Siffror säga väl icke allt; de tala dock ett mycket kraftigt språk om gifvares trohet, bön, kärlek och självuppoffring. Se här några siffror: Föreningen räknar nu 14,000 årsmedlemmar, 82 permanenta föreningar och 1,500 lifstidsmedlemmar.

Vid jubelfesten 1910 öfverlämnades $12,000 till synodens hemmission. Öfver $7,000 samlades till Illinois-konferensens missionsskuld. I år har samlats något öfver $11,000 till jubelfonden. Detta års inkomster voro $28,968.31 och uppgå med

---

* Utmärkt redigerad af fru Alma Swensson.—*Red.*

kassabehållningen till $48,526.92. Resultatet af en 25-årig verksamhet är $150,000 eller något mer. Ditt namn, o Herre, tillkommer äran!

Vid en återblick öfver det svunna fjärdedels seklet af föreningens tillvaro saknas många kära, som varit med under årens lopp. De hafva fullbordat sitt arbete här. Deras exempel manar oss att med heligt allvar kämpa — kämpa för "sällhetens krona."

Tecknaren af dessa enkla rader beder att härmed få räcka en tacksamhetens blomma till vår aktade och älskade ordförande, fru Emmy Evald, som från föreningens stiftelse innehaft ledningen af densamma. Livingstons valspråk var: "Hvart som helst, blott framåt." Vi fira i år 400-årsminnet af reformationens stora seger. Vi fira ock minnet af kvinnornas Hem- och Hednamissions-Förenings stiftelse — föreningens silfverjubileum. Herren lede äfven oss hvart helst han behagar — blott framåt!

ALMA C. SWENSSON.

Sudan för Kristus!

Sudan är ett arabiskt ord, som betyder "de svartes land". Med detta namn benämnes den större delen af Afrika mellan ekvatorn och Sahara-öknen. Dess gränslinjer äro något obestämda, men sträcka sig från Senegal-floden i väster till Abyssinien i öster. Detta utgör ett landområde 3,000 mil i längd och 600 mil i bredd, en areal så stor som hela Europa, med undantag af Ryssland.

Detta stora område utgör hemorten för många folkstammar och riken. Folkmängden har beräknats till 40- @ 80,000,000. Sudans befolkning indelas i tre stora hufvudgrupper: *Fulahs*, *Hausas* och *negrer*. Araber finnas äfven, i synnerhet i östra Sudan. *Fulah-gruppen* är ej negrer. Ordstammen "Ful" betyder "röd" eller "rödaktig" och angifver hudfärgen. Man finner i denna grupp två klasser, "boskaps-Fuhlani" samt den aristokratiska klassen. De förra äro kringvandrande och obildade; de senare visa en fastare karaktär, ett mera värdigt uppförande jämte skarpsinne och praktisk duglighet. I *Hausa-gruppen* finna vi Sudans handelsfolk. Deras språk är handelsspråket inom hela Sudan och brukas af omkring 15 mill. människor. Deras kolonier finnas från Nil-floden i nordost till Niger-floden i sydväst och dess ka-

ravaner draga kors och tvärs öfver hela Sahara. I *neger-gruppen* finnas alla grader från bildade till råa hedningar. De skilja sig mycket i seder och bruk, bildning och språk, och de flesta lefva ännu i hedendom.

Ungefär hälften af Sudans befolkning äro hedningar, och de öfriga äro mohammedaner. Hedningarna i Sudan hafva hvarken skriftspråk eller klara religiösa religionsbegrepp. Somliga ibland dem äro människoätare, andra äro s. k. "headhunters", men med få undantag hafva dessa stammar nu kommit under europeisk styrelse. När därför en missionär erhåller tillåtelse att bosätta sig hos en stam, kan han känna sig trygg, ty dessa barbariska bruk hafva afskaffats. Man kan därför bo i säkerhet, om man bemöter dem vänligt och öfvar tålamod med dem. Soldyrkare finnas bland dem. Andra tillbedja träbeläten. Andedyrkan förekommer mycket allmänt ibland dem. Dessa andar sägas bo i människokroppar, stenar och träd. De göra folk sjuka, förorsaka skilsmässor, oroa, skada, samt sägas t. o. m. döda människor. För att göra dessa vänligt stämda mot människor offrar hedningen åt dem blod af höns och getter. Amuletter i form af klor, tänder, senor, snablar o. s. v. användas för att vinna styrka och spänstighet samt såsom skydd mot olyckor. Hedningen i Sudan tror på ett lif efter detta. Icke så få tro på ett slags re-inkarnation, själavandring. Människan säges vara ett ande-kroppsligt väsen. Vid döden skiljas kroppen och anden från hvarandra. Kroppen nedlägges i grafven och anden tar sin flykt, men återvänder, då ett barn födes i stammen, för att intaga dettas kropp. I

sanning behöfva Sudans millioner evangelii ljus att skingra detta vantrosmörker! De behöfva få veta, att hvar och en som tror på den korsfäste och uppståndne skall få evigt lif.

Om vi antaga 40,000,000 utgöra folkmängden i Sudan, så äro minst 20,000,000 af detta antal mohammedaner. Att Islam är en högre religion än hedendomen, kan ej förnekas, ty den framhåller läran om *en* Gud, men den förnekar dock Guds treenighet. Kristus, Guds Son, säges vara blott en människa och ej guda-människan, världens Frälsare. Den falske profetens lära vet ej om synd och behöfver därför ingen frälsare. Lögn, stöld, dryckenskap, otukt, slafveri och mord äro verkligen en väsentlig del af denna falska religion. Ett paradis, där den trogne får fritt tillfredsställa alla köttsliga begärelser, är själfva höjdpunkten af Korans uppfattning af lifvet efter detta. Allt detta gör den afrikanske mohammedanen högst själfbelåten samt förhärdar honom mot nåden i Kristus Jesus. Sannerligen behöfver äfven han såväl som hedningen lära känna det enda namn under himmelen bland människor gifvet, i hvilket vi skola blifva frälsta.

Vi citera följande från geografen och missionären, doktor Kumms artikel i mars-häftet af "The North American Student":

"Söder om Sahara på Centralafrikas järnstensplatå ligga följande fem stater: Bornu, som är större än staten New York; Adamawa, lika stor som Preussen; Bagirmi, litet mindre än Ohio; Wadai, lika stor som Montana; och Kanem, lika stor som Grekland och Danmark tillsammans. Öster om dessa stater ligga Darfur, som har större

areal än Colorado, Kansas och Oklahoma tillsammans, och Kordofan, större än Missouri, samt Massena, som är större än Sverige. Dessa stater lyda under Storbritanien och Frankrike. Icke en enda missionär finnes i något af dessa länder. Inbyggarna i norra delen af ofvannämnda stater äro mohammedaner, medan bergstrakterna i söder bebos af trettiofem hedniska stammar. Ingen enda af dessa stammar har nåtts af kristna missionärer. De utgöra det största oupptagna missionsfält i världen. Engelska och franska regeringarna, som kntrollera dessa trakter, hafva ej velat tillåta kristna missionärer att begifva sig in bland de fanatiska stammarna i norr, men bland de trettiofem eller flera hedniska stammarna, som bebo berglandet i söder, hafva missionärer full frihet att bedrifva sin verksamhet. Generalguvernörerna i Anglo-Egyptiska Sudan och Niger-provinserna hafva gång efter annan uttryckt sin beredvillighet att välkomna sådant arbete."

En missionär framställer det skriande behofvet i en del af Sudan i följande ord: "Man föreställe sig ett område med en mission i Maine och den nästa i Nebraska. Mellan dessa två missionsstationer finnas tjogtals stammar och själar i miliontal, och det finnes på hela denna sträcka ej en enda evangelii budbärare." Men detta oupptagna missionsfält är ej blott af ett ovantligt omfång; det har äfven gång på gång blifvit benämndt "det kristna missionsfältets strategiska område." Canon Sell från Madras, Indien, säger: "Det gifves tider, då det är svårt att afgöra, hvilka fält framställa de största behofven, men jag ser ingen sådan svårighet nu. Vissa delar af Afrika äro nu

(för att använda militärspråk) det kristna missionsfältets strategiska område. De delar af Afrika, där mohammedansk frammarsch är för handen, hafva för närvarande det största anspråket på missionsverksamhet." 7,000,000 hedningar i Sudan sägas hafva öfvergått till mohammedanismen under de senaste tio åren. I en missionstidning, som nyligen utkom, säges det, att för närvarande finnas i mohammedanernas universitet i Cairo 10,000 unga män, som studera i afsikt att gå ut i olika delar af Afrika att sprida Mohammeds lära, och så tilläggas dessa beaktansvärda ord: "Dessa unga män begära blott tjugofem år för att fullborda mohammedaniseringen af hela det stora hjälplösa Afrika." Dessa uppgifter och siffror tala ett otvetydigt språk. Här har Kristi kyrka en utmaning till kamp för sin tro, som hon ej må lämna obesvarad. Vår heder och trohet som Kristi efterföljare stå på spel! Huru mottages denna utmaning? Hvad gör Kristi kyrka för att bringa evangelium till Sudans millioner? — Om man frånräknar antalet missionärer, som äro hemma på ferier, finnas ungefär 100 missionärer på hela detta vidsträckta fält, och i detta antal inberäknas både män och kvinnor. *100 missionärer bland minst fyrtio millioner! En själasörjare för hvarje fyra hundra tusen!* "Hvad förslår detta för så många!" Huru skulle det väl gå med Augustana-synoden, om dess tolf hundra församlingar med sina 275,000 medlemmar skulle betjänas af en eller två i stället för sju hundra pastorer? I sanning är det på tid, att den kristna kyrkan gör ett mera allvarligt försök att besvara den ofta upprepade frågan: "Skall korset eller halfmånen,

Kristus eller Mohammed, segra i Afrika?" Vi tacka Gud, att Augustana-synoden hört denna fråga, hört det etiopiska ropet om hjälp, och äfven gifvit ett enhälligt svar på denna fråga, detta bönerop. Vår synod vill vara ett vittne för Kristus icke blott här hemma, i Jerusalem med sitt Judeen och Samarien, utan äfven "intill jordens ände", till Indien, till Kina, ja, till mörkaste Afrika. Gud lede och välsigne oss i denna vår nya mission. Sudan för Kristus!

R. D. H.

"Dessa minsta mina bröder."

Barnkrubba —

Det var ett underligt namn på ett hem för värnlösa barn!

Men det lades en gång, en underlig julnatt i Betlehem, ett barn i en krubba, ty "där var icke rum i härbärget." Sedan dess har det varit många barn, för hvilka icke blott världen, utan t. o. m. modersfamnen saknat rum. Men han, som en gång låg i en krubba, har tagit sig dem an; han väcker också ömhet i goda människors hjärtan att följa hans maning: "den som mottager ett sådant litet barn i mitt namn, han mottager mig." Så hafva kristna samlat de värnlösa små, upprättat hem för dem, och hvad lämpligare namn kunde man gifva dessa hem än — barnkrubbor!

Den 1 maj 1917 öppnade den Inre Missionen i Chicago, för hvilken pastor J. Jesperson är föreståndare, en dylik krubba. Den inrymmes i den vackra tvåvåningsbyggnad af tegel, hvars bild här framställes. Missionens vänner besökte hemmet i stort antal under tre festdagar och lämnade frikostiga gåfvor i penningar och kläder m. m. till krubbans furnering. Egendomen inköptes för $7,-300; därtill hafva förbättringar verkställts till en ytterligare kostnad af $2,500. Enligt förut fattadt

beslut skulle $5,000 vara samlade, innan något köp af egendom finge företagas.

Härmed var nu ett länge eftersträfvadt mål ändtligen vunnet. Den Inre Missionen möttes

BARNKRUBBANS LOKAL

redan i början af sin verksamhet af uträckta, hjälplösa små armar. Mer än en gång fick man erfara, att en moder verkligen kan "öfvergifva sitt barn och förgäta sitt lifs frukt." Man kunde icke skjuta de små armarna från sig. Något enstaka barn vårdades vid Central-hemmet, och den 6 juni 1911

öppnades en krubba å Sedgwick-gatan. Mrs J. V. Tengwald tog egentligen initiativet härtill. Den fortsattes till i september 1913, då den dels på grund af opassande lägenhet, dels till följd af brist på medel måste stängas. Den hade dock berättigat sin existens. Icke mindre än 122 barn hade under tiden vårdats. Den hade också djupt tilltalat vårt kristna folk och rönt icke ringa understöd. Den sköna tanken fick alltså icke dö, blott hvila, till dess att skulder hunnit betalas och n fond samlas.

Det ligger en tvingande makt i ett par hjälplösa små barnaarmar. Det är från barnet i Betlehemskrubban den kraften kommer, ty "Kristi kärlek tvingar oss så." Det har vårt folk känt. Därför har det växt upp mer än ett tjogtal hjälpföreningar inom våra lutherska församlingar i Chicago, som arbeta för krubbans underhåll. Söndagsskolor, föreningar och enskilda hafva möblerat alla rummen.

I fröken Hannah Swanson äger krubban en synnerligen passande föreståndarinna. Genom naturliga anlag, lugn paradt med ömhet och ett ädelt kristligt sinne fyller hon väl sin ingalunda lätta roll att vara de moderlösas moder och de värnlösas skyddsängel. Hon är därtill utexaminerad sjuksköterska och har vistats tre år vid vår diakonissanstalt i Omaha. Hvad försakelse och möda här nedlägges, skall den store barnavännen säkerligen icke glömma, som sade: "Allt det I gören en af dessa minsta mina bröder, det gören I ock mig."

Virginia Binnquist var det första barn, som intogs vid krubban. Hon var blott 17 månader. Se,

huru mätt och glad hon ser ut. Många andra värnlösa hafva sedan dess upptagits. Det finnes små vackra hvita sängar för ett trettiotal, men många flera behöfdes för att kunna mottaga alla, som äro i behof af krubbans skydd och vård. Tänk, huru mycket af lifvets tragedi gömmes i hvart och ett af dessa små! Själfva oskyldiga bära de ofta andras synd. Många och olika äro de orsaker, som beröfvat dem deras födslorätt till faders skydd och moders vård och kastat dem i barmhärtighetens armar. Det är dock icke alltid brottet, som kastar sin mörka skugga öfver dessa späda lif; det finnes bland dem många af äkta börd och rena anor, hvilka helt enkelt äro "olycksbarn." Kanske de kunde i något barnlöst hem blifva "lyckobarn". Tänk på Jesu löfte! Ett är visst, barnkrubban har redan varit till stor välsignelse och bär inom sig möjligheter till ännu större.

VIRGINIA BINNQUIST

O. N. O.

Emanuel Hospital och Diakonissanstalt, Portland, Oregon,

enna anstalt började sin verksamhet i hyrd lokal år 1912. Förberedelser hade dessförinnan blifvit gjorda, och redan 1909 inköptes för framtida behof tvenne välbelägna tomter. Senare hafva andra tomter inköpts, så att anstalten nu äger en byggnadsplan 270x135 fot. Den nya byggnaden uppfördes 1915 för en kostnad af $30,000 och är 90x42 fot. Den har plats för 60 patienter, äger ljusa, glada rum samt är försedd med vår tids alla bekvämligheter.

Byggnadskommittéen bestod af pastor H. E. Sandstedt, hrr D. E. Löfgren, A. L. Morland, J. A. Nordeen, O. N. Hult och P. A. Johnson. Hela egendomsvärdet är $50,000. Skulden är $22,000.

Emanuel Hospital står i stor tacksamhetsskuld till Diakonissanstalten i Omaha för det kraftiga understöd, verksamheten från dess början rönt, i det att trenne systrar på ett högst förtjänstfullt sätt ha tjänat inrättningen. Denna omständighet bidrager i stor mån till det förtroende, hospitalet äger i vår stad.

Pastor C. J. Renhard är verksamhetens grundläggare och var dess föreståndare till i början af år 1915. Pastor H. E. Sandstedt tog ledningen i mars månad 1915 och förestod densamma vid sidan om sin församlingsverksamhet till i början af januari 1917. Under denna tid uppfördes den nya byggnaden. Sedan i januari 1917 har pastor Axel M. Green varit föreståndare för anstalten

A. M. G.

EMANUEL HOSPITAL, PORTLAND, OREGON

Barnhemmet i Andover, Ill.

År 1917 var det jämnt 50 år sedan synodens äldsta barnhem grundades, näml. barnhemmet i Andover, Ill. Barnhemsverksamheten såsom sådan daterar sig dock tillbaka till år 1862, då den unga Augustana-synoden började taga förberedande mått och steg för denna verksamhet.

Det första barnhemmet byggdes i Swedona på hösten 1867, och det första barnet, Edward Berg från Galesburg, Ill., intogs i hemmet den 31 okt. samma år. Vid detta hem fanns dock icke tillräckligt af jord, och synoden hade från början uttalat såsom sin grundprincip, att barnhemmet borde vara förenadt med jordbruk. Redan år 1863 beslutade synoden att bedja sina församlingar om årliga kollekter för "the Orphans' Home and Farm School". Barnhemsstyrelsen insåg också nödvändigheten af jordbruk vid ett barnhem och inberättade därför bl. a. till synoden år 1868: "Nödvändigheten af land, där jordbruk kan idkas, är klar"; och vid synodalmötet det följande året säger styrelsen: "En farm är hvad hemmet behöfver, på det att barnen må kunna sysselsättas med arbete".

Pastor Jonas Swensson, grundläggare och pelare under många år i vår kyrkliga verksamhet i detta land, köpte därför år 1870 i eget namn för barnhemmets räkning 160 acres land omkring två mil från kyrkan i Andover. Detta land öfvertogs sedan af styrelsen, och barnhemmet flyttades dit den 1 mars 1871. Härmed hade barnhemsverksamheten inom vår synod vunnit fotfäste. Inköp af mera land har sedan ägt rum, så att barnhemsfarmen nu räknar 397½ acres.

Den första föreståndaren och föreståndarinnan för hemmet voro mr och mrs S. P. Lindell. Dessa tjänade under många år utan någon lön. Först år 1873 rapporteras, att de erhållit $500 såsom lön. Mr Lindell tjänade som föreståndare för hemmet 14 år och mrs Lindell såsom husmoder 23 år.

Vi meddela blott dessa korta uppgifter rörande hemmets grundläggning. Utförligare uppgifter rörande denna sköna verksamhets början och utveckling kunna läsas i KORSBANERET för år 1883, i Augustana-synodens Minnesskrift 1910, samt i minnesskriften "The Orphans' Home and Farm School, Andover, Ill.", af dr M. J. Lauré. Hemmet har ett det skönaste läge man kan tänka sig, ändamålsenliga byggnader och en farm stor nog att gifva gossarna nyttig sysselsättning under skolferierna. Det bästa är dock, att god ordning och en kristlig anda äro rådande i hemmet. Omkring 300 barn hafva fått vård och fostran i hemmet, och många af dessa äro nu framstående män och kvinnor i kyrkan och staten och äro en heder för det hem och den kyrka, som fostrat dem.

Den 4 juli 1917 firades en fest vid hemmet till minne af dess 50-åriga tillvaro. Det var en glädje-

och tacksägelsefest till barmhärtighetsverksamhetens Gud och Fader, som låtit oss vara med i denna sköna verksamhet under de gångna 50 åren,

BARNHEMMET I ANDOVER

och som krönt vårt verk med framgång. Skilda från stadsbullret samlades redan tidigt på förmiddagen tusental af människor från när och fjärran på den vackra och skuggrika gårdsplanen vid hemmet. Ett tilltalande program utfördes på för-

middagen, förnämligast af barnhemsbarnen. Gemensam middag serverades under de lummiga träden, och på eftermiddagen utfördes åter ett program, bestående af åtskilliga sång- och musiknummer samt tal af närvarande pastorer och andra. Vi önska särskildt omnämna en af talarna, en f. d. barnhemsgosse, nämligen past. C. E. Olsson från Boise, Idaho. Pastor Olsson hade kommit den långa vägen för att få vara med om festfirandet vid hans barndomshem. Hans hjärtliga tal åhördes med tacksamhet och spänd uppmärksamhet. Talaren framhöll åtskilligt från den tid, han såsom liten gosse tillbringat vid detta hem under mr och mrs Lindells faderliga och moderliga vård. Genom stående omröstning uttalade den stora åhörareskaran sitt uppskattande af pastor Olssons tal och besök. Hans närvaro uppskattas så mycket mera, som alla voro medvetna om att pastor Olsson alltid varit en heder för vår kyrka, som under hans barnaår trädde i föräldrarnas ställe.

Festen gynnades också af det ypperligaste väder, och då skarorna skingrades fram mot kvällen, medförde alla kära minnen från den sköna festdagen. Såväl den dagen, som när helst man besöker detta hem, kan man icke undgå att känna kraften och sanningen af Pauli ord i 1 Kor. 15: 58: "Därför, mina älskade bröder, varen fasta, orubbliga, *öfverflödande i Herrens verk alltid, vetande, att edert arbete icke är fåfängt i Herren*".

Hvilken nåd af Herren, att vi få vara med om att uppbygga och underhålla hem för de värnlösa. Att så göra, det är att verka Herrens verk; det är ett arbete, som aldrig är fåfängt; det medför skörd för både detta lifvet och det tillkommande.

A. T. Fant.

Augustana Ålderdomshem, Chicago.

Förliden februari fullbordades ännu ett tillbygge vid detta det andra af Illinois-konferensens ålderdomshem. Detta utgöres af en tvåvånings flygelbyggnad af tegel öfver en hög och ljus bottenvåning.

De tvenne öfre våningarna innehålla 31 privatrum och 4 dubbelrum samt ett större mottagningsrum. I bottenvåningen finnes en sal, 100x40, afskiftad medelst fälldörrar; den ena delen användes till matsal och den andra till kapell. Vid festtillfällen kunna dessa båda rum sammanslås till en enda stor sal, som rymmer en samling på 800 människor.

Alltsammans är "strictly up-to-date" och ger ett mycket angenämt intryck. Tillsammans med de förra byggnaderna kan nu beredas rum för 75 gäster vid detta hem. Redan hyses där ett sextiotal. Det nya tillbygget kostar med inredning cirka $32,000.

J. N. B.

AUGUSTANA ÅLDERDOMSHEM, CHICAGO.

Bethany Home.

Red River Valley-konferensens ålderdomshem, som har det ofvan angifna namnet, daterar sig nära nog från konferensens början, ty redan vid första årsmötet invaldes en kommitté för att göra undersökningar angående lämplig plats för ett barnhem och ålderdomshem. Kommittéen bestod af herr August Lundgren samt pastorerna S. W. Swenson och H. S. Chilgren.

Denna kommitté inberättade vid konferensens årsmöte i Alexandria, Minn., 1915, att den från flera platser fått anbud om plats och penningar för ett ålderdomshem. Konferensen beslutade att antaga anbudet från Alexandria, som var 6 acres land vid sjön i stadens västra del samt $1,500 kontant, om en permanent byggnad för minst $15,000 uppfördes. En s. k. "Board of Charities" invaldes, som fick i uppdrag att till konferensens nästa möte inlämna förslag till stadgar för den blifvande verksamheten samt ritningar och kostnadsförslag för ett ålderdomshem.

Vid sitt möte i Fergus Falls, Minn., 1916 antog konferensen stadgar för barmhärtighetsverksamheten och gaf den invalda styrelsen i uppdrag att

gå till verket och uppföra en lämplig byggnad för en kostnad icke öfverstigande $25,000. Den invalda styrelsen bestod af F. M. Eckman, A. Mattson, C. H. Larson, J. M. Persenius, J. A. Wallin, Nils Heigg, B. Modin, P. E. Ording och O. A. Naplin. Konferensens ordförande är ex officio medlem af styrelsen. Styrelsen är inkorporerad under staten Minnesotas lagar.

Under sommaren och hösten 1916 uppfördes byggnaden för det billiga priset af $20,000 utan möblering. Mr A. C. Hanson i Alexandria, Minn., var både arkitekt och byggmästare. Byggnaden är 88 fot lång och 38 fot bred, två och en half våning hög med källarvåning under hela huset. Den är byggd af tegel, källaren af s. k. "concrete", och innehåller 30 sofrum, kontorsrum, rum för föreståndarinnan, samlingsrum, matsal, kök m. m. med nutidens bekvämligheter, såsom elektriskt ljus, varmt och kallt vatten i hvarje rum, bad- och toalettrum m. m.

Hemmet öppnades den 2 januari 1917 med två skyddslingar. Miss Mary Johnson, dotter till numera aflidne pastor Louis Johnson, är hemmets föreståndarinna. För närvarande vårdas 18 åldringar på hemmet, och dessutom hafva 8 blifvit beviljade inträde, men de hafva ännu icke anländt. En har genom döden lämnat hemmet. Egendomens värde är omkring $30,000. Såsom synes af det stora antal, som redan klappat på hemmets dörr och fått inträde, fyller hemmet en stor mission ibland vårt folk. Välsigne Herren detta hem och alla vår kyrkas anstalter för nödens och lidandets barn. P. E. O

Upsala College.

(Jubelårsbarnet)

Året 1893 var ett jubelår för alla lutheraner, särskildt för dem, som kalla Sverige antingen sitt fädernesland eller "sina fäders land". Trehundra år förut hade påfven i Rom och hans jesuiter gjort kraftiga ansträngningar att återvinna det protestantiska Sverige för romerska kyrkan. Försöket blef ett stort fiasko. Ett kyrkomöte hölls i Uppsala 1593 under hertig Karls beskydd. Där beslöts, att svenska folket skulle förblifva evangeliskt, och att Guds ord skulle förkunnas enligt Augsburgiska bekännelsen. Sveriges frihetsälskande folk hade redan blifvit så pass stadfästadt i sin tros- och samvetsfrihet och sin politiska självständighet, att det fordrades bättre karlar än Klosterlasse, Possevino och konung Sigismund att åter bringa det under Roms välde.

Trehundraårsminnet af det betydelsefulla mötet i Uppsala firades år 1893 äfven af de svenska lutheranerna i Amerika. Gotlandsbiskopen K. H. Gezelius von Schéele, Augustana-synodens gode vän, kom hit öfver för att inspirera oss och föra immigranternas kyrka närmare den, de lämnat

UPSALA COLLEGE, KENILWORTH, N. J.

därhemma. Och han gjorde det. Vi, som voro med i de dagarna, skola aldrig förgäta den ärevördige, ädle biskopen och hans uppträdande bland oss, hans hjärterannsakande predikningar, hans högstämda festtal, hans tankedigra föredrag. I de dagarna voro våra tempel alltid för små, nu tyvärr ofta, äfven under jubelfirande, tillräckligt stora. Det var det året — jubelåret 1893 — som Upsala College kom till. Med skäl kan det därför kallas "jubelårsbarnet".

Behofvet af en högskola för vår ungdom i de östra staterna hade länge gjort sig kännbart, och såväl vid kyrkomöten som vid mindre samlingar och i enskilda kretsar hade man talat därom. Jubelåret såg tanken förverkligad. New York-konferensen fick sig en bildningsanstalt. Upsala skulle skolan heta, och det var ju alldeles självklart, ty genom detta namn skulle jubelåret hållas i åminnelse, kommande släkten skulle därmed städse påminnas om Uppsala mötes beslut och orden, som Nicolaus Bothniensis då utropade, lefva i ständig hågkomst af Nordens ättlingar i Nya världen: "Nu är Sverige blifvet en man, och alla hafva vi en herre och Gud." Dessutom skulle ju skolan ställas härute vid östervåg, så nära det "gamla Uppsala" som möjligt, såväl geografiskt som historiskt, och det skulle ju ock, sades det, äga släktlycke med lärdomshärden på "Fyris strand".

Skolstyrelsen kallade fil. dr Lars Herman Beck till den nya skolans rektor. Han antog kallelsen. Att börja med syntes hela omsorgen om skolan vara lagd i hans händer. Anskaffandet af plats, medlärare och elever anförtroddes helt åt honom.

Han uppmanades att skaffa sig hus för sin skola, hvarhelst han kunde, att söka sig elever på bästa sätt, att engagera lärare, hvarhelst han kunde få tag i sådana, och att skaffa sig penningar för sin och sina medlärares löner så godt han kunde. Och detta gjorde han. Själf berättar han, att han under två månader, innan skolan öppnades, besökte 30 församlingar, skref 120 bref och 80 tidningsartiklar. Sålunda lade han genast i dagen sin duglighet som skolpresident.

Den 3 oktober 1893 öppnade Upsala College för första gången sina portar — lånta portar — för några unga män och kvinnor, som kommit från skilda trakter i de östra staterna att vid den nya bildningshärden skaffa sig kunskaper. Bethlehems-församlingen i Brooklyn hade mot en ringa afgift — till kyrkoväktaren — ställt sin gamla kyrka, den lilla röda tegelkyrkan å Pacific-gatan, till skolans bruk. Om skolpiltarna och töserna skulle i obetänksamhet ej handtera så varsamt bänkar, bord och stolar, så fick det gå, församlingen skulle i alla fall snart bygga en ny, bättre kyrka.

Det var en utomordentligt vacker oktoberdag med solljus, klar luft och höstfägring, då en liten trupp ungdom vandrade upp Pacific-gatan och försvann inom kyrkodörren. Det var en sådan höstdag, då — sedan sommaren har gått och lämnat åt höststormar och frostnätter att fullborda mognadens och förvandlingens verk i naturen, så att blommorna ligga vissnade i stoftet, träden stå i färgskiftningar och fågelsången har stannat af, och fuktiga, kyliga östanvindar fara genomträngande fram — sommaren, liksom hade han ångrat

sig, att han så fort tog afsked, plötsligt vänder sig om för att ännu en stund stanna hos oss med sin sol, blomsterdoft och fågelsång — vi kalla det "Indian Summer". Ja, det var en sådan skön indian-sommardag. Jag minns det så väl, ty jag var ock med.

Sexton gossar och flickor hade en i sänder stigit in i kyrkans sakristia — kanske bör jag ge den namnet ämbetsrum — och där träffades rektor Beck och andra högvördiga män, pastorer och medlemmar af direktionen. Det var en allvarlig stund för dessa sexton. De voro blyga och för hvarandra obekanta och vågade att börja med knappast tala till hvarandra. De voro alla gripna af stundens betydelse. Och hvem vill säga annat än det var för dem en utomordentligt viktig stund i deras lif? Dessutom kände de sig vara af en smula betydenhet, ty de skulle ju bli Upsala-"studenter". Och inte kunna vi förtycka dem denna känsla, ty äfven Wennerberg har sjungit, att "Uppsala är bäst". Det dröjde dock icke länge, förrän lärare och elever blefvo väl bekanta med hvarandra. Det uppstod mellan dem alla ett vänskapsförhållande, som allt sedan varit ett utmärkande drag i Upsalas skollif. Ännu i dag finner man samma intima förhållande mellan såväl lärare och elever som eleverna inbördes, hvilket gör, att man känner sig, som tillhörde man en enda stor familj, där, om en lem lider, alla lida med, och om det går en väl, fröjda sig alla de öfriga.

Snart var skolarbetet i full gång. Det drefs på ganska duktigt, ty det var redan långt lidet på hösten, och de bestämda kurserna måste fullbordas. Skolan började med två afdelningar: acade-

my och musikskola. Snart upprättades äfven kurser i bokföring och ritning. I academy finna vi redan från början tre klasser. Första klassen bestod naturligtvis af nybörjare. I andra klassen sattes sådana, som i "ålder och visdom" voro något mera försigkomna än första klassisterna. De, som utgjorde tredje klassen, hade förut studerat vid andra skolor. Dessa sistnämnda blefvo naturligtvis de ledande bland eleverna, och två tredjedelar af denna klass, som för öfrigt räknade blott tre medlemmar, innehafva ännu i dag framskjuten ställning i vårt samfund.

Klass-salarna utgjordes af kyrkans ämbetsrum, kök och undervåning, det senare ett litet kryp-in med en smal fönsterglugg, som insläppte dagsljuset ytterst sparsamt. Här undervisade prof. Andreen i engelska och latin och dr Beck i svensk skriföfning. En dag, då vår läxa bestod af konjugering af verbet "amo", sade professorn, då vi samlats: "Nu, pojkar, kunnen I älska äfven på latin. Tänk ändå, I kunnen nu älska på tre språk." Vi logo åt vitsen; och Emma, den kvinnliga eleven i klassen, rodnade därtill. Ämbetsrummet var dr Becks lärosal. Där fingo vi kristendomsundervisning samt lärde oss Förenta staternas historia. Vi sutto i en halfcirkel på stolar rundt om rummet med läraren bakom stora bordet i ena ändan af rummet. En Victor Johnson satt n:o ett. Då lille Johnson ej kunde sin läxa (sådant händer ibland), hade han boken uppslagen på knät, men för läraren dold af den utstående bordsskifvan. "Mr Johnson, nämn något som hände under president Jacksons administration." Johnson såg nedåt i djup eftertanke. Blic-

ken föll på orden "great panic" i den uppslagna boken. Kvickt och tvärsäkert svarade vår vän: "Yes, they had a great picnic". I samma minut deltog hela klassen i den picknick, som uppstod.

I stora undervåningen, där i förbigående sagdt många "underverk" af olikartad beskaffenhet inträffade, undervisade prof. J. R. Brown i matematik och de elementära naturvetenskaperna. Jag minnes honom som en gemytlig och treflig person utom klassrummet, men under lektionerna var han sträng och taåde intet fuffens. Det dugde ej heller att komma med olärd läxa till lektionen, ty man fick då stå vid svarta taflan med skammen, och den skammen kändes alltid bitter. Äfven professor Evald Hallander, en lärd student från Skara, hade sina klasser i detta rum. Han undervisade oss i svenska grammatiken. Han var en gemytlig herre, som stundom gjorde lektionstimmen särskildt intressant genom att berätta studenthistorier från Skara. Han fann det något svårt att hålla disciplin bland de svensk-amerikanska pojkarna. Vi från Sverige, däremot, hade stor respekt för "magistern". Det må nämnas, att professor Hallander, numera fil. dr, var med tvenne korta mellanrum lärare vid Upsala ända till år 1912. Professor Tobias Westlin engagerades att gifva undervisning i piano och orgel samt att organisera en kör. Miss Alma Booth gaf lektioner i sång. Professor Andreen och en miss Albertina Holm undervisade i handelsskolan, den senare i välskrifning och ritning.

De åtta månaderna gingo raskt undan. Elevantalet hade vuxit från 16 till 37. Vid slutexamina gick det bra för nästan allesammans. Vis-

serligen var det, vill jag minnas, ett par, som fallerade i något ämne. Och det kändes så svårt äfven för oss öfriga. Hvad vi tyckte professorn var obarmhärtig, som inte lät äfven dessa komma igenom.

"Hur hördes ej vår klagan,
vårt unga hjärta sved
vid bannorna och agan,
som mången lekbror led."

Nu voro vi alla medellösa, och det gällde att se till, hvar penningar kunde förtjänas för att fortsätta vid nästa skolårs början. Somliga gingo tillbaka till sina forna sysselsättningar, till farmen eller fabriken, till kolgrufvan eller butiken. Andra hade turen att få kallelse från församlingar att hålla svensk församlingsskola och bli pastors biträde under ferietiden. Förtjänsten härvid blef ej så stor, men det var dock en förmån uti att få gå in i sådant arbete. Jag var en af de lyckliga, som blef sänd att hålla svensk sommarskola för en tid af sex veckor. Något annat arbete, att fylla ut den öfriga delen af sommaren, lyckades jag ej erhålla, så att hela min kassa, då jag började andra skolåret, var blott $40.00. Detta nämnes, emedan vi alla befunno oss i ekonomiskt hänseende i ungefär samma läge. Ja, fattigdom och försakelser voro inte främmande för Upsala-studerandena i de dagarna. Jag känner till sådana, som fingo nöja sig med två mål om dagen, det första kl. 1:30 och det andra kl. 7 på kvällen, och ej sällan fick kvällsvarden försakas. I små oeldade hall-rum bodde somliga. Men des-

sa pojkar, som kunde både frysa och svälta, de "segrade tillika."

Andra skolåret började med stora förhoppningar och synnerligen ljusa utsikter, oaktadt antalet elever, som inskrefvos vid dess början, var blott tjugotre. Detta steg dock till sextio innan årets slut. Af dessa voro de trettiofem från New York och Brooklyn. Skolan hade under sommaren företagit flyttning, och den blef lätt nog, ty något annat bohag än några till hälften tömda kritlådor hade man icke. Öfre våningen i lutherska St-Pauls-församlingens byggnad å McDonough st. i Brooklyn hade förhyrts. Här hade nu skolan fyra utmärkta skolsalar och riktiga skolbänkar — fast de voro "second hand" — samt en större samlingssal. Lärarekåren bestod detta år af L. H. Beck, Ph. Andreen, H. Hegstrom, T. Westlin och miss Alma Booth. Professor Hegstrom minns jag som en sympatisk och älsklig person med ädel, kristlig karaktär, högaktad och älskad af alla de studerande. Som lärare var han mycket begåfvad. Han undervisade i svenska, tyska, grekiska och latin. Pastor N. G. Johnson i St. Pauls-församlingen var nu läroverkets finansmanager och hade under året arbetat troget och med icke ringa resultat för skolans framtida betryggande.

Lif och intresse för den nya anstalten märktes öfverallt. Ett försök att erhålla oktroj för skolan under namn Upsala College strandade mot New Yorks stats lagar, hvilka föreskrifva, att ett läroverk måste hafva en half million dollars i fonder för att kunna oktrojeras som college. En skolförening hade bildats med åttio medlemmar, de där lofvat gifva ett visst understöd om året för

en viss tid. Anbud på inköp af land inkommo från flera håll, såsom Jersey City och Arlington, N. J., samt White Plains, N. Y. För att bispringa skolan i dess ekonomi gåfvos af flera personer mindre lån, antingen räntefritt eller mot låg ränta. Hänförelsen fick tyvärr snart ett afbräck, då pastor Johnson på grund af sjukdom nödgades afsäga sig managersysslan. Den verksamme mannen och trogne Upsala-vännen dog sedan ett par år därefter. Hvad han var och hvad han gjorde för Upsala i dess tidigare skede, kan ej glömmas af dem, som då voro med.

Under tredje skolåret tillöktes lärarekrafterna med dr P. A. Rydberg. Om honom läsa vi i rektorns årsrapport, att "han är en erfaren, trogen och begåfvad pedagog, som det skulle vara en stor vinst för vår skola att för framtiden försäkra sig om. Han har undervisat sjutton timmar i veckan och därför låtit sig nöja med en lön af endast tre hundra dollars om året." Hvad de andra lärarna fingo i lön på den tiden, vet jag inte, men säkerligen var det inte mycket mer. I tre år var han lärare i matematik och i naturvetenskaperna. Dr Rydbergs förmåga att undervisa väckte genast stort intresse bland de studerande, särskildt för botaniken och fysiken. Vi reste ut åt landet på forskningsfärder och för att samla blommor.

"Och allt var ljust och soligt,
och lärkan sjöng så glad,
och barnen hade roligt
bland blommor, löf och blad."

En del instrument för experiment i fysiken anskaffades, de flesta förut begagnade. De gingo

ofta sönder och måste lagas, men så fingo vi vara med om lagningen och inhämtade så härvid praktiska lärdomar. Med en gammal generator tillverkade vi elektricitet. Så hände det, att vi en gång fyllde en glasskål med vatten, lade en kopparslant på botten i skålen, laddade vattnet med elektricitet, och så lockade vi den oinvigde att fiska upp slanten. Ja, äfven detta var en lärdom, icke minst för den enfaldige, som grep efter penningen.

På våren 1896 graduerade den klass, som börjat sina studier först vid Upsala. De af klassen 1894 hade studerat vid andra skolor, innan de kommo till Upsala. Här äro pojkarna från 1896: Carl W. Andeer, Ernest C. Carlton, Aron Danielson, Peter Froeberg, Henry Magnuson (special student) och Oscar N. Olson. Kanske skall det intressera läsaren att veta, hvad det blifvit af dessa ynglingar, Upsalas första söner. Danielson begaf sig hem till sin hemstad, New Britain, Conn., där han slog sig på affärer och är i dag en framstående fastighetsmäklare, en trogen Upsala-son och en verksam samfundsman. Magnuson fortsatte sina studier och graduerade från Bethany College, Lindsborg, Kansas. Hans vistelseort och befattning är mig f. n. obekant. Andeer, Carlton, Froeberg och Olson fortsatte sina studier vid Augustana College, Rock Island, Ill., där de efter två år, på våren 1898, togo maturitetsexamen. Andeer upptog samma år studier i Teologiska Seminariet i Rock Island och blef prästvigd 1901. Han har varit pastor för församlingarna i Stratford, Iowa; i E. Boston, Mass.; och i Sheyenne, N. D., och är nu komminister i Eskilstuna, Sverige. Han har

utmärkt sig icke blott som en kraftig predikant, utan äfven som lyckad författare både på vers och prosa. Carlton blef efter afslutade studier vid Augustana anställd som lärare vid Upsala College i grekiska och latin. Han är nu professor i grekiska vid Gustavus Adolphus Colege, St. Peter, Minn., samt detta läroverks duglige skattmästare. Dessutom fogar han bokstäfverna Ph. D. efter sitt namn. Olson studerade teologi vid Mt. Airy Seminarium, Philadelphia, Pa., och vid Augustana samt blef prästvigd år 1903. Hans första församling var lutherska St. Pauls-församlingen i Chicago. Under hans ledning förkofrade sig församlingen, och en dyrbar kyrka uppfördes. Han har sedan fyra år varit pastor för Augustana-församlingen i Sioux City, Iowa. Dessutom är han ordförande för Sioux City-distriktet och ordförande i direktionen för Iowa-konferensens ålderdomshem samt **Korsbanerets** redaktör. Froeberg blef efter afslutade studier vid synodens seminarium prästvigd 1902 på kallelse från luth. församlingen i Orange, Mass. Efter tre år flyttade han till Bridgeport, Conn., där han verkade i sju år. Sedan fem år tillbaka har han varit rektor för Upsala College.

Ett nytt skede i läroverkets historia började, då, efter att hafva varit förlagdt i Brooklyn i fem års tid, flyttning ägde rum till New Orange — numera Kenilworth — New Jersey. Där äger nu skolan femton acres land och fem byggnader: skolbyggnad, två dormitories, gymnastiksal och rektorsboställe på en upphöjd, vackert belägen plats, vid foten af Orange bergås, strax utmed

Central R. R. of New Jersey och endast femton mil från Hudson-floden.

Dr Beck var läroverkets president till år 1910, då han efter sjutton års sträfsamt arbete och ett försakande lif afsade sig befattningen för att återgå till församlingsarbete. I två år var läroverket utan president, och dess ledning förestods af vice presidenten, dr A. R. Wallin, lärare i de klassiska språken.

Med detta skolårs slut har Upsala College således existerat ett fjärdelels sekel och ämnar i år fira tjugofemårsminnet af sin tillkomst. Må det i högsta mening blifva ett jubelår, icke blott för Upsala, utan för allt vårt svenska lutherska folk i österns båda konferenser, ja, hvarför icke i hela synoden, ty Upsala leder sina anor till jubelsynoden i Rock Island, Ill., år 1893. Än mer, må äfven Sveriges folk, våra syskon därhemma i våra fäders land, genom Upsala College blifva påminda om Uppsala mötes beslut och dess härliga frukter samt komma ihåg jubelårsbarnet och fröjda sig med oss under våra jubeldagar, anno 1918.

Lefve Upsala! PETER FROEBERG.

Herdeminnen

"Tänken på edra ledare, som hafva talat Guds ord till eder, och efterföljen deras tro, skådande hvad utgång deras umgängelse hade." Hebr. 13: 7.

Requiescat.

Efter trägna mödan hvilar
trogne herden under mullen;
vårens vind och höstens ilar
kring den blomsterhöljda kullen
störa icke kämpen trötta,
som sin vandringsstaf, den nötta,
efter trogen tjänst lagt ned.

Gustaf Adolf Ekman.

"Sådant skall man se till, då man är frisk." Dessa ord äro bland den saligt hädangångne pastor G. A. Ekmans sista ord. De äro ett svar på förfrågan om hans själsfrid, då undertecknad besökte honom på plägans bädd. De äro ord, som jag sent skall glömma.

Gustaf Adolf Ekman föddes i Lönsås socken, Östergötland, Sverige, den 6 juni 1855. Yngst bland fem barn till Johan och Anna Ekman utvandrade han 1877 till Amerika och anlände till Geneseo, Ill., den 10 juni samma år. Han upptog studier vid Wheaton College och aflade mogenhetsexamen såsom "bachelor of science" år 1892. Under åtskilliga år var han lärare vid Rice Collegiate Institute i Paxton, Ill. Han genomgick sedermera Augustana teologiska seminarium och prästvigdes i Moline den 6 juni 1897. Oafbrutet under 20 års tid har han verkat såsom pastor inom Augustana-synoden och betjänat de lutherska församlingarna i Newport, R. I., Fall River, Mass., Gardner, Mass., Osage City, Kans., Gladstone, Mich., Gethsemane, Austin, Tex., och senast Bethlehem, Lund, Texas. Under sin verksamhet i Austin insjuknade han 1912 i tyfusfeber. Från denna

GUSTAF ADOLF EKMAN.

tid syntes hans krafter aftaga, han var mycket nervös och svårt besvärad af hufvudvärk. Dock var han mycket tålig och sökte under allt vara vid godt humör. Den 2 juli 1913 flyttade han till landtförsamlingen i Lund, Tex. På grund af nedbruten hälsa resignerade han på hösten 1916, men enligt församlingens önskan kvarstannade han till den 1 januari detta år.

Få hafva väl så beställt om sitt hus som han.

Han ämnade med systern resa till norden för att söka läkarevård i en sjukvårdsanstalt, höll därför auktion på sina saker, hälsade på i herdetjällen i New Sweden och Austin och senast ett annat kärt hem i Austin. Till detta hem kom han, då han först anlände till Texas; från detta hem ville han lämna Texas. Så var ock Guds vilja, fastän resan icke bar mot norden, utan till de eviga hyddorna.

På sjuksängen höll han sig till Herrens ord. Psalmen 103, "Lofva Herren, min själ", var hans älsklingspsalm. Löftet "min nåd är dig nog" tröstade honom. Den sista kvällen sade han till systern: "Jesus kommer i kväll, men då går jag med." Under sju veckors hjärtlidande, åtföljdt af vattensot, fick han dock behålla sitt fulla medvetande till det sista. En vän till de lidande, tänkte han på de Herrens tjänare, som likt honom vid lifvets afton äro utan jordiskt hem. Vid mitt sista besök sade han: "Hvad som nu är öfver, då jag slutat, skall min syster bruka under hennes tid; efter henne skall det, som är kvar, blifva en fond för ett hvilohem för gamla präster."

Då sabbatsdagen inbröt den 4 mars, utandades denne Herrens tjänare sin sista suck med orden "Gud, hjälp mig, arma människa", på sina läppar.

Pastor Ekman var aldrig gift. Han sörjes närmast af sin syster, Charlotta Ekman, som i 17 år troget stått vid broderns sida. Hon har för honom varit ett kraftigt stöd, och under sjukdomen var hon outtröttlig att tjäna honom.

Det var ett utmärkande drag hos pastor Ekman att öfverse med andras fel. "Dömen icke, så varden I icke dömda", låg honom ständigt på hjärtat.

Han var plikttrogen och ytterst samvetsgrann. Han var en vän till missionen och följde regeln att gifva tionde åt Herren. I en låda i hans skrifbord, på hvilken lästes orden "The Lord's Money", inlade han samvetsgrant hvad Herren tillhörde.

Han var en trogen arbetare i Herrens vingård. Hans predikningar buro vittnesbörd om grundlig förberedelse och voro ett fulltonigt evangelium om Jesus Kristus och honom korsfäst. Såsom predikant växte han ständigt, så att hans förkunnelse bar vittnesbörd om en djupare andlig erfarenhet.

Såsom själasörjare var han nitisk och uppgaf aldrig hoppet om att vinna dem, som visade sig afvoga och stodo utanför Guds rike.

Han förstod att bland de unga vara ung, ja, barn bland barn; därför var han också allmänt älskad af dem. Genom sin vänlighet och sitt glada lynne vann han många vänner. Han ägde en stark och behaglig röst. Vid missionsmöten var han punktlig och tog en verksam del. Han kommer att djupt saknas i Austin-distriktet.

Begrafningsgudstjänst hölls i Gethsemane-kyrkan i Austin måndagen den 5 mars, i hvilken pastorerna Theo. Seashore, dr A. L. Scott, Gideon Olson och dr J. A. Stamline deltogo. Jordfästningen förrättades af pastor O. M. Bloom. En stor blomstergärd vittnade om församlingars och vänners kärlek och saknad.

Han hvilar nu till uppståndelsens morgon. Frid öfver hans minne.

GIDEON OLSON.

Johan Theodor Kjellgren.

Ofvanstående namn är väl och vida kändt i vår synod. Det torde vara minst en tredjedel af nuvarande präster, som hafva hans namnteckning på sina prästbref. Han tjänade såsom Augustana-synodens sekreterare oafbrutet åren 1894—1903. Högt värderad och älskad var pastor Kjellgren af alla, som lärde känna honom — och det var ej svårt att lära känna honom, den öppenhjärtade ämbetsbrodern, den varmhjärtade pastorn, den redbare mannen och trofaste vännen. Budskapet om hans oförmodade frånfälle spred förstämning i vida kretsar och fyllde ämbetsbröders och vänners hjärtan med den uppriktiga saknadens sorg. Ännu under trycket af dessa känslor är det, som undertecknad företager en kortfattad teckning af den älskade ämbetsbroderns lefnads- och arbetsdag.

Han föddes i Norunga församling af Elfsborgs län, Sverige, den 22 september 1859. Föräldrarna voro Anders Jonasson och hans hustru Brita Maria Larsdotter. Han genomgick ortens folkskola, men på grund af medellöshet syntes ingen utväg för honom att vidare tillfredsställa sin lust för studier. Genom vänners uppmuntran och hjälp kunde han dock vid sjutton års ålder upptaga stu-

JOHAN THEODOR KJELLGREN

dier vid Fjellstedtska skolan i Uppsala, där han vistades åren 1876—1880. Han fortsatte sina studier vid Uppsala högre allmänna läroverk, där han aflade studentexamen år 1883. Han lär därefter ha vistats någon tid för studier vid universitetet i Uppsala, men afreste redan år 1884 till Amerika med föresats att här upptaga teologiska studier och blifva präst i Augustana-synoden. I Sauk Rapids, Minn., hade han tvenne bröder, som

före honom anländt till Amerika. Hos dessa vistades han någon tid, till dess han kallades att såsom biträde åt pastor J. D. Nelsenius betjäna församlingen i Anoka, Minn. På kallelse af Minnesota-konferensens missionsstyrelse verkade han sedan någon tid i Birmarck, N. D. På hösten 1885 lät han inskrifva sig i det teologiska seminariet i Rock Island. Han prästvigdes på kallelse från Assaria, Kans., i Immanuelskyrkan i Chicago den 26 juni 1887. På grund af hälsoskäl flyttade han från sin första församling efter endast tre år till församlingen i Marine Mills, Minn. Här återvann han hälsa och krafter och trifdes väl. Han kvarstod i denna församling sex år. Närmaste grannförsamling är Elim i New Scandia, Minn. Denna församling utfärdade, om vi minnas rätt, två kallelser till pastor Kjellgren, innan han förmåddes flytta dit. Från i juli 1896 till i september 1915 tjänade han som Elim-församlingens pastor. Här nedlade pastor Kjellgren sin mesta och bästa kraft som pastor. Vid sidan af predikan och ungdomens undervisning och ledning kräfde pastoralvården i en så stor och vidsträckt församling mycken omsorg. Hos de gamla och sjuka trifdes pastor Kjellgren väl, och outtröttligt gick han ut och in bland dem med en verklig själasörjares innerliga deltagande. Han och hans familj trifdes väl i det idylliska Scandia, och de gladdes så innerligt åt hvarje framgång i församling och samhälle samt värderade högt hvarje ord och kärlekens handling, som vittnade om förståelse och uppskattande. Tänk, om han hade fått dö i sitt kära Scandia! Hans sista verksamhetsfält blef Hudson-pastoratet i Wisconsin. På detta vidlyftiga och kräfvande fält

verkade han troget och träget i något öfver ett år, då kallelsen från den store öfverherden själf kom till honom: "Väl gjordt, du gode och trogne tjänare, gack in i din Herres glädje". Den 8 mars 1917 fick han sluta sin arbets- och lefnadsdag.

Pastor Kjellgren förenades år 1888 i äktenskap med fröken Olivia Okerstrom från Anoka, Minn. I sin hustru fann pastor Kjellgren icke blott en god maka och husmoder, utan äfven en rikt begåfvad medhjälparinna i församlingsarbetet. Dottern Anna, enda barnet, blef äfven hon med tiden, efter erhållen vårdad fostran, en verksam deltagare i församlingsarbetet. I deras hem, som gaf intryck af bildning och elegans, rådde kärlekens och fridens ande. Pastor Kjellgren trifdes så väl hemma. Gästvänligheten stod högt i det hemmet. Vänner i vida kretsar blefvo alltid på ett hjärtligt och frikostigt sätt mottagna. Deras hem var ett ideellt Augustana-prästhem.

I kretsen af ämbetsbröder var pastor Kjellgren hjärtlig, glad och förtrolig. Hans umgängelse var helgad. Han var mycket svensksinnad. Sommaren 1914 gjorde han med familj ett besök i sitt gamla fädernesland. Afsikten med resan var rekreation och tillfredsställelsen af en länge närd önskan att än en gång få se sitt barndomshem. Sina intryck och iakttagelser under sin Sverigeresa framställde han i en serie väl skrifna tidningsartiklar. Allmänt erkändes tillförlitligheten af hans väl och besinningsfullt uttalade omdömen om ställningar och förhållanden i det gamla hemlandet.

Pastor Kjellgren ägde ett lugnt och mediteran-

de temperament. Hans kristendom och andliga läggning öfverensstämde därmed och vittnade om att han "från barndomen kunnat de heliga skrifterna" och under deras inflytande på den djupa öfvertygelsens väg vuxit till andlig erfarenhet och mognad. Väl visade han sig ofta djupt rörd af Guds ord, men han var dock ingen känslomänniska. Tanken behärskade honom mera än känslan — men alltid tanken styrd och bunden af Guds ord. Häri var han en fullödig lutheran. Därför blef det icke känslans värma eller hänryckningens eldighet, som frambar hans förkunnelse, utan fastmera den klara tankens öfvertygelse af sanningens rika och allvarliga innehåll. Hans efterträdare i Scandia, pastor A. J. Malmquist, har väl karakteriserat honom som predikant, då han skrifver: "Den klara tanken framträdde alltid i ett klart och korrekt språk. Han visste att i sin predikan rätt para lag och evangelium med hvarandra; därför blef en rätt kristen aldrig trött vid att höra honom. Det var icke ordsvammel, utan stadig mat, som han uppdukade på nådens bord. Han var öm och nitisk om själarna, men han visste också skilja det onda från det goda. Fast och orubblig stod han på ordets klippfasta grund." Kan tilläggas, att han var kyrkligt, dock ej alls högkyrkligt anlagd. Hans bön andades ett lugnt, innerligt och förtroendefullt förhållande till Herren. Det var uppbyggelse i att höra honom bedja.

Pastor Kjellgren var samfundssinnad. Han värderade högt vår synods samfundsordning. Han letade ej efter bristerna, utan försvarade den ordning, som var gällande, och yrkade på lydnad för densamma. Han kunde ej fördraga godtycke,

vare sig hos ämbetsbröder eller församlingar. Han talade ej ofta vid kyrkomöten, men då han uppträdde, lämnade han alltid en klar utredning af förhandenvarande fråga, och hans ord vägde tungt. Aldrig sträfvade han efter att få taga någon ledning af det offentliga, dock fick han af samfundet många förtroendeuppdrag. Det har redan nämnts, att han tjänade som synodens sekreterare i nio år. I Kansas-konferensen tjänade han både i missionsstyrelsen och Bethany College-styrelsen. Inom Minnesota-konferensen tjänade han på G. A. College-styrelsen 1893—1901, Bethesda-styrelsen 1902—1905, i flera år på konferensens missionsstyrelse, och två år som konferensens vice president. Konferensens nuvarande president, dr P. A. Mattson, skrifver om honom: "Pålitlig och vänfast, redlig och samvetsgrann i alla sina handlingar var han en man, som man kunde ständigt lita på. Med mycken insikt och duglighet deltog han i det styrelsearbete, som ålåg honom, och utförde på ett berömvärdt sätt sitt arbete. I besittning af en grundlig bildning utförde han grundligt hvarje uppdrag, som ålades honom, och då han gaf sitt ord, kunde man lita på det. Han var därför mycket aktad och älskad af dem, som kommo i närmare beröring med honom. Pastor Kjellgren hörde ej till de ytliga karaktärerna. Hans gudsfruktan var allvarlig, och han tålde ingen dubbelhet. Han var en sann Augustana-pastor."

Pastor Kjellgren såg ut som själfva hälsan, men de, som kände honom närmare, märkte snart, att han måste vara aktsam om sin hälsa. Dock led han ej, så vidt vi veta, af någon särskild sjukdom, förrän han den 2 sistl. mars månad helt hastigt

insjuknade i blindtarmsinflammation. Ett par dagar senare fördes han till Bethesda hospital i St. Paul, där han genomgick operation, som lofvade godt för ett snart återställande. Men sjukdomen tog en hastig vändning till det sämre, och på torsdagskvällen den 8 mars efter knappt en veckas sjukdom kom döden. Hospitalföreståndaren, dr Krantz, skref: "Under de dagar pastor Kjellgren var här, led han mycket och blef ytterst svag, hvarför han endast med ansträngning kunde tala. Dock lämnade han sig som ett barn förtröstansfullt, lik den, han trodde på, i den himmelske Faderns armar och bidade med undergifvenhet hans goda behag." — Pastor Kjellgrens hastiga bortgång lämnade ett stort tomrum i det älskliga hemmet såväl som i brödra- och vänkretsen.

Pastor Kjellgren hade uttryckt en önskan att få hvila i den grafgård, på hvilken han själf jordfästat omkring 500 af sina förra församlingsmedlemmar. I enlighet härmed hölls från prästhuset och kyrkan i hans kära Scandia begrafningshögtidligheten den 14 mars under stort tillopp af sörjande släktingar, vänner och ämbetsbröder. En närvarande ämbetsbroder skrifver bl. a. härom: "Det var en rörande syn att se huru djupt sorgen borrat sig in i allas hjärtan, och huru tårar flödade. Alla dessa hade varit föremål för den hädangångne herdens ämbetsgärning. Hälften af skaran hade han säkerligen konfirmerat. Huru hade de svarat på sin lärares förmaningar och böner? Hade de strött några törnen på hans stig, eller hade de sökt att plocka bort sådana och göra stigen solbelyst och glad?" I den vackra grafgården, midt emot den kyrka, där pastor Kjellgren i lifvet så många

gånger predikat eviga lifvets ord, hvilar nu hans stofthydda i bidan efter uppståndelse och härliggörelse.

Såsom afslutning till denna minnesteckning anföras de verser, som pastor A. F. Almér skref och tillsände fru Kjellgren vid underrättelsen om vännen Kjellgrens död:

Det kom ett bud — jag kunde knappt det tro,
att du oss lämnat, fått din vandring sluta.
Jag vet det väl, i himlens sälla ro
du ingått har att hvila evigt njuta;
och fast med tack till Gud jag minnes dig,
jag sörjer djupt, ty kär du var för mig.

Det klappade så ömt uti din barm
ett hjärta för den hjord, dig Herren gifvit.
Och med en kärlek, trofast, rik och varm,
ditt namn i bröders hjärtan du inskrifvit.
Vi sörja dig. Du var oss hjärtligt kär;
i hvad du gjort, du lefver bland oss här.

Bortom den skumma, nattomhöljda flod,
där död ej finns, där lifvet evigt råder,
du, klädd i dräkten, skär i Lammets blod,
din Gud och Frälsare nu evigt skådar.
Han var ditt lif, och den i tron här står
från död till lif igenom döden går.

Och du, som sörjer, kämpar tyst din strid,
på Herrens bud skall natten snart dock rymma.
Gud är din tröst i nödens tunga tid,
då hjärtat klagar, tårar blicken skymma.
Och genom ljus och mörker dig hans hand
skall trofast leda mot det goda land.

F. M. Eckman.

Anders Sundberg.

Pastor Anders Sundberg föddes i Grenstad socken, Dalsland, den 13 september 1843. Hans fader var hemmansägaren Anders Anderson och modern Britta Anderson. Redan tidigt blef han föräldralös och kom ut i världen att reda sig på egen hand. Under den korta tid han njöt hemmets vård, fick han dock en allvarlig, kristlig uppfostran. Kristendomens sanningar blefvo djupt inpräglade i hans unga sinne, och detta blef för honom till stor hjälp och stöd i lifvets virrvarr. Det råa och lättsinniga hade ingen stark dragningskraft på honom. Han lyssnade gärna till det sansade och mogna omdömet. Därigenom blef han befriad från många svårigheter, bevarad från att falla i grofva laster och hjälptes vidare vid valet af sin lifskallelse.

Genom en släktings bemedling kom han i stånd att genomgå en kurs i affärsskolan. Han tjänade sedan många år som handelsbiträde och kontorist, dels hos bröderna, som idkade handel i hemorten, dels i Göteborg.

År 1870 vid 27 års ålder reste han till Amerika. Den nya världen betraktades vid den tiden ännu som ett sagoland. Man drömde där hemma om guld och rikedomar, som funnos här i mängd. Att

ANDERS SUNDBERG

komma i besittning af dessa skulle ju gå lätt nog, blott man kom dit. Den kraftige 27-årige ynglingen "landade" i Chicago. Immigranter på den tiden blefvo merendels pastor Erland Carlssons gäster för en tid.

Pastor Sundberg kom ock under Erland Carlssons vård. Att få arbete blef för honom redan från första dagen en lifsfråga. Han berättar själf, att han vid andra dagens vistelse i Chicago fick en skyffel på axeln och vandrade upp och ned på

stadens gator och ropade "work, work!" Han fick snart sysselsättning att skyffla grus och arbetade såsom endast en nyanländ svensk immigrant kan det. Efter några timmars arbete i det gassande solskenet var han nödsakad att sluta. Badande i svett infann han sig hos pastor Carlsson och omtalade, att han nog fått arbete, men att det skulle gå lättare för honom "att göra sockerstrutar och sköta böckerna". Han fick sedermera anställning som kontorist i en specerihandel.

Pastor Sundberg tog redan från början en aktiv del i församlingsverksamheten. Vid bönemöten och gudstjänster för öfrigt var han alltid med. Pastor Erland Carlsson ansåg honom som sin trogne medhjälpare. Han ägde icke ringa anlag som ledare och talare och blef därför ofta anlitad i församlingens tjänst. Hans slumrande barndomsönskan att blifva präst vaknade. På inrådan af pastor Carlsson inskrefs han vid 30 års ålder som elev vid Augustana College och Teologiska Seminarium på hösten år 1873. Den 23 juni år 1878 prästvigdes han vid synodalmötet i Princeton, Ill., på kallelse till församlingen i Madrid, Iowa. Där stannade han till år 1885, då han flyttade till South Dakota. Här verkade han troget och med stor välsignelse en 20 års tid. Union Creek, Ahlsborg, Beaver Valley, Mitchell m. fl. församlingar där skola hålla honom i trogen åminnelse. År 1908 kom han till Michigan och åtog sig vården om församlingen i St. Joseph och stiftade församlingen i Covert inom samma distrikt. Han verkade ock i församlingarna i Traverse City, Mancelona, Elk Rapids, Jennings och Gilbert inom Cadillac-distriktet. Inom samma distrikt hade

han vård om Tustin-pastoratet från 1912 till 1916, då han i juli månad reste till Washington och arbetade några månader på missionsfältet inom Columbia-konferensen.

Vid nyåret 1917 återkom han till Michigan för att slå sig i ro på sitt landtställe i Covert. Hans sista uppdrag blef att förestå församlingen i Muskegon under vakansen därstädes. Så kom hembudet den 31 mars efter mindre än två veckors sjukdom. Han var vid sitt frånfälle 73 år, 6 månader och 8 dagar. Han efterlämnar sörjande maka, Christina Elisabeth, född Bergroth, samt sex barn. Sorgegudstjänst hölls i Covert-församlingens kyrka onsdagen den 4 april. De tjänstgörande pastorerna voro O. A. Henry, Grand Rapids, Mich.; Gottfrid Olson, South Bend, Ind., och G. P. Williams, Elkhart, Ind. Följande dag fördes hans stofthydda till South Dakota och jordfästes i Beaver Valley-församlingens kyrkogård.

"Det var förnämligast som banbrytare å det kyrkliga området, som pastor Sundberg gjorde sig känd. Åt det värfvet ägnade han alla sina krafter, arbetade troget och vann också sina segrar. I de kolonier, där han således verkat, skall han länge med tacksamhet ihågkommas." (Augustana den 12 april.)

Pastor Sundberg hade ett gladt och gemytligt lynne. Han var en älsklig person i brödrakretsen. I sitt uppträdande var han enkel och rättfram. Från Ungdomsvännen för september hämta vi följande: "Pastor Sundberg hade gåfvan att med lätthet och reda uttrycka sina tankar. Hvad han möjligen saknade i förvärfvadt kunskapsförråd, ersattes af inre andlig lifserfarenhet. Vid korset hade

han funnit sin återlösning. Han hade funnit, att evangelium är Guds kraft till frälsning för hvar och en som tror. Rotfast i bibelordet och vår kyrkas trosläror frambar han den evangeliska förkunnelsen af trosöfvertygelse. Att skänka hufvudkuddar till syndare var icke i hans smak, ty han ville hålla dem vakna. Han var ingen beryktad talare, men de, som funno behag i Guds glada budskap till människorna, hörde honom gärna. Sundberg var punktlig och trovärdig samt prästerlig i sin tjänst. Foglig till sitt lynne var han begåfvad med en snabb uppfattningsförmåga och kunde, när så behöfdes, 'blixtsnabbt' gifva träffande bitande svar. Med sitt soliga, öppna sinne såg han vanligtvis saker från den ljusa sidan. Han såg tidens lyten och sörjde däröfver."

Han förde med sig från barndomen ett helgadt minne af en from och gudfruktig moder. Hennes tidiga bortgång torde ha varit hans första djupgående sorg. Pastor Sundbergs andliga lif var icke en frukt af häftigt genomträngande själsbrytningar. På ett mera stilla sätt hade han förts till medvetande och förvissning om sitt barnaskap hos Gud. Kristna präster i Sverige hade ock utöfvat stort inflytande på honom genom sina allvarliga predikningar om synd och nåd. Hans hopp för evigheten var: "Herren min rättfärdighet".

Redan såsom ung man nitälskade han för de stycken, som Gud tillhöra. Han trifdes uti Herrens gårdar. Det första rum, han beträdde efter sin ankomst till Chicago, var bönesalen i Immanuelskyrkan. Han öfvergaf icke sammankomsterna där, "såsom somliga hafva för sed", då det gick honom väl. Han var trogen mot Gud, trogen sin

kallelse, trogen det samfund, han som pastor tjänat i 39 år. Vi äga det fasta hoppet, att han fått den trogne tjänarens lön. Frid öfver hans minne!

"Var trogen intill döden, så skall jag gifva dig lifvets krona", Uppb. 2: 10.

GUSTAF BERGMAN.

Per Johan Källström.

astor Per Johan Källström, som i sitt hem i Chicago, omgifven af de sina, fick den 30 sistl. april lägga sitt trötta hufvud till hvila i en ålder af 80 år, 7 mån. och 22 dagar, föddes d. 8 sept. 1836 i Ljung, Östergötland. År 1868, sålunda för nära 50 år sedan, kom han till Amerika. År 1870 ingick han äktenskap med den nu efterlämnade makan, då fröken Anna Elisabet Olson. Året därpå, 1871, prästvigdes han den 30 oktober i Germantown, N. Y., och tillhörde sedan i några år General- och Ansgarii-synoderna. Hur han kom i beröring med dessa, hans ungdoms- och studietid är för undertecknad obekant. Då han år 1882 begärde inträde såsom präst i Augustana-synoden, betjänade han våra församlingar i Wyanet och New Bedford (Färlöf-församlingen) i Illinois. Härom heter det i Augustana-synodens protokoll, ministerii förhandlingar, för år 1882: "Från pastor Källström och församlingarna i Wyanet och Färlöf, hvilka han betjänar, hade inkommit ansökning om hans intagning i synoden." I samma protokoll heter det vidare: "Kollokvium hölls äfven med pastor Per Johan Källström, hvilken förut tillhört General- och Ansgarii-synoderna och under de senare åren, sedan han lämnat dessa synoder, betjänat församlingar inom Illinois-kon-

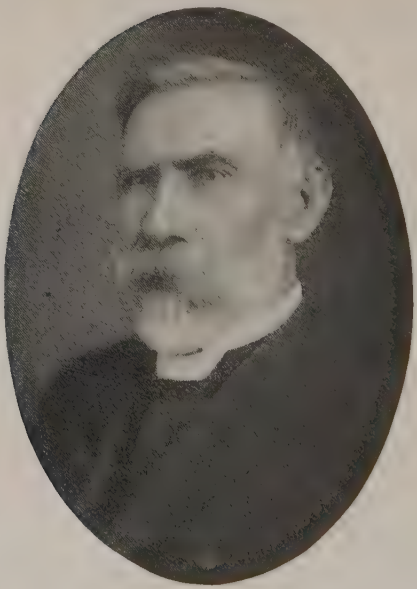

PER JOHAN KÄLLSTRÖM

ferensen. Sedan kollokvium hållits, beslutades, att han, pastor Per Johan Källström, i synoden upptages." I nära 35 år var han sedermera pastor i Augustana-synoden och utförde därunder ett troget och högt uppskattadt arbete. Att hans prästerliga gärning högt uppskattades, därom vittnar bland annat den kondolensskrifvelse, som kyrkorådet i svenska lutherska församlingen i Mayville, N. Y., låtit införa i Augustana för den 10 sistl. maj. Däri heter det: "Alldenstund det behagat vår him-

melske Fader att hemförlofva pastor P. J. Källström, vill kyrkorådet i sv. luth. församlingen i Mayville, N. Y., härmed genom Augustana gifva tillkänna församlingens innerliga deltagande med de sörjande och på samma gång uttala, att pastor Källströms trogna och nitiska verksamhet ibland oss bevaras i tacksam och kär hågkomst. Frid öfver den trogne lärarens minne!" Pastor G. S. Ohslund, hvilkens församling i Englewood, Chicago, pastor Källström under senare år tillhörde, skrifver i sin församlingstidning för maj innevarande år: "Hans predikningar utmärkte sig för reda, skärpa och ordning. Närhelst han talade, voro orden väl valda, och man märkte genast, att det var den lugna besinningen och eftertanken, som förde ordet. I sitt arbete var han ytterst systematisk och ordningsam till minsta detalj. Detta karaktärsdrag visade han äfven i de anordningar, som berörde hans död och begrafning. Till både pastor och likbesörjare hade han efterlämnat skrifna förhållningsregler." I ett urklipp ur *Augustana* heter det: "Såsom predikant var han grundlig, och hans åhörare blefvo alltid, därest de själfva voro mottagliga för ordet, rikligen uppbyggda af hans predikningar. — Bland ämbetsbröder och församlingar var han älskad och högt uppskattad." Det låg i själfva den mannens yttre något som vittnade om karaktärsfasthet och ordning. Det låg något djupt allvarligt i hans anletsdrag och skarpa blick — ett allvar och en skärpa, som dock bröts af en däri framträdande faderlig mildhet. Att han var "ytterst systematisk, ordningsam till minsta detalj", var säkerligen ett af de karaktärsdrag, som gjorde, att han kallades till

föreståndare för nuvarande Augustana Book Concern och sedan tjänstgjorde såsom sådan åren 1886—87. Utom de redan nämnda församlingarna betjänade han församlingarna i Iron Mountain, Mich., Kossuth, Iowa, m. fl. Under senare år var han bosatt i Chicago, Ill., och var medlem af Englewood-församlingen därstädes. Så länge hans hälsa och krafter medgåfvo det, betjänade han åtskilliga vakanta församlingar. "Förebud till döden", skrifver pastor G. S. Ohslund, "hade han känt en längre tid.... Ända in i döden samtalade han med älskad maka, dotter och söner, hvilka ängsliga omringade hans sjukläger, och det sista ord af hans mun man minnes är, då han med utsträckta händer uttalade Herrens välsignelse öfver hemmets omkringstående medlemmar." Så fick då han, som så ofta öfver Herrens menighet uttalat välsignelsens ord, uttala den sista välsignelsen öfver de sina, öfver den församling, som var i hans hus. Vid hans bår stodo sörjande makan och modern, dottern Anna och sönerna David och Jonatan. Två af makarnas barn hade i späda år gått öfver tidens gräns. Enligt pastor Källströms önskan tjänstgjorde endast pastor G. S. Ohslund vid begrafningen, som ägde rum den 3 maj. Till maka och barn, som varit honom till tröst och stöd i lifvet, hade han såsom minnesord gifvit den 91 af Davids psalmer. Denna psalm lästes på hans begäran vid båren, och pastorn hade särskildt ombedts att vid det tillfället betona löftet i den 15:e versen. Härliga minnesord från en hädangången make och fader!

"Frid vare öfver den trogne lärarens minne!"

J. G. D. i "Ungdomsvännen".

Johan Peter Borg.

Därför varen I ock redo; ty den stund I icke menen, kommer Människosonen. Luk. 12: 40.

Då underrättelsen från Excelsior Springs förliden 15 juni förkunnade för oss, samlade till synodalmöte i Rock Island, att den ödmjuke, varmhjärtade, kristne vännen och brodern, den trogne och begåfvade läraren, pastor J. P. Borg den morgonen aflidit, var det som Guds Ande oförgätligt hviskade ofvan anförda ord i vår själ. Alla, som känt honom i lifvet, blefvo öfverraskade af sorgebudet, ty han såg så frisk och stark ut, att ingen af oss väntade, att hans arbete skulle så snart slutas och han få gå in i sin Herren glädje.

Pastor Johan Peter Borg föddes den 19 dec. 1863 i Borgstena, Västergötland, Sverige. Hans föräldrar voro Lars Borg och hans hustru Kajsa Månsdotter. Föräldrarna voro i fattiga omständigheter, och då många rykten gingo genom hemlandet, att lofvande utsikter för den mindre bemedlade skulle finnas i Amerika, beslutade äfven fader Borg att med familj flytta hit och med många andra fattiga söka sin lycka. År 1868 kommo de hit och bosatte sig en tid i Rockford,

JOHAN PETER BORG

Ill. Familjefaderns håg låg dock till jordbruk, och så snart det blef honom möjligt, köpte han land i New Sweden, Iowa, och flyttade dit med sin familj.

Här växte gossen Johan Peter till yngling. Föräldrarna voro ej sådana, att de blott framburo sina barn till det heliga dopet och menade sig därmed

hafva fullgjort all rättfärdighet, utan det evighetens lifsfrö, som blifvit i barnahjärtat nedlagdt, vårdade de ömt och sorgfälligt. Omsorgsfullt höllos de fyra barnen från dåligt sällskap, fingo tidigt vara med vid gudstjänsten i kyrkan samt läsa och lära Guds ord i hemmet. Sålunda bevarades gossen från otro och ett ogudaktigt lefverne, hvilket han alltid sedan djupt afskydde. Guds ords hörande och läsande blef för honom den makt, som bildade hos honom en stark kristlig karaktär, och så småningom kom han äfven till ett medvetet troslif.

Tidigt fick gossen lära sig arbeta på farm. Hans lust som yngling synes hafva varit att bli jordbrukare. Han blef det ock några år, men nödgades afstå därifrån af hälsoskäl. Han reste därför från Ljunghed, Iowa, till Davenport och fick arbete som handtverkare å Government Island. Under denna tid aflade han flera besök vid Augustana College och sammanträffade där med sin barndomsvän Oscar Benson, sin forne pastors son. Borg kände behof af mera skolbildning och tänkte taga en kurs i Business College. Men då han yppade sina tankar för sin vän, öfvertalade denne honom att taga reguliär kurs. Så lät han inskrifva sig som student på hösten 1886.

Under sin skoltid gjorde han sig älskad af lärare och kamrater. Han var en af de främste i sin klass och erhöll goda vitsord. Han tog verksamt del i skolans litterära föreningar. Själf en god sångare intresserade han sig mycket för de sångföreningar, som då funnos vid skolan. Som student var Borg en allvarlig kristen, var djupt medveten om den honom vidlådande synden, led myc-

ket af fariséen i sitt eget bröst, kämpade mot lättsinne hos sig själf och var ofta sträng mot kamrater, som han tyckte gingo för långt i sökandet efter världsliga nöjen. I sin Gud var han glad och umgicks flitigt med honom i nådemedlen och i bönekammaren. I bönemöten, som höllos bland studenterna, tog han aktiv del.

När beslut fattades hos honom att studera till präst, är ej bekant. Han tjänade som skollärare och predikant under ferierna i flera år. Häraf synes det, att han tidigt under studietiden kände sig kallad att predika. I de församlingar, han då betjänade, var han älskad och hade det vitsordet om sig redan då att vara en god predikant, som förkunnade ordet till åhörarnas väckelse och uppbyggelse.

Han aflade studentexamen 1894, inträdde i seminariet på hösten 1895 och prästvigdes vid synodalmötet i Moline, Ill., 1897 på kallelse af församlingen i Lynn, Mass. Här verkade han i sitt kall med framgång i två år. Att han tog sitt ämbete på allvar, kunna följande ord, skrifna vid denna tid till en ämbetsbroder, intyga: "Låt mig säga dig, broder, att om vi pastorer skola kunna verka med välsignelse i Herrens vingård, så måste vi vara villiga att gå dit Herren kallar oss, söka under bön utröna hans vilja och i ödmjukhet och trohet verka hans verk med de gåfvor, vi fått. Vi få icke söka efter våra egna förmåner och fördelar och låta dessa afgöra, antingen vi skola antaga en kallelse eller ej. Den pastor, som skall lyckas i sitt arbete, hvar det än må vara, måste älska Herren och älska människors själar samt vara villig att uppoffra för Herrens saks skull."

I april 1900 flyttade han till Chariton, Ia., och arbetade där outtröttligt till på våren 1907. Församlingens kyrka var för liten. Pastor Borg grep då uti med arbetet att få en ny kyrka byggd. Det lyckades så väl, att redan år 1903 på hösten kunde den nya kyrkan invigas. Ofta talade Borg med hänförelse om församlingen i Chariton och sitt arbete därstädes. "Där funnos många sant troende", sade han.

På våren 1907 flyttade han till Wausa, Nebr., och upptog arbetet där med sin vanliga ifver. En stor skuld hvilade då på församlingens kort förut uppförda kyrka. Denna skuld fruktade han skulle hindra församlingens verksamhet. Därför önskade han att den skulle betalas. Större delen af subskriptionsarbetet utförde han själf. Några år senare uppfördes ett nytt ändamålsenligt pastorshus.

Under allt yttre arbete försummades icke det inre. Församlingens i Wausa historia, sådan den är skrifven i Guds bok och sådan vi äfven delvis kunna läsa henne, bär vittne om troget arbete å lärarens sida. Broder Borg beredde sig alltid grundligt för sina predikningar under bön till Gud, att de måtte lända till själars frälsning. Med bäfvan, blandad med tro och hopp, beträdde han predikstolen under bön, därför kom ock välsignelse från honom. Hans predikningar voro ej dogmatiska, utan utgjorde en praktisk tillämpning af texten. Han brukade ofta i sina predikningar omtala berättelser, som i de flesta fall voro rätt träffande.

De unga i församlingen omhuldades särskildt af honom. De samlades också i stora skaror, icke

blott till föreningsmöten, utan äfven till gudstjänsterna. Själf en sångare uppmuntrade han ungdomen till skön sång, både för dem själfva och att på så sätt tjäna församlingen.

I den enskilda själavården var han synnerligen samvetsgrann. För några år sedan berättade han, att han ämnade besöka hvarje familj i församlingen för att genom enskildt samtal utröna deras ställning till sin Frälsare. Sjuka och ålderstigna, som ej kunde vara med vid gudstjänsterna, besökte han flitigt. Ansvaret af sitt kall kände han mycket väl. "Tänk, om någon själ skulle gå förlorad för min försummelses skull", sade han till undertecknad en gång. Anfäktelse och tvifvel led han stundom af, men fick dock nåd att hålla sig till Guds fasta ord och löften, att hvila blott på klippan Kristus.

Borg var en vän till allt godt inom vår kyrka och vårt samfund. Församlingen i Wausa är en uppoffrande församling och hade i Borg funnit en lärare, som uppmuntrade henne att gifva till mission och andra välgörande ändamål. Pastor Borg var sedan den 7 april 1900 förenad i ett lyckligt äktenskap med sin nu efterlämnade maka, fru Anna Augusta Borg, född Callerström. Gud har välsignat dem med trenne barn: en son, som i späda år fick gå hem till Gud, de andra två, Linnea och Laurel, sörja en älskad fader.

"Pastor Borg insjuknade vid början af året i pneumonia, hvarefter flera sjukdomar stötte till, och däribland hjärtlidande. Läkaren rådde honom att söka mildare klimat. Därför resignerade han från församlingen i Wausa, där han kvarstått som nitisk pastor i tio år. Sjukdomen blef mera

allvarlig. Han reste därför till Immanuel Hospital i Omaha att om möjligt där finna bot för sin sjukdom. Efter några veckors tid vid denna anstalt kände han sig betydligt bättre och beslutade därför resa till Excelsior Springs, Mo., att om möjligt där finna hjälp mot en rheumatisk värk, som plågade honom. Men i stället för hälsan möttes han där af döden.

"Stilla och fridfullt syntes dödens ängel hafva nalkats honom, där han satt ombäddad i en hvilostol, i den stilla, tysta morgonstunden den 15 juni. Aftonen förut hade han och hans maka läst Uppb. 13 kap. och befallt sig i sin himmelske Faders vård. Då fru Borg vaknade, fann hon, att himmelens änglar redan hämtat hennes älskade makes frilösta själ till de saligas boning där ofvan."

Så hade då en sann vän till allt godt i blomman af sin ålder — blott 53 år, 5 månader och 26 dagar gammal — ingått i sin Herren glädje.

Sorgegudstjänst hölls först i Wausa på onsdags e. m. den 20 juni. En stor skara folk var samlad. Det syntes som alla i trakten kommit tillstädes för att kasta en afskedsblick pb den älskade läraren.

Följande morgon fördes stoftet till Gowrie, Ia., där sorgegudstjänst också hölls och begrafningen skedde den följande fredagen.

Hans dag är slutad. Han har gått att mottaga sin lön af öfverherden. För hvad han var bland oss och för hvad han verkade tacka vi Herren. Vi bedja den Allsmäktige om hans nåd och hjälp, att vi må vara redo, när Herren kommer att hämta oss ur tåredalen och jordekvalen till sig i ljusa fröjdesalen.

J. T. K.

John Fremling.

Att skildra doktor Fremlings lif och verksamhet är ej lätt. Att så beskrifva hans ödmjukhet och undergifvenhet under Guds vilja, hans fruktan för sig själf och hans uppsåt att i allt tjäna Herren förmå vi ej som vi önskade.

Nära intill Bärebergs kyrka i Skara stift, Sverige, är en liten by, Lundamosse. Där bodde Lars Anderson och hans hustru Lena Magnusdotter. De ägde en liten jordegendom, men Lars var eljest murare. Båda hade varit gifta förut och hade barn, men de flesta hade dött i barndomen. Lars och Lena hade också flera barn tillsammans. Johannes var den yngste. Han föddes den 21 juni 1842. Syskon och halfsyskon till Johannes voro Anders, Maja och Katarina.

Johannes växte upp under tarfliga omständigheter. Som pastoratets folkskola var för långt aflägsen, fick därför modern blifva hans första lärarinna. Han lärde mycket snart att läsa i bibeln. Den läste han igenom flera gånger. Under denna hans bibelläsning hörde alltid modern på, och mera trösterika verser fick Johannes läsa om igen, tills modern kunde dem utantill.

Johannes fick en mycket snäll lekkamrat i An-

J. FREMLING

ders, hvars fader hette Roman. De lekte ofta kyrka, Anders var klockare och Johannes präst. En gång sade Johannes: "Nu skola vi byta om, du får blifva präst och jag klockare." Då svarade Anders: "Det duger du inte till, ty du kan inte sjunga." Anders Roman blef klockare, skollärare och organist och Johannes blef präst. De knöto oupplösligt vänskapsband och brefväxlade till sin död. Ej långt före sin död skref Fremling: "Jag

har två vänner på jorden, af dem är Anders Roman nummer ett och — nummer två."

Det sedliga tillståndet på orten lämnade mycket öfrigt att önska. Svordom, dryckenskap, dans och allehanda synder voro gängse. En dag sade Johannes till Anders: "Vi skola komma öfverens om att icke svärja på ett helt år." Då sade Anders: "Jag skall aldrig svärja mer"; och det blef så.

Då Johannes var omkring 9 år, upprättades det folkskola i Bäreberg. Johannes fick då först gå i skola. Han gjorde goda framsteg och fick i skolläraren Lindstrand, som var sträng schartauan, en af sina bästa vänner. Mellan skoltimmarna fick Johannes valla sina föräldrars enda ko och sedermera byns kreatur; härför erhöll han 4 skilling om dagen i lön. Han tog med sig till skogen sin moders svarta förkläde. Detta fick tjäna som prästkappa; prästkrage gjordes af papper; och en stenhäll fick tjäna som altare. Här höll han ofta gudstjänst. Det kan sägas om honom, hvad Paulus sade om sig, att han var af Gud afskild till prästämbetet från moderlifvet.

Vid 13 års ålder blef Johannes sjuk i rödsot. Under sjukdomen kom han i djup sorg öfver sin synd och förskräcktes för döden. Han anropade Gud om nåd och syndernas förlåtelse. Modern, som var af naturen from, höll alltid bön dagligen; nu ropade hon på Gud om nåd för Johannes. I denna djupa själsnöd kom Johannes ihåg ett bibelspråk, som en grannpastor haft som ingångsord, nämligen Jes. 44: 22. Af dessa Herrens ord fick han slutligen tröst och blef glad. Skolläraren gjorde också allt han kunde för att vägleda den snälle skolgossen. Han gaf honom rekom-

mendationsbref till friherrinnan Hjerta, af hvilken han blef väl mottagen. Hon talade tröstens ord till honom och gaf honom några små skrifter.

I skolan gjorde han så goda framsteg, att han redan på sitt fjortonde år fick hjälpa till med undervisningen, och på sitt 15 år höll han skola 2 dagar i veckan. Vid skolexamen var mycket folk närvarande; kyrkoherden, baron och friherrinnan Hjerta voro äfven där. Johannes och barnen fingo mycket beröm. På fritiden höll han skola med en enskild flicka, som var mycket trög till att läsa. Han läste med henne i flera veckor och fick två sillar som lön.

Nu vaknade hos Johannes mer och mer lusten att få studera för att blifva präst, men huru skulle det blifva möjligt? En dag kom hans äldre broder Anders hem från grannförsamlingen Ryda och berättade, att där voro många kristna, som kommit öfverens om att underhålla en gosse, som hade studiegåfvor och kristligt sinne och ville blifva präst. Fader Lars tog Johannes med sig till dessa vänner i Ryda, fick deras löfte och gick till pastor Smedberg, som godkände ynglingen. Så blef det något hopp. Fadern lofvade äfven hjälpa honom och skollärare Lindstrand likaså; så gjorde äfven herrskapet Hjerta.

Johannes gick nu till fots den fem mil långa vägen till Skara att förbereda sitt inträde i skolan m. m.

Hemma började modern att tillreda hvad hon kunde, ty han måste lefva på den mat, han kunde medföra från hemmet. Modern hade äfven ett annat bestyr samtidigt. Hon rustade till bröllop för en dotter, som skulle gifta sig, innan Johannes reste bort.

En dag kom en grannkvinna in och såg hvilka bestyr Johannes moder hade. Hon sade: "Här får nog firas graföl, innan här hålles bröllop." Kort därefter insjuknade modern och dog. O, hvilken sorg för Johannes! Bröllopet måste uppskjutas och resan till Skara inställas.

Under moderns sjukdom gjorde Johannes allt han kunde för henne. Han sörjde mest för hennes frälsning. Kort innan hon dog, frågade han henne, om hon trodde, att hon fick gå hem till Gud. Därpå svarade hon: "Ja." Johannes skref sin moders personalier, som upplästes vid hennes begrafning. Ack, så ödsligt hemmet nu var!

En annan felslagen förhoppning för Johannes var, att vännerna i Ryda icke höllo sitt löfte, emedan Johannes ej tillhörde Ryda församling. Så ville kyrkoherden icke gifva honom betyg. Men när han hörde att Johannes ville blifva präst, blef han beskedlig och gaf honom både betyg och en grekisk grammatika. Johannes fick några små penninggåfvor och begaf sig så till Skara. Detta var 1857. Han var då 15 år.

Vi skola nu kalla ynglingen Fremling. Detta namn har han nog tagit af Främmestad, till hvilken församling Bäreberg var annex, troligen då han började studera i Skara. I Skara högre läroverk genomgick han klass efter klass med höga betyg. År 1858 konfirmerades han i Skara domkyrka. Han fick under studietiden rätt mycken hjälp af fadern, och han gjorde sig så väl känd i skolan, att han dels fick anställning såsom skollärare och dels såsom informator. På detta sätt slog han sig igenom.

År 1861 kände han en inre lust att predika. Han

blef då bekant med pastorn i Bitterna församling och fick så här hålla sin första predikan den 11 augusti 1861, elfte söndagen efter trefaldighet. Det lyckades honom väl med predikan. Under åren 1861—1866 öfvade han ofta predikoverksamhet, han hade biskopens venia och tjänstgjorde tidtals som pastorsmedhjälpare. Sista året i Skara, 1866, bevistade han ej skolan regelbundet, utan var informator för en rik yngling samt hade predikoanställning. Härigenom lyckades han för första gången förvärfva sig en liten besparing för framtiden.

Då Fremling höll sin första predikan, var brodern Anders i Bitterna kyrka. Då de möttes, frågade Fremling efter sin fader, men Anders svarade icke, förrän de kommo ut. Då sade han: "Far är död." Ack, hvilket slag för Fremling! Nu var äfven detta stöd bortryckt. Ja, nu fick Fremling fara hem till sin faders begrafning. Huru underlig Guds ledning är med dem, han vill fostra till sina tjänare.

Efter detta begaf sig Fremling till Uppsala. Emedan han ej tagit studentexamen, sökte han sig in i Lyceum. Där fortsatte han sina studier omkring 2 år. Som han här saknade tillfälle att förtjäna något, kom han i stor nöd och bekymmer. Vid ett tillfälle gick han utan mat i två dagar. Förgäfves försökte han låna 25 öre. Han måste pantsätta sin klocka för att skaffa sig mat. Som han under tårar bad Gud, kom alldeles oväntadt en gåfva på fem kronor. Hvarifrån visste han ej. Hans nöd blef sedan känd, och en af professorerna skänkte honom 100 kronor. Han erhöll äfven annan hjälp. Emellertid begaf han sig dock därifrån

och kom till Strängnäs, där han studerade omkring ett år.

Redan 1866 hade Fremling hört kyrkoherde O. C. T. Andrén predika i Främmestads kyrka. Han hade på ett anslående sätt framställt behofvet i Amerika af troende präster bland landsmännen där. Detta slog an på Fremling, och han gjorde därför en resa till Göteborg. Här träffade han pastor Glasell, hvilken på det bestämdaste afrådde honom från att tänka på Amerika, och att i hvarje fall icke tänka på lutherska, utan då hellre på episkopalkyrkan därstädes. Fremling afstod från att resa till Amerika — för tillfället.

Under tiden Fremling var i Strängnäs, 1870, var prof. T. N. Hasselquist i Sverige, och Fremling fick af tidningarna se, att han samlade kristligt sinnade studerande att öfverresa till Amerika och blifva präster i Augustana-synoden. Fremling reste till Stockholm och träffade prof. Hasselquist där. Han fick det bästa intryck af honom och började därefter bereda sig för att resa till Amerika. Han gjorde mycket omfattande resor i Sverige för att taga afsked af vänner, släkt och syskon. Åter var han nu kommen till Göteborg för att resa till Amerika. Han talade med domprosten Wieselgren därom och fick af honom goda råd. Äfven besökte han Glasell, som sjöng samma visa nu som förra gången. När emellertid prof. Hasselquist kom med sitt sällskap, följde Fremling med och anlände till Paxton i september. Han inträdde genast i det teologiska seminariet och studerade där ett år.

I Paxton blef han snart känd af lärare och kamrater såsom en innerlig och kär kristendomsvän.

Han var ute under påsk och ett par andra tillfällen och predikade, men någon pastorskallelse fick han ej.

Församlingarna Stockholm och Säbylund i Wisconsin voro vakanta. Undertecknad hade betjänat dem såsom predikant något öfver ett år. Begäran sändes till prof. Hasselquist att anvisa någon af studenterna såsom kandidat, och Fremling blef rekommenderad såsom synnerligen passande. Han erhöll också kallelsen och antog densamma samt prästvigdes den 11 juni 1871 i Chisago Lake-församlingens kyrka och flyttade strax därefter till församlingarna. Han grep in med kraft. Jämte Säbylund och Stockholm betjänade han församlingen i Lake City, stiftade församlingar i Little Plum och fem eller sex andra missionsplatser i Wisconsin och Minnesota.

Till en början fick pastor Fremling bo mycket anspråkslöst. Han var ungkarl och delade rum med en annan ungkarl, Hjort. Denne senare var både hans klockare och hushållerska. Men äfven hästen Rode bodde i samma hus och under samma tak. När ungherrarna sofvo för länge, väckte Rode dem.

Hösten 1872 blef Fremling förenad i äktenskap med Emelie Augusta Edholm. Hon hade fått en vårdad uppfostran, och när hennes sinne blef helgadt genom Guds Ande, blef hon en god husmoder och en passande hjälparinna för sin man. Hennes lefnadsteckning är införd i K. B., 1914.

Genom pastor Fremlings nitiska verksamhet växte församlingarna, egendomsvärdet ökades, uppoffringen tilltog, och ju längre han betjänade dem, desto mer älskades han af alla.

Under de svåra strider, som en tid förekommo i Säbylund, kom den inför Gud alltid så uppriktige Fremling i en djup andlig nöd. Hela hans inre lif blef renadt, så att han räknade sig från den tiden hafva ett nytt lif.

År 1878 gjorde han i sällskap med sin fru en resa till Sverige för att hvila och återvinna hälsa. De återkommo friska och glada.

År 1882 flyttade han från Säbylunds-pastoratet till Welch, Minn. Här var han mycket älskad af församlingen. Han betjänade äfven församlingen i Hastings.

Familjen var barnlös. Men 1883 upptogo de en fosterdotter, som i dopet fick namnet Esther. Hon blef för dem ett mycket kärt barn. Oupphörligt har Fremling skrifvit i sina dagboksanteckningar om sin Emelie och sin Esther, som voro så kära för honom.

Emedan Fremlings svåger, pastor Brink, dog, flyttade Fremling 1886 till Fish Lake-församlingen för att kunna vara sin svägerska till någon hjälp. Han betjänade då äfven församlingen i North Branch. Efter 1½ års vistelse i Fish Lake fick han kallelse till församlingen i Vasa och flyttade dit 1889. Den församlingen betjänade han till 1901. I Säbylund-pastoratet och i Vasa lade Fremling ned sina bästa arbetskrafter.

Från Vasa flyttade han 1901 till Hastings och betjänade samtidigt församlingen i Afton. Från Hastings flyttade han 1903 till West Union, Carver county. Här trifdes han rätt godt. Han utgaf här en ungdomstidning, Linnéa. I hvarje nummer förekommo dikter af sund humor och fulla af goda vinkar för ungdomen.

Från West Union flyttade han till Scandian Grove 1911. År 1913 inträffade fru Fremlings död. Dels sorgen öfver hustruns död och dels egna lidanden försvagade hans hälsa och förtog honom hans glada frimodighet. Fremling var icke längre sig själf.

Den 24 juni 1915 höll församlingen i Vasa en sextioårs-minnesfest. Fremling var där som festtalare. Där drabbades han af ett hårdt slaganfall. Från detta slaganfall återfick han aldrig fullt sina själskrafter, och äfven hans kroppskrafter voro svaga. Han fick från den tiden anlita hjälp för att betjäna församlingen. Men han sträfvade likväl med till den 1 april, 1917, då han flyttade tillbaka till West Union, där mågen Adolf Lundborg och dottern Esther bosatt sig.

Doktor John Fremling var som husfader en af de gladaste man kunde träffa. Hemlifvet under sann gudsfruktan var sådant, att hvem som kom där kände sig hemma. Fremlings naturliga humor var alltid roande, men merendels också lärorik.

Som själasörjare var Fremling begåfvad med en insikt i en människas själstillstånd som få, hvarför han kunde leta sig in i djupet af människornas hjärtan. Han ägde en klar urskiljning om sina församlingsmedlemmars andliga tillstånd. Som predikant var han rikt begåfvad. Emedan han predikat mycket i kyrkorna i Sverige, använde han mestadels koncept; därigenom vann han reda och undvek öfverflödiga ord. Hans predikningar slogo icke an på känslan, men de tilltalade hjärtat, de voro alltid texttrogna och innehöllo en lefvande andlig erfarenhet. År 1900 erhöll han från

Gustavus Adolphus College graden D. D., en välförtjänt utmärkelse.

Som ämbetsbroder var han fast. Baktal kunde han icke tåla, och högst litet talte han om sig själf. Han skaffade sig lätt vänner; blundade icke för ämbetsbröders fel, men sökte alltid deras upprättelse.

Till samfundsman växte han med åren. Först sekreterare i Minnesota-konferensen, vice president i samma konferens fem (5) år, var han slutligen president i elfva (11) år. Så var han många år medlem af direktionen för Gustavus Adolphus College och i 13 år styrelsemedlem för barnhemmet. Han ägnade sig med den största energi åt sina samfundsplikter. I den stora Minnesota-konferensen fanns knappt en församling eller missionsplats, som icke Fremling besökt en eller flera gånger. Det är en lust att läsa om hans missionsresor.

Kort efter hans flyttning till West Union fick han åter ett slaganfall och fördes till Bethesda Hospital i St. Paul. Här var han omkring fem veckor, men ville då hem. Och den 20 juli, 75 år, 1 månad och 20 dagar gammal, afsomnade han mycket stilla.

Tisdagen den 24 juli hölls sorgegudstjänst i West Unions kyrka. Dr P. A. Mattson höll predikan; korta tal höllos af närvarande pastorer; personalier upplästes af pastor J. E. Hedberg.

Begrafningen ägde rum följande dag i Scandian Grove. Dr O. J. Johnson höll predikan, och många tal höllos af närvarande pastorer. Stoftet vigdes till griftero i Scandian Grove, där hustrun redan förut hvilade.

L. A. Hocanzon.

J. J. Hoikka.

Pastor Hoikka var född den 8 juli 1854 i Rowaniemi, Finland. Hans föräldrar voro Johan Hoikka och Elisabeth Hoikka. Fadern var landtbrukare. Redan tidigt fingo barnen söka sitt bröd utom hemmet. Den förhoppningsfulle sonen Jacob utvandrade till Amerika 1873 och fick pröfva på hvarjehanda som så mången annan emigrant. Den 19 juli 1873 kom han till Duluth, Minn. Först fick han arbete på en ångbåt, men sjömanslifvet behagade honom icke. Vi finna honom näst bland en hop järnvägsarbetare i Ashland, Wis. Men icke heller i detta sällskap fann han behag. Så fick han arbete på en farm ett stycke från Duluth, och här blef han kvar till hösten 1875. På vintern hade Hoikka träffat pastor N. J. Brink, och denne pastor hade då rådt honom att söka inträde vid Augustana College i Rock Island. Pastor Brink skref till dr T. N. Hasselquist om den finske ynglingen, och genast kom bref till Hoikka från dr Hasselquist, att han var välkommen till skolan. Den 24 september 1875 anlände Hoikka och blef hjärtligt välkomnad af skolans rektor. Det var ingen lätt sak att för en fattig yngling taga sig fram äfven på den tiden. Broder Hoikka hade sparat, men sparpenningen

J. J. HOIKKA

var icke stor. Snart blef han frielev, och så var han hjälpt. Då Hoikka kom till skolan, talade han finska, mycket bruten engelska, men ingen svenska. Läslust och förmåga hade han, och det tog honom icke länge, förrän han gjorde sig förstådd på svenska. Han började sina studier i förberedande afdelningens första klass. I jan. 1876 blef jag först bekant med Hoikka. Vi blefvo klasskamrater. Vi voro ock rumkamrater några år. Under den tiden lärde jag känna honom som en trofast

broder. Han läste sin finska bibel och hade några finska uppbyggelseböcker, som han med förkärlek läste. Men snart var han mäktig svenska språket, så att han icke blott ledigt talade detsamma, utan gärna läste svensk litteratur och svenska uppbyggelseböcker. Han var alltid frisk och stark. Flitig student var han. Om somrarna var han bland sina landsmän i Minnesota, Michigan och Wisconsin, och dessa synas ock ha uppskattat hans arbete bland dem. Ganska tidigt började han predika, först på finska, men ock på svenska.

Pastor Hoikka ordinerades till prästämbetet i Red Wing, Minn., den 17 juni 1883. Af 16 kamrater äro nu endast tre kvar. Hans första arbetsfält blef Astoria, Oregon, bland svenskar och finnar, ty han fick predika på båda språken och därtill på engelska ibland. Anmärkningsvärdt är, att Hoikka är den förste finne, som invigts till prästämbetet i Amerika.

Den finska församlingen i Astoria stiftades af pastor Hoikka. 1885 blef han kallad till Republic, Mich., för att blifva de svenska och finska församlingarnas herde därstädes. 1890 flyttade han till Sverige, Härnösands stift, för att där arbeta bland finnarna längst uppe i norden i stiftets norra del. Men redan 1893 återvände han till Amerika på kallelse af finska församlingen i Astoria, Oregon. En kort tid var han pastor i East Tawas, Mich., bland finnar och svenskar, men år 1900 antog han kallelse till Crystal Falls, Mich., där han betjänade en finsk församling i 17 år. Det var ju helt naturligt, att han på ett särskildt sätt vårdade sig om sina landsmän. År 1890 var han med vid Suomi-synodens stiftande i Calumet, Mich. Han tjäna-

de vid detta möte som konsistorie-notarie och innehade samma ämbete åren 1907—1915. Pastor Hoikka var ock med i direktionen för den finska högskolan i Hancock, Mich., åren 1907—1915. Detta college hedrade honom med titeln teologie doktor året 1915. Pastor Hoikka var redaktör för den finska tidningen *Walvoja* 1885 och skref sedan flitigt för denna och andra finska tidningar, såsom *Palmen Sonomat* och *Amerikan Suometar*. Ej få församlingar har han stiftat och flera finska kyrkor har han invigt. Dr Hoikka har varit en mycket anlitad man bland sina landsmän, flitig arbetare har han ock varit, och villigt åtog han sig de förtroendeposter till hvilka han blef vald. Det har väl varit något egendomligt att tillhöra två synoder. Hoikka kunde icke lämna Augustana-synoden, ty där hade han blifvit hemma. Men väl behöfdes han bland de finska bröderna, som voro få och hade hitkommit från Finland. Hoikka var hemma här och därför kunde han blifva till stor tjänst för den finska verksamheten. Augustana-synoden gläder sig säkerligen åt att få vara med om att på detta sätt bidraga till vår älskade lutherska kyrkas framgång i Suomi-synoden. Af hvad vi nu sett, var det ett verksamt lif i Herrens vingård, som lyktade den 14 juli 1917. Dr Hoikka var 63 år och 6 dagar, då hembudet kom. Stilla och lugnt kom det ock, ty medan han sof, kom dödsängeln och frigjorde anden från den dödliga kroppen.

Begrafningen ägde rum den 18 juli kl. 2 e. m. i Crystal Falls, Mich. Dr J. K. Nikander vid Suomi College, Hancock, Mich., höll likpredikan öfver de texter dr Hoikka själf valt, nämligen:

Ps. 139: 23, 24; Hebr. 13: 8 och 2 Kor. 5: 1—4. Personalier lästes af pastor A. Haapanen från Ironwood, Mich., och den tyske pastor M. Haase talade öfver 2 Tim. 4: 7—8. Senator Moriarity frambar ett vittnesbörd om dr Hoikkas ädla karaktär och kristliga lif. Dr Nikander förrättade jordfästningen, assisterad af de närvarande pastorerna.

Den 10 juli 1883 ingick pastor Hoikka i det heliga äktenskapet med fröken Rhoda Josefina Fristedt i Rock Island, Ill. Detta äktenskap välsignades med sex barn, af hvilka fyra ännu lefva.

"Så hvila i välsignelse,
du gode, trogne tjänare!
Gack i din Herres glädje in,
och lönen för din möda finn."

F. A. L.

P. J. Brodine.

Då den 4 juni 1917 underrättelsen spred sig, att teologie doktor P. J. Brodine hemförlofvats, kändes saknadens smärta djupt i vida kretsar.

Doktor Brodine föddes den 12 oktober 1846 i Hjelmseryd, Småland. När han var en liten gosse, utvandrade han med sina föräldrar till Amerika. Hans mor och en syster dogo på färden. Detta var 1853. Det kändes ju svårt för fadern att bygga ett hem i främmande land och att ensam uppfostra den unge sonen. Men både fadern, den välkände Carl J. Brodine, och sonen Per Johan stodo under ledning af pastor Jonas Swensson i Andover. Särskildt blef detta af betydelse för den blifvande själasörjaren, som under ungdomens plastiska bildningstid vårdades till sin själ och uppfostrades under inflytande af en så mäktig ande som pastor Jonas Swensson. Som yngling inträdde Per J. Brodine i armén, men utkallades icke på slagfältet. Hans öfningar och erfarenheter i krigslägret utöfvade dock sitt bildande inflytande på den blifvande andlige stridsmannen. Den egentliga beredelsen för hans framtida kall begynte, då han inskrefs som elev vid Augustana College i Paxton, Ill., år 1869 och fortsatte, tills han genomgått den teologiska kursen. Efter af-

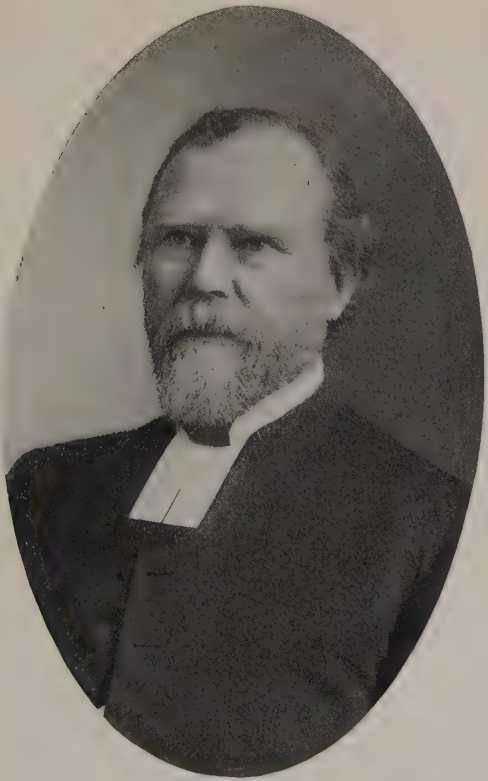

P. J. BRODINE

lagd prästexamen prästvigdes han den 4 juli 1875 i Andover, Ill.

Under sin fyrtiovåariga tjänstgöring som pastor betjänade han endast fyra församlingar. De voro

Varna, Ill., 1875—1880, Geneseo, Ill., 1880—1887, Holdrege, Nebr., 1887—1900, Orion, Ill., 1900—16. Han var president för Nebraska-konferensen 1889—1893 och medlem af direktionen för Luther Academy i Wahoo. Då han flyttat till Orion, blef han medlem af direktionen för Augustana College and Theological Seminary och tjänstgjorde till 1904. Han var medlem af synodens missionsstyrelse från år 1906 till sin död. I Board of Charities inom Illinois-konferensen var han en tid ordförande och tjänade äfven som sollicitör för betalande af inrättningarnas skuld. I missionsstyrelsen var han en verksam och ledande medlem. På grund af gedigen kunskap utnämndes han till teologie doktor år 1902 af direktionen för Augustana College på fakultetens förord.

År 1875 ingick dr Brodine äktenskap med Lovisa Nordling från Chicago. Hans hustru dog den 12 oktober (hans födelsedag) 1912. Hans trogna makas frånfälle blef ett hårdt slag för dr Brodine, men han omhuldades af sina älskade barn, hvilka äro till antalet sex. I tanken på att draga sig tillbaka från mera aktiv tjänstgöring byggde han tillsammans med sin måg, musikhandlanden Elmer T. Anderson, ett dubbelhus i Rock Island, nära läroverket. Herr Anderson är gift med äldsta dottern, Anna. Då hans hälsa blef klenare, flyttade dr Brodine med yngsta dottern, Signe, till det nybyggda hemmet, 3822—7 ave., Rock Island. Från nyårstiden 1916 vistades han där, ehuru han någon tid var ute på resor i kyrkans tjänst. Han gladde sig så mycket åt sitt nya hem, där han hoppades få bo många år i barn- och vänkretsen. Det var en fröjd att betrakta dr Brodine i kretsen

af barn och barnbarn. Hans barn voro ju, utom Signe, gifta, men hemma voro de alla som glada barn. Vi märkte ju, hvad han själf kände, att hans njurlidande var obotligt. Icke långt före sin död träffades han af ett lindrigt slaganfall. Han önskade så gärna öfverlefva synodens jubelmöte, men, som han sade, sommaren kom för sent för honom. Sommaren bodde dock i hans hjärta. Då undertecknad och pastor Hoffsten besökte honom den 2 juni, förstod han hvad som försiggick och hvad som sades, men kunde knappast tala. Vi sågo dock, huru han gladdes äfven åt en blomsterbukett, ty dr Brodine var en sann kristen, men också en naturfrisk själ. Sedan dess sof han för det mesta. När undertecknad följande måndag besökte honom och höll bön, låg han i coma och var oemottaglig för alla intryck. Vi märkte, att hans stund var nära. Samma dag, den 4 juni, en kvart före fyra e. m., vaknade han till, igenkände de sina och grät, sedan afsomnade han under leende stilla och fridfullt. Begrafningsgudstjänst hölls först i Rock Island den 7 juni. Dr Brodine tillhörde Sionskyrkan i Rock Island. På e. m. hölls gudstjänst i Orion, där dr Brodine varit pastor nära sexton år. Flera pastorer jämte församlingsläraren, pastor C. G. Anderson, deltogo. Vid sin hustrus sida hvilar dr Brodine till sin stofthydda på kyrkogården i Orion och väntar i paradiset med alla saliga döda uppståndelsen.

Dr Brodine var som människa en älsklig karaktär, gemytlig, lefnadsfrisk, humoristisk i bästa mening, trofast som vän, varmhjärtad och pålitlig. Sådana vänner äro få och kunna icke nog uppskattas. Emedan han var tillbakadragen och

tyst. fick han ej det erkännande, som han var värd. Som predikant var han en folklig vältalare af den gamla stammen, en evangelisk predikant med en eldtunga, som talade i Andens och kraftens bevisning. Om han ibland följde sin andlige lärofader i att hålla åtminstone en god timmes predikan, föreföll han aldrig tröttsam, ty åhöraren tyckte aldrig, att predikan var lång. Som själasörjare vid sjukbädden och i den enskilda själavården i allmänhet vann han det största förtroende på grund af sin djupa erfarenhet, grundliga människokännedom och utmärkta takt. Dr Brodine framträdde sällan som skriftställare, men när han skref för tryck, visade han sig äga en välskuren penna, och hans artiklar väckte intresse liksom hans tal. Han var en helgjuten personlighet och i allt en allvarlig kristen.

Sörjande vid hans bår stå tre söner och tre döttrar samt deras familjer och flera aflägsna släktingar. De sörja, men minnet af hvad de i honom ägt och förvissningen om att han är hemma hos Gud, beröfvar sorgen dess bitterhet.

C. E. Lindberg i *Ungdomsvännen*.

Nils Olof Grundén.

Pastor N. O. Grundén föddes den 20 mars 1857 i Atmar, Medelpad, Sverige. I mer än vanligt mått hade pastor Grundén fått ett gladt lynne och kunde glädja andra. Ingen, som kommit i närmare beröring med honom, kan någonsin glömma hans vänsälla väsende och hans sant trefliga och broderliga umgänge.

I helt unga år förlorade han sina föräldrar och uppfostrades af en moster, som han höll af som en moder. Grundén uppväxte bland Norrlands-läsarna och blef i helt unga år förd till sant kristligt lif genom tron på Kristus. Han kom till Fjellstedtska skolan i Uppsala och studerade där i flera år. Under ferietiden reste han omkring i sin hemtrakt och predikade för stora åhörareskaror, som samlades för att höra den eldige och begåfvade talaren.

Han hade prediko-venia och predikade ofta i sin hemförsamling. Genom de kollekter, som man upptog för honom, fick han medel att fortsätta sina studier. Hans goda sånggåfva stod honom också väl till tjänst.

På sommaren 1882 ankom Grundén i sällskap med flera andra studerande från den Fjellstedtska

NILS OLOF GRUNDÉN

skolan till Amerika. I september månad samma år inskrefs han i college-afdelningen vid Augustana College i Rock Island, Ill. På hösten 1885 inskrefs han i det teologiska seminariet och afslutade där sina studier 1887. Under hela sin skoltid predikade studerande Grundén mer eller mindre, och under ferierna var han alltid ute i församlingar och predikade. Hans öppna och glada umgängesätt skaffade honom många vänner. Han prästvigdes vid synodalmötet i Immanuels-försam-

lingen i Chicago den 26 juni 1887. Pastor Grundéns första församling var den sv. luth. församlingen i Lake City Minn., hvilken han som student betjänat.

Den 9 augusti 1887 förenades pastor Grundén i äktenskap med fröken Anna Rydén, dotter till pastor och fru C. M. Rydén. Deras äktenskap välsignades med tvenne barn, sonen Abdon och dottern Aurora, som båda jämte fru Grundén nu sörja den bortgångne fadern och maken.

På kallelse från sv. ev. luth. församlingen i Bernadotte flyttade han efter blott två års troget arbete från Lake City. I Bernadotte stannade han i 12 år och utförde ett välsignelserikt arbete. Under det trägna arbetet nedbröts hans hälsa. Han reste då till Sverige för att i dess milda och behagliga sommarnatur och vid dess berömda hälsobrunnar söka återfå hälsa och krafter. Han återkom ock med förbättrad hälsa, men fullt frisk blef han aldrig.

Han flyttade sedan till Moorhead, Minn. Här stannade han endast två och ett halft år. Därifrån antog han kallelse till Oscars Lake, Minn., men stannade där endast tre månader, hvarefter han antog kallelse och flyttade till Fargo, N. D. Här stannade han i 13 år och utförde ett stort och välsignelserikt arbete. Han fick här till stånd en lefnadsfrisk församling och byggde en stor, vacker och dyrbar kyrka och ett präktigt prästhus. Under detta ansträngande arbete nedbrötos hans krafter för alltid. I hopp om mindre arbete och en lugnare plats antog han kallelse till Lafayette, Minn., en grannförsamling till hans förra församling i Bernadotte. Då han märkte, att krafterna

alltmera sveko, afsade han sig sin sista församling och predikade afsked söndagen den 13 maj 1917. I sin trogna hustrus sällskap reste han till Monessen, Pa., där hans dotter, mrs Craig, och sonen Abdon då bodde. Här tänkte han säkerligen, att bergsluften skulle återställa hans brutna hälsa, men äfven detta hopp slog fel.

Kl. 3:10 f. m. den 31 aug. slog förlossningens timme, och han afsomnade stilla och fridfullt i tron på den Frälsare, han så hjärtevarmt predikat under mer än 40 år. Han dog omgifven af barn och maka. Vid sin död var han 60 år, 5 månader och 11 dagar gammal.

Pastor Grundén sörjes närmast af maka och barn samt flera svågrar och svägerskor, såsom dr C. A. Hemborg och fru, svågern A. E. Nelson i Minneapolis, svågern Edward Rydén och fru samt änkefru C. A. Juhlin i Sverige, änka efter pastor C. A. Juhlin.

Pastor Nils Olof Grundén var en gärna hörd predikant. Han var mycket känslig och rördes lätt till tårar, och med sin sympatiska och hänförande framställning rörde han ofta åhörarna till tårar. Många äro förvisso de, som vaknat ur sina synder vid hans lifliga framställning af lagens fordran, och många äro visserligen också de, som kommit till tro på Kristus vid hans framställning af det blödande Guds Lamm, som borttagit världens synder.

Pastor Grundén var missförstådd af många, men han var förstådd och älskad af flera. Hans trostillförsikt till Herren var varm. På senare tiden önskade han ofta att få bryta upp och vara med sin Jesus.

Begrafningen hölls i North Branch, Minn., där hans svärföräldrar äro begrafna. Vid den högtidliga likbegängelsen, i hvilken ett stort antal pastorer och mycket folk deltogo, predikade pastor E Schöld öfver Gal. 6: 9 och dr J. Oslund öfver 1 Kor. 15: 57. Pastor A. G. Hammarberg gaf ett kort anförande på engelska öfver Matt. 25: 21. Personalier upplästes af undertecknad. Sorgeresolutioner, personliga anföranden vid båren och en rik blomstergärd vittnade om djup kärlek och aktning för den hädangångne herden. Just som solen höll på att dala, vigdes stoftet till griftero i den vackra grafgården utanför staden af pastor P. P. Hedenström.

Broder, du kommer ej åter,
hur mycket mitt hjärta än gråter,
men en gång jag kommer dit ofvan
att mottaga himmelska gåfvan,
som Gud utaf nåd oss beskärt;
den mer än än allt jordiskt är värdt.

Salig den, som redan hunnit
hvilans lugna hamn!
Njut som barn den ro, du funnit
i din Faders famn!
Tyst din lefnads sol sig sänkte,
tyst sig skuggan spred,
innan man det minsta tänkte,
det mot afton led.

J. G. Hultkrans.

K. G. Wm. Dahl.

Söndagsmorgonen den 9 sept. 1917, ungefär klockan half 11 f. m., afsomnade i sitt hem Betfage-missionens föreståndare, pastorn Kjell Gustaf William Dahl. Det var i de stunder, då mödans barn på jorden samlade sig i gudshusen för att drömma om den sabbatshvila, som står åter för Guds folk, och vi tro, att Gud just i en sådan timme ville låta sin trötte tjänare somna för att vakna inom högtidsskaran ofvan tidens nöd. Men djup sorg och förstämning blef det för oss, som nåddes af sorgebudet. Och jag vet, att sorgen gick vida, när budet spridde sig öfver vårt land.

Vi hade alla lärt älska honom, allt efter som vi lärde oss förstå, att det var Kristi kärlek, som tvingade honom. Och den som stod honom nära, under det att arbetet och omsorgen sögo musten ur hans kropp och det oundvikliga närmade sig brådstörtadt, och dagligen bäfvade för att finna kraften utsinad, kunde icke annat än beundra den glömska af sig själf och den brådska att hinna med det mesta möjliga, innan dagen var all, som han ådagalade, så länge än en möjlighet fanns. Det vittnesbördet kan och måste gifvas honom vid hans graf af oss, som sågo allt, att han var en af

KJELL GUSTAF WILLIAM DAHL

ädlingarna i världen. Om någon söker att höja sin röst emot oss, så svara vi: du såg honom icke på så nära håll som vi; du såg honom icke, när han mognade; du såg honom icke, när juni-solen brann, som hetast öfver honom och guldkornen formade sig och fylldes.

I ämbetsbrödernas bröst härute och i tusenden andras hjärtan, som lärt att känna hans lifs allt öfvervinnande kärlek och hans andes sköna dröm, åtminstone till sin knopp förverkligad på höjden

ofvanom den lilla byn Axtell i staten Nebraska, har han själf skrifvit sitt bästa minne. Men särskildt för deras skull, som aldrig sett honom personligen och kanske aldrig få se den anstalt, som genom hans bemödanden grundats på Nebraskaslätten, och som känna litet eller intet af hans lifs historia, säkerligen längtande att höra något om honom själf och hans sista stunder, vill jag nerteckna en enkel minnesruna med hjälp af det material blott, jag ännu har till hands i mitt eget inre. Eftervärlden skall skrifva hans historia.

Af hans tidigare lif känner jag blott konturerna. Han har väl omtalat ett och annat, som jag kunde gräfva fram ur glömskan, men på hvars tillförlitlighet jag ej kunde sätta hallstämpeln. Det vet jag, att han under en tid druckit djupt ur smärtebägaren och själf haft erfarenhet af hvad det vill säga att vara smidd i bojor. Den första tiden i Amerika betraktade han nog mest som en förnedringens, men den blef därjämte en sökningens och en djupgående bättringstid, under hvilken hans af naturen varma och stora hjärta vidgades för allt som lider. Det är nu länge sedan, icke därför att åren sedan dess äro många — ty Dahl var icke gammal — men i minnesboken, ty Dahl lefde och verkade fort och medhann mycket på kortaste tid.

Nej, han var icke gammal. Han var nämligen född den 3 febr. 1883. Trettiofyra år — är det förmätet, att min tanke fick ett ögonblick gå tillbaka till en annans ålder, hans, som gaf sitt lif också för andra? Om så är, skall kärleken säkert förlåta, om ögat ser i falska proportioner genom tårar. I alla fall stod ju Dahl ännu midt i mannaåldern,

och vi människor undra ju och säga: hvad skulle han icke ha medhunnit på 34 år till, när han utförde så mycket på fem? Ty det är dock icke mer än fem år, han varit härute och förrättat sitt egentliga lifsverk.

Jag lämnar åt en kommande hand att leta reda på trådarna, som ledde upp till påbörjandet af detta lifsverk. Intrycken från det gudfruktiga prästhemmet, först i Laholm, födelseplatsen, sedan i Ousby; studietidens erfarenheter vid skolorna i Sverige; anledningen till att den 19-årige skolynglingen begaf sig hit öfver hafvet; pappersbruksarbetarens strider; beröringen med vår synods krafter; skoltiden i Rock Island med dess hägringar; t. o. m. de två åren, då han som präst betjänade sitt första pastorat, White Rock i Dakota — allt detta lämnar jag, ty jag känner icke nog därom för att kunna se något helt däri. Att han var djupt religiös under den senare skoltiden, d. v. s. då jag först blef bekant med honom, vet jag. Men från den tidens gemensamma erfarenheter bär jag intet intryck af något löfte om den kommande lifsgärningen. Tvärtom väntade jag att i framtiden spörja om den ära, som skulle komma honom till del på litteraturens fält. Det var hufvudsakligen såsom den om svenskheten och amerikasvensk litteratur måne ifraren, entusiasten, jag då lärde känna honom. Men af ett fick jag redan då ett afgjordt intryck: hänförelsens värma hos den rikt begåfvade unge mannen. Och häri tog jag ej fel. Föreföll han till en början flyktig, eld var det dock i allt han tog sig för. Han var begåfvad med initiativets stora grundfond, som, när han ändtligen funnit sig själf, ej mera splittrades åt

skilda håll, utan samlade sig i en allt behärskande idé, en lifspassion.

Jag minns mycket väl, hur förvånad jag därför blef, då jag fick höra talas om att han antagit medhjälparens kallelse vid Immanuel Deaconess Institute i Omaha. Hur kunde han, drömmaren, uppoffra sin andes frihet och stiga in i ett klafbindande rutinarbete, som därtill förde honom ut från alla drömmar och ned i verkligheternas verklighet, nödens värld? Jag letade i mitt minne. Den enda antydan till att där ändå måtte finnas i hans bröst en kärlek till sådan verksamhet, kunde jag spåra i att han åtagit sig uppdraget redan under sitt första skolår, 1903, att öfversätta boken "A Colony of Mercy", beskrifningen af Bodelschwings Bielefeld. Men emedan jag icke mycket kände till boken då, fäste jag icke mycket afseende vid förhållandet, och det var först efter hans död som jag fick veta, att denna bok haft en genomgripande verkan på hans själslif. Jag känner icke ens nu, om det var på Dahls initiativ öfversättningen kom till stånd. När jag nästa gång träffade honom och halft tviflande frågade, om han trifdes på sitt nya verkningsfält, fick jag det oväntade svaret: "Utmärkt! Åh, det är skönt!" Man måste ha hört det från Dahls egen mun för att förstå, hvilken oerhörd tillfredsställelse det uttalade. Och så hette det hvarje gång jag träffade honom, alltid med samma tonvikt på början, eftertryck alltigenom och ny tonvikt på slutet.

Ännu mer öfverraskad blef jag därför, när jag efter något öfver tre år helt öppet fick den förfrågan af honom, om han kunde få bli min granne. Jag förstod honom icke. Jo, den lilla nystiftade

Betfage-församlingen i Axtell var det han menade. Men hur kunde denne unge, begåfvade, världsfamnande präst låta sig nöja med ett så ringa verksamhetsfält? Jo, han vore nöjd. Jag ville inte tro honom. Hur kunde jag betvifla hans ord? Återigen tänkte jag på drömmaren, som önskade sig en liten undangömd vrå, där han i frihet kunde få hänge sig åt skriftställarens arbete, och det behöfdes blott en vink för att den lilla församlingen skulle med hänförelse utfärda kallelse. Icke visste vare sig Betfage eller jag, hvilken den innersta driffjädern var. Nu är det uppenbart. Vingarna hade växt, örnen måste ut på eget bevåg. Han kom till Betfage i december 1912. Redan den 19 februari 1913 hade han fått distriktets pastorer på sin sida i och för stiftandet af en inre missionsförening, med syftemål att verka för de mest olyckliga. Af Dahls första offentliga ord i pressen därom afskrifver jag från "Guldax" följande: "Den 19 sistl. februari var för tecknaren af dessa rader en stor minnes- och glädjedag. En stor *minnes*-dag i så måtto, att den var årsdagen af ett besök på en idyllisk landtgård vid västervåg, där den tanken föddes till lif i min själ att i Jesu namn söka bereda en tillflyktsort för de mest elända bland vårt folk. En stor *glädje*-dag i så måtto, att efter många missräkningar och misslyckade försök det första steget togs i och för realiserandet af denna tanke, nämligen genom stiftandet af en Inre missionsförening. *Betfage Inre missionsförening* är den nya organisationens namn. Dess uppgift — ehuru ej ännu definitivt bestämd i konstitutioner — är att på den evangelisk-lutherska bekännelsens grund bedrifva

kristlig verksamhet till förmån för de sinnessvaga, de fallandesjuka eller på annat sätt elända och hjälpbehöfvande bland vårt folk. Att i detta syfte genom medlemsafgifter och gåfvor samla medel för upprättandet af en kristlig inrättning samt att vidtaga åtgärder för utbildandet af arbetskrafter i den inre missionens tjänst — eventuellt upprättandet af en diakon-skola. — Så har då denna verksamhet fått börja i Jesu namn. Början är ringa, men så har äfven fallet varit med mycket annat i Guds rike. Senapskornet kan med Guds hjälp blifva ett träd, där de irrande finna näste. Mitt hjärta är fullt af glädje och tacksamhet. Ps. 103: 1, 2."

Det vore en den käraste uppgift att få steg för steg följa Dahl i hans egen och anstaltens utveckling, medan minnet ännu är friskt, och innan tiden begraft Dahls färska spår i den flyktiga sanden. Men hvarken tid eller utrymme tillåter det. Vi få därför nöja oss med att i summa angifva, hvad de fyra eller fem åren hafva för blicken att framvisa. Själfva drifhjulet, som genom honom satts i gång, jag vore färdig att säga i hela världen, Betfage-kärleken bland tusendena, är här, såsom vanligen annars, öfverbyggdt. Vi se det icke. Men vi förnimma ibland ljuden af dess gång — det är i rörelse. Denna sida af Dahls arbete och lifsgärning torde lätt förbises och underskattas, ehuru det torde varit den som kräft det mesta modet, den djupaste själfförsakelsen och den rikaste uppfinningsförmågan. Det var inga banade vägar, som öppnade sig för honom. I hufvudsak fick han bryta mark, och sanna äro förvisso de ord, som yttrades efter hans död: "Blott

framtiden kan visa, huru långt framom många, ja, de flesta bland oss, i fråga om den inre missionen, han var." Sin egen blick hade han fått vidgad genom besök vid dylika anstalter här i landet. Och sommaren 1913 företog han, samtidigt med en rekreationsresa till Sverige, en studieresa till själfva Bielefeld. Men hvart han kom, begagnade han tillfället att göra sin plan känd och väcka på kärleken. De enkla Betfage-bref, som hvarje vecka varit synliga i pressen, dölja i sin enkelhet en hemlighet: priset som författaren betalat. Och den alltmera växande korrespondens, som i Betfages lilla kontorsbyggnad pågått och pågår, kräfde af honom ett arbete, som man måste ha sett för att kunna fatta.

Helt annat är det med den del af hans lifsgärning, som fått sitt uttryck i den lilla staden på höjden, Betfage-anstalten. Allt är det Dahls verk. Vi drogo andan af häpnad, när han, strax efter stiftelsen och innan något nämnvärdt fanns i kassan, började säga oss, att "vi måste göra något", och så förhyrde på eget bevåg den ena lilla lägenheten efter den andra i byn, reparerade upp dem och försåg dem med namn. Ännu mer häpnade vi, när han utan penningar köpte, men också snart betalade, den 40 acres stora landtgård, där sedermera anstalten börjat växa fram. Han trodde på Gud. Han sade oss det då, att han menade, hvad han sade. O, hur han gladdes, då den första hyddan, Bethel, midsommardagen 1914 invigdes. O, hur han gladdes, då den första skyddslingen, den gamla, nu hänsofna änkan Lindenstein, intogs. Efter Bethel invigdes inom kort Nasaret. Sarepta och Adullam hyrdes. Verkstaden lika-

ledes. Men då var kullen färdig för sin omvandling, enligt de syner han såg för sin själ. Med hvilken kärlek förvara vi icke nu i minnet samtalen och rådplägningarna, vi hade med honom om den första hyddan däruppe. Det var Tabor, som nu glänser som en juvel i höstgrönskan. Vattentornet — huru svårt hade han icke för att öfvertyga oss om nödvändigheten att våga. Pengarna, det var alltid vårt bekymmer. "De komma", svarade Dahl oaflåtligen. Vi höllo igen allt vi förmådde. Men Dahl var för stark, han trodde för mycket på Gud för att låta skrämma sig. Så stod Tabor färdigt. Det var tidigt på året 1916. Adullam, det nya, uppfördes. Salem, Mispa, föreståndarens hem, och Sionskapellet byggdes, hur — hvem kan begripa det? Och nu står den största af alla hyddorna under byggnad, systerhemmet Sarepta. Det måtte ha tagit tag i hans själ, som vi ej förstå, att säga ja till Gud, då han hviskade, att tjänaren ej längre behöfdes däruppe på höjden, låt vara, att intet människoöga upptäckt den möjlige efterträdaren. Men han sade ja äfven nu till Gud, tacksam för allt. Majsfältet hade förvandlats till en Guds örtagård, och han fröjdades innerligt däråt. Hvem hade på förhand kunnat drömma om så stor förvandling på den korta tiden af fyra år? Det låter därför nästan som en omedveten profetia, då någon vid det storartade mottagandet af det första prästfolket bland annat sade i sin hälsning:

"Ett slutet öga — sådant finns nog äfven
i dessa bygder — märker inga dalar
och berg och kullar, inga ekelundar
och inga bäckar, inga klara källspräng,

och tycker blomstervärlden är knappt ingen,
och räknar prärien nästan som en öken.
Men allt det där finns allt i ymnig mångfald
för den, som fått af Skaparn skaparkrafter,
ty fantasien, helgad af Guds Ande,
går fram också i torra ödemarken,
och berg med cedrars majestät på hjässan
och dalar med en löfrik växtlighet
och källsprång, vaknade vid lärkekvitter,
bereda hugnad för hvart steg, han tar.

— — — —

Ty se, här finnes godt om varma hjärtan.
Det är för deras skull I också kommit,
på deras kallelse, från ödemarken,
den stora ödemarken: mänskovimlet,
och från oasen där, till denna lustgård —
jag vet, du, broder, rätt förstår mig du.
Till desa hjärtan blir din ljufva gärning
att bära himmelsk visdom, vittnesbördet
om lifvet, tron och kärleken och hoppet,
att de må klappa, ej af dödens skrämsel,
af ovisshetens förebråelser
och bitterhetens självupphetsningseld,
men af den stilla, evighetsuppfyllda
och ljufva andekraft, som Herren ger."

Men det var ju inte endast hyddor, han byggde. Han byggde samtidigt upp en barmhärtighetsverksamhet inom deras väggar, som är beundransvärd. De tre och ett halft åren vid Immanuel hade icke gått spårlöst förbi, de hade fostrat honom till den djupaste insikt i verket. Här var det ju icke egentligen fråga om diakonisstjänst, utan om diakontjänst, och skillnaden är nog både verklig och betydande. Men han studerade ock, som vi

redan sett, denna art af kärlekens tjänande på andra orter. Särskildt efter sitt besök i Bielefeld stod han i förbindelse med denna anstalt. Äfven här måste man förvånas öfver det mäktiga, han hann med på den korta tiden. Men, som han så ofta sade, det var Gud som styrde med allt. Och den som fick en inblick i detaljerna från Dahl själf måste vara blind för att icke se, huru rent af som genom underverk dörrar jämt öppnades. De personer han behöfde antingen kommo liksom af sig själfva eller voro inom synhåll och räckvidd. Hur skulle det sett ut, när nu den ledande kraften är borta, om han icke lyckats få de tjänare, han fick? Det är icke för att prisa någon enskild, som detta omdöme fälles, som ger ett erkännande åt enskilda såväl som åt kåren. Men sanningen hvarken kan eller behöfver döljas, emedan därigenom en brist skulle uppstå i berättelsen om Dahls lefnad. Han kunde därför känna en trygghet, som annars skulle varit borta, när det blef alltmer tydligt för honom, att hans dag snart var afslutad. Han kunde därför också sista kvällen af sitt lif, när han samlat sin kår omkring sig och de gemensamt anammat den heliga nattvarden, taga det löftet af den, att den skulle stanna på sin post och med tillförsikt förbida, hvad Herren ämnade göra. Ty verket skulle icke gå under.

Jag har så många gånger uttalat den tanken, att allt gick så fort. Ja, så tycka vi. Dahl tyckte icke så. Och tänka vi rätt efter, skola vi förstå Dahl. De lidande bokstafligen trängde sig på honom, sedan verksamheten begynt komma i gång. Ibland lät han oss få en aning om innansidan. Han sade oss, att han knappt visste om en försam-

ling, där icke en eller flera funnes, som först på ett dylikt hem kunde komma till någon ro. Han berättade för oss, tills våra ögon stodo fulla af tårar, om statens inrättningar och deras hemligheter, om de olyckligaste af människor, försmäktande inom deras murar, lidande bröder, som skulle betrakta det som en himmel i Betfage. Han visade oss buntar af bref och ansökningar, riktiga ångestrop, som icke kunde besvaras med det väntade löftet, emedan hvarje vrå var fylld. Vi fingo reda på att man ibland icke tog Dahls vägran på allvar, utan kom med de sjuka, till och med någon gång midt på natten, litande på Dahls stora hjärta och förmåga att finna på utvägar Därför gick det inte fort nog. Och han bäfvade för att anstalten efter hans död möjligen skulle inklämmas af klentron inom murar, som skulle kväfva dess tillväxt. En sådan anstalt måste växa för att vara berättigad. Men hvarför tog Gud då bort honom så i förtid? Hvem kan våga att stiga in i ett sådant trosarbete efter honom? Dock, Gud visste väl hvad han gjorde. Äfven för klentron börjar det bli uppenbart, att till den grad väldiga krafter satts i rörelse, att verket icke kan gå under.

Jag kan icke minnas, att jag någonsin såg Dahl nedstämd eller misströstande för verksamhetens skull. Han sade oss väl, att han ofta fick ligga på sina knän i den svåraste kamp med Gud. Men alltid hade han tårarna torkade och solljus på sitt ansikte, när vi sågo honom. På senare tid måste ekonomien hafva tryckt ganska hårdt i tider, sådana som dessa, med en så stor familj att med änkans skärfvar bereda dagligt bröd, med stora skulder redan och byggnadsföretag ständigt på han-

den. Han var väl heller icke alla stunder fritagen från oförmågan att värna sig mot och afskaka sig de pilar, som skötos mot honom af den beställsamma försiktigheten och den opröfvade välviligheten. De kloka råd, som en tid funno vägen hitut, om olämpligheten af platsen och klimatet för nervsjuka o. s. v., sedan anstalten redan var grundad, kunde han godt lägga åt sidan, trygg i det medvetandet, att ingen annan än Gud hade öppnat dörren och tvingat saken fram rätt ute på prärien och i det lilla Axtell. De sjukas, ofta fenomenala, förbättring visade honom också tydligen, att klimat och mänskliga beräkningar betyda långt mindre för ett sjukt sinne än landsbygdens ro och den andliga atmosfären. Men svårare kändes nog oförståendet för själfva saken, och detta till och med från ämbetsbröders sida, den sak, som betydde mer för honom själf än goda dagar, frihet, ja, själfva lifvet. Men som sagdt, led han, så led han i tysthet. Hoppet var prägladt på hans panna och i hans gärning.

Men arbetet och bekymren hade nog sitt att göra med den korta arbetsdagen. Likväl vågar jag icke ställa mig i deras led, som hålla det för en afgjord sak, att arbetet dödade honom. Nu, sedan han är borta och jag börjar kunna se den käre brodern liksom i en totalbild, tycker jag mig förstå, att den till utseendet jättelike mannen med den ursprungliga berghälsan, icke till kroppen någonsin var hvad man skulle tagit honom för. Jag minns, hur han medicinerade redan som studerande. Och vi komma ju ihåg den envisa, oroande hostan, som han tog med sig till Sverige 1913, men syntes till en tid ha lämnat där. Den åter-

kom tidtals. I augusti 1915 nedlades han emellertid på sjukbädden, och när han uppstod, var han i verkligheten en bruten man, äfven om hans kroppshydda syntes åter uppbyggas. Fast han oförtrutet arbetade, märktes det nog, att han tärdes bort af ett inre lidande. Flera gånger nära döden, repade han sig gång på gång. Men det gick icke i längden. Läkarna sade oss, att han hade för stort hjärta — det kunde man ju ha trott.

Men arbetskraften svek honom blott tillfälligtvis. Han arbetade in i det sista. Nere på kontoret fann man honom ännu, sedan han måste begagna en käpp som stöd och andtäppan icke lämnade honom någon ro. Seg var han. Tillfälligt vid jämförelsevis drägligt välbefinnande beslöt han för anstaltens skull resa till General-synodens möte, trots våra varningar. Han hann aldrig dit. Ofantligt sjuk, måste han stanna af i Omaha, vistades där en vecka och hemkom något bättre. Nu skulle han ändtligen unna sig några veckors hvila. Men bättre än så — Gud kallade honom till den eviga hvilan. Han böjde sig inför Guds vilja. Han sade: "Jag är så nöjd, så nöjd. Jag vet, det skall gå bättre, när jag är gången."

Det är svårt för oss att tänka så: det skall gå bättre, broder, se'n du är gången.

Onsdagen den 12 september jordades Dahls kvarlefvor i den af honom själf utstakade kyrkogården på Betfages område. Ehuru det var förstådt, att begrafningen på grund af brist på större samlingslokal skulle bli af mera privat natur, hade stora skaror samlats uppe på höjden. Distriktets pastorer och flera andra pastorer voro närvarande. Sorgegudstjänsten hölls i det lilla sköna

Sions-kapellet, hvars kor syntes fylldt af blommor. Det var icke svårt att se, att Dahl var aktad och älskad. Nere i staden svajade flaggan på half stång. Sorgeresolutioner och kondolensskrifvelser hade ankommit från när och fjärran. Vid båren stod närmast hans så djupt pröfvade maka, född Lillian Hurd, med sina två små barn, Samuel och Miriam. Där sågos också hennes föräldrar, makarna Hurd från Ottumwa, och broder. Den lilla koloniens tjänare och skyddslingar, som alla älskade honom som en fader, hade första rättigheten till plats. Hvem vet, hvad som försiggick i deras bedröfvade hjärtan? Den som hade sett honom lugnt skrida fram däruppe bland sin familj och bevittnat något af den tillgifvenhet, som från alla håll gaf sig uttryck på olika sätt, anar något, hur förlusten skulle kännas. Och den tanken bultade i mitt sinne, och jag tror icke att jag var ensam därom: O, denna anstalt får icke dö. Det vore ett brott mot de lidande och deras Dahl, det vore ett brott mot Gud.

Jag önskade, att, innan jag lägger från mig pennan, jag kunde för deras räkning, som aldrig sett Dahl, gifva en så personlig beskrifning, att man kunde få en trogen bild af honom. Jag vill våga ett försök, äfven med fara att misslyckas. Till sitt yttre var han stor, kraftigt byggd, bredaxlad. Allvar, med en blandning af mildhet, hvilade öfver hans vackra drag. Utseendet var prästerligt och prästklädd gick han alltid. Stämman var stark, i predikstolen rent af väldig, om än icke melodiskt välljudande eller böjlig. Dialekten förrådde honom, trots att han var mästare öfver svenska språket. Ögon, hår och hy voro svenskens. Han gaf

intryck att vara äldre än han i verkligheten var, och han åldrades mycket och fort på sista tiden.

Som människa och vän var han den sympatiske och trofaste. Ingen tjänst var för honom för svår eller motbjudande. Han stod alltid färdig. Begåfvad i många afseenden, icke minst i predikstolen, skulle han med heder ha kunnat fylla många platser i lifvet. Men fast han förekom som den medgörligaste, då vänskapen dikterade, märkte man snart, att han var född till att härska. Där han trodde sig ha rätt, gick han framåt, utan att ta hänsyn till hvad människor tänkte. Icke alltid var han försiktig. En ögonblicksmänniska, därtill idealist, tänkte han sig icke alltid för eller vägde ord och handlingar. Men om han märkte, att han felat, väntade han icke på tillfället till godtgörelse — det hörde den närvarande stunden till. Han tvekade icke inför förödmjukelsen. Han förstod sig knappast på att handtera penningar, enligt vanlig åskådning. Han förstod penningens betydelse, och emedan han detta gjorde, fick kärleken bestämma öfver den. En ordningsmänniska som få, indelade han tiden, icke minst för anstaltens räkning. Allt hade för honom sin tid, eller fick mer och mer. Vi ha redan talat om hur han arbetade. Han arbetade sista tiden helt visst för två eller tre. Mycket annat kunde sägas, både på förtjänst- och felsidan, men nog!

Hvila nu, käre broder, i din ljufvaste ro. Och är det dig tillåtet att från din hydda däruppe stiga ned för att se till ditt Tabor, måtte du finna oss i trogen kärlek fortsättande på det visligaste sätt det sköna arbete, som du började, emedan Kristi kärlek tvingade dig så.

Ung och stark han stod den dagen,
i Betfages bygd betagen,
när mot oss han sträckte handen
fram till hälsning hjärtevarmt.
Aldrig glömmer jag den gången,
när jag stämt till välkomstsången
lyran och de knötos, banden,
hvilka nu gjort hjärtat armt.
Nu jag står och ser på båren
och på *en* hand räknar åren.

Då låg nejden stum och gömde
alla drömmar, som han drömde,
än inunder sju insegel;
då låg byn förutan namn.
Ingens blick såg minsta hägring
af ett Tabor. Höstens fägring
blottade ej skymt af tegel
i de rika tegars famn.
Intet Mispas öga vändes
söderut mot de eländes.

Åren gå så fort. Dock hinner
hjärtat framom, när det brinner
af den eld som himlen tänder:
häpnande i dag vi stå,
blickande mot norr och fråga:
"Är det människoförmåga,
var det klena mänskohänder,
som förvandlat höjden så?
Eller bär den kännemärket,
att vår Gud står bakom verket?

Den som svaret vet lyft vingen
öfver mödorna och tingen
mot ett annat Tabors lunder —
hvem vet nu det rätta svar?
Verket var ju ofullbordadt,
blef dess lif med honom jordadt?
Hvem kan våga stiga under
sådan tyngd, som denne bar?
Hörs då än hans: "Tro, och sedan
våga allt!" från skyn hitnedan?

Klentron i vårt inre skälfver,
men däruppe himlen hvälfver
än sin rena, fria kupa
öfver mödans vida jord.
Låt oss följas bort till griften,
låt oss uppslå helga Skriften,
låt oss läsa Herrens djupa,
såsom bergen fasta, ord.
Repa mod, du bröst som bäfvar:
Herrens Ande bland oss sväfvar.

Hägnad är den gångnes gärning,
kastad är vår egen tärning,
men med Herren själf vi strida,
såsom han med honom stred.
När från de i bojor fästa
tacksamhetens tår, den bästa,
glänser mot oss, vid vår sida
står han, sänd från himlen ned.
Oförgätlige, vi bära
minnet af dig som vår ära.

Tack, du ädle vän, för stunder,
skänkta, medan Herrens under
växte upp på åkertegen
ofvanom Betfagebyn!
Tack för trofasthetens varma
låga! Tack från alla arma
för de oförtrutna stegen
och för blickarna mot skyn!
Minnet dör ej med vår smärta —
det står inbrändt i vårt hjärta.

Bethania, Nebr., i september 1917.

C. A. LÖNNQUIST.

Hädangångna lekmän och kvinnor.

In Memoriam.

Må de gamlas minnen blifva
troget kvar i våra bygder
och det nya släkte lifva
städs till fädrens ädla dygder!
Högmod, trots till fallet leder,
ödmjukhet och lydnad breder
trefnad öfver minsta bo.

Helga Stolpe.

Elisabeth Helga Catharina Stolpe, född Engberg, föddes i Chicago, Ill., den 4 januari 1866. Hennes föräldrar voro bokhandlaren Jonas Engberg från Norrland och hans hustru Elisabeth Zimmerman från Heidelberg i Tyskland. Helga var deras tredje barn. Familjen tillhörde svenska lutherska Immanuelsförsamlingen. Pastor Erland Carlsson döpte Helga, som tidigt sändes till församlingens söndags- och söckenskola. I hemmet förrättades hvarje dag morgonbön mel bibelordets läsande och sång. Få hem torde ha varit så gästfria som herrskapet Engbergs, ofta på bekostnad af familjens egen bekvämlighet. Helga var lätt att fostra. Mot sina syskon var hon öm, tjänstaktig och självförsakande. Ett af de första bibelställen, hon lärde sig utantill, var Davids 23 psalm. Den skänkte henne trygghet, då hon kände sig ensam och rädd.

Helga konfirmerades af dr Evald, som hon alltid älskade och värderade. I skolan var hon ytterst samvetsgrann och gjorde goda framsteg. Hon var mycket musikalisk, en gåfva, hon tidigt fick uppöfva. Hon anlitades ofta som pianist vid konserter och var som sådan mycket omtyckt, ehuru hon var blyg, nästan rädd att uppträda offentligt. I unga år erfor hon en ovanlig andlig kallelse. Den kom till henne såsom en röst, som sade: 'Se, nu är den behagliga tiden, se, nu är salighetens dag.'' Hon besökte kyrkan och fru Evalds bibelklass regelbundet.

Vid 21 års ålder firade hon sitt bröllop den 4 maj 1887 med dåvarande pastorn vid svenska församlingen i Ishpeming, Mich. Hon var sin man ofta följaktig på hans kortare missionsresor, deltog i arbetet, tillhörde en krets damer, som understödde mindre bemedlade, och vann flera vänner. Hennes andlighet antog här en fastare form. En dotter och en son föddes åt makarna i Ishpeming Faderns frånfälle vid årsskiftet 1888—1889 beredde henne hennes första stora sorg.

År 1890 i oktober företogs flyttningen till New York. Efter några dagars vistelse hos en välvillig familj flyttade familjen in i en liten våning vid 36 gatan. Första tiden fick Helga vidkännas många besvärligheter till följd af att möbler och husgeråd ej hunno fram. Öfverlupen var hon också af tiggare, för hvilka hon till en början dukade bord. Dylikt mottagande förekom ej i samma skala, då tilloppet blef allt för rundligt och några af gästernas svekfullhet upptäcktes. Dock förblef hon alltid god mot fattiga.

Fru Stolpe var flitigt sysselsatt i hemmet. Åt

sin man och de sju barnen ägnade hon mycken omsorg. Från tidigt på morgonen till sent på kvällen arbetade hon. Flera personer skänkte henne sitt förtroende och omtalade för henne sina sorger. Dessutom deltog hon flitigt i kyrkan. Hon var lärarinna för en stor bibelklass. Mer än ett fjärdedels sekel var hon sekreterare i syföreningen. Missionsföreningen bildades och förestods af henne. Dessutom organiserade hon sällskapet "Willing Workers". Allvarliga råd och förmaningar gaf hon de unga om det enda nödvändiga.

Fru Helga Stolpe vistades med sina sju barn två år i Sverige vid Lindesberg i Västmanland, där hon vann en stor vänkrets och hvarifrån hon bevarade många kära minnen.

År 1910, då jubelsynoden hölls och Helga väntade biskopen och biskopinnan von Schéele som sina gäster, nedbröts hon af höggradig nervositet. Hennes andliga lidanden voro outsägliga. Hon frestades till hädiska tankar, hvilka förde henne nära förtviflans brant. Hon kämpade i bön natt och dag. Svenska psalmerna 224 till 257 om "lydnad för Guds vilja och frimodighet under hans beskydd" styrkte henne mest. Efter genomgången operation vistades hon en tid på sanatoriet Clifton Springs, N. Y., där hon erbjöd sin tjänst åt åldringar, halta, blinda och nervsvaga personer. Efter återkomsten till hemmet upptog fru Stolpe sitt arbete som förr, fastän krafterna voro sviktande. Mera sällan deltog hon nu i större bjudningar. "Jag har känt mig mycket lyckligare, sedan vi icke längre deltagit i herrskapsbjudningar", yttrade hon till sin man.

Sommaren 1914 företog hon i sällskap men sin

man och dr C. E. Lindberg en omfattande europeisk resa. Det som mest öfverväldigade henne var besöket i Mamertinska fängelset i Rom, där Paulus utstod sin sista fångenskap. Alltid var hon mån om att på söndagarna besöka någon protestantisk, helst luthersk kyrka. Besök hos vänner i Sverige skänkte henne också mycken glädje.

Gustaf Adolfs-församlingens 50-årsjubileum tog fru Stolpes tid och krafter mycket i anspråk. Äfven konferensmötet i april 1917 i samma församling föresväfvade ofta hennes tankar, men hennes förhoppningar att närvara härvid blefvo svikna. Då hennes anhållan om operationens framflyttning till efter konferensmötet afslogs, sade hon endast: "Det smärtar en att se sina bemödanden fruktlösa."

I korthet kan sägas om fru Stolpe: hon var en självförsakande, ödmjuk, i fråga om sina egna lidanden tystlåten, själfull, högt och mångsidigt begåfvad samt af hela sitt hjärta gudfruktig kvinna. Få hafva blifvit så allmänt älskade och efter sin bortgång begråtna som hon.

Till en väninna sade hon kort före sitt sista lidande: "Jag känner mig ofta så trött, att jag önskar gå långt bort och hvila mig ett hundra år i grafven." Hvilan har blifvit henne beskärd. Den 23 mars strax efter kl. 5 på morgonen upphörde hennes hjärta att slå.

Du början gjort af himmelskt lopp
bland fröjder vi ej ana,
i morgonstund den sol går opp,
som lyser ändlös bana.

Femte dagen efter dödsfallet hölls begrafningen. Pastorerna dr S. G. Ohman, dr S. G. Young-

ert, P. J. O. Cornell, J. Eastlund, J. Alfred Anderson m. fl. tjänstgjorde. En ovanligt stor blomstergärd omgaf båren. Släkt och vänner från när och fjärran öfvervoro högtiden. Pastorerna dr F. Jacobson och John Johnson hade vid en föregående sorgegudstjänst talat tröstens ord. Stoftet hvilar i familjegrafven på Rosedale and Linden Park Cemetery i New Jersey.

Omhulda med nattliga friden
den trötta, o graf, i din gömma!
När natten en gång är förliden,
skall Herren sin afbild ej glömma.

M. S.

Anna L. Anderson

Fru Anna Lavinia Anderson stannade icke länge kvar i jämmerdalen, sedan hennes man dr C. A. Anderson i Bethlehemsförsamlingen vid Mt. Vernon, Wash., den 25 juni 1916 hade [illegible]. Hon lämnade hemmet och ingick i hvilans ro den 4 januari 1917 och hennes stoft nedlades till grafven vid hans sida på Pleasant Ridge vid [illegible] La Conner, Wash., den 8 januari.

Hon var född i Vasa, Goodhue County, Minn., den 18 juli 1868 af föräldrarna P. O. Tilderquist och Gustava (Nilson) Tilderquist. Hon var en af de äldsta bland tio syskon. Föräldrarna voro innerligt gudfruktiga och gåfvo barnen en kristlig uppfostran. Tilderquist var en bland pelarna i vår lutherska församling i Vasa. Dottern Anna fick sin första skolbildning i Vasa. Hon konfirmerades 1881 af dr P. J. Svärd. Föräldrarna sände

henne vidare till högskola i Cannon Falls, Minn. Hon studerade vid Gustavus Adolphus College i St. Peter, Minn., året 1883–1884.

Med dr G. A. Anderson ingick hon äktenskap den 16 juni 1886. Makarna efterlämna fyra barn: Angelika, gift med mr Chas. Olson och bosatt nära La Conner; Hilding, medicine studerande; Mildred, sånglärarinna i flera skolor i La Conner och däromkring, samt Robert, studerande vid statsuniversitetet i Seattle.

Så ter sig den yttre ramen af ett verksamt och rikt välsignadt lif i vår Herre Kristi tjänst. Under föräldrarnas trogna vård hade hon från barndomen uppväxt i innerlig gemenskap med sin Frälsare. Hon var rikt och mångsidigt begåfvad, hade ett ljust förstånd och ett ädelt, värdigt umgängessätt. Hon ägde gåfvan att säga de rätta orden vid det rätta tillfället och på det rätta sättet. Bakom orden stod en i Herrens skola väl tuktad, ödmjuk och ädel karaktär. Hon var därför så väl utrustad att vara en hjälp åt sin trogne make. Det var till stor del grundläggningsarbete, som mötte dem i Tacoma, Spokane och La Conner. Fru Andersons kristliga inflytande gjorde sig gällande, icke blott inom pastoratet, utan inom hela vår konferens. Vid sin hemförlofning var hon ordförande för K. H. och H. M.-förening inom Columbia-konferensen. Dock var det uti hemmet, som hennes lifsgärning utfördes såsom en from och trogen maka, öm moder och hängifven församlingstjänarinna. Deras barn bära vittne om en gudfruktig uppfostran.

Sorgen öfver makens död bröt fru Andersons hälsa och krafter. Hon nödgades undergå opera-

tion för "goiter" och dog två dagar senare. Hon sörjes närmast af barnen, ett barnbarn, sju syskon och en stor vänkrets inom de pastorat, som makarna betjänat.

Att de så nära i sällskap och under de stormiga tider, som börjat hemsöka jorden, fått så stilla och fridfullt ingå i Herrens salighet, gifver oss anledning att tänka på Herrens ord: "Se, jag skall låta dig få samlas till dina fäder och blifva lagd i din graf med frid, och dina ögon skola icke se all den olycka, hvilken jag vill låta komma öfver denna orten och dess inbyggare", 2 Krön. 34: 28.

B. S. Nyström.

Amy Olivia Isaacson.

Fru Isaacson afled i sitt hem i Lindsborg, Kansas, den 25 maj 1917 i en ålder af 43 år, 7 månader och 21 dagar. Hennes man, pastor och teol. dr H. E. Isaacson, fick hemlof i Indien den 1 december 1914, och trenne barn hade före honom gått hem. Sex barn, fader och tre syskon öfverlefva henne. Äldsta barnet är 23 och yngsta 15 år. Begrafningen hölls från Bethania-kyrkan i Lindsborg den 29 maj 1917. Fru Isaacson var född i Ljungby, Halland, Sverige. Då föräldrarna reste till Amerika, omhändertogs hon af en moster, hos hvilken hon fick en mycket vårdad uppfostran.

Vid tolf års ålder kom hon till föräldrarna i Kane, Pa., där hon vid en privatskola fortsatte sina studier. Ett par år efter sin konfirmation träffade hon sin blifvande make och, då blott nittonårig, blef hans brud redan den 22 maj 1893.

I oktober samma år

reste de unga på kallelse af General Councils missionsstyrelse till Indien. Färden gick genom Europa, där de besökte flera för vår kyrka minnesrika platser. De landstego efter den långa resan i Coconada, Indien, och kommo därifrån till Samalcot, där de sedermera verkade i 10 år. 1902—1903 voro de hemma för att hvila och tillbringade sin fritid i Jamestown, N. Y.. 1904 återvände de till Indien. År 1912 reste familjen ofver Stilla hafvet och hem igen samt slogo sig ned i Lindsborg, Kans., där de sedan bott. Som fru Isaacson icke var frisk, reste hennes man ensam till Indien 1913 på hösten. Han afled därute den 1 dec 1914. Det yngsta barnet hade strax förut aflidit, och detta nya slag tog hårdt på fru Isaacsons redan svaga krafter. Hon aftog rätt fort. Sjukdomen, lungsot, ville inte gifva efter.

Fru Isaacson var för sin make en verklig hjälparinna. Hon var regelbundet med på hans resor, och oaktadt bekymren om barnen mest föll på hennes lott, tog hon sig ändå tid att deltaga med i arbetet. I ett bref skrifver hon, då redan sjuk: "Jag längtar att få resa ned till min man och hjälpa honom med det myckna arbetet, men får ej lof att komma, förrän vädret blir något svalare. Dr Woerner, som är hos mig några veckor, säger, att jag är ännu ej tillräckligt stark att kämpa mot hettan."

I hemmet mottog hon kvinnorna för undervisning, medan männen vårdades af honom. Vid sjukbesöken fick hennes kunskap å det medicinska området tjäna. Ofta for hon ut till byarna tidigt på morgonen på sin "bicycle" och kom inte åter, förrän middagssolen brände stekhet. Hon

deltog utl det allmänna skolarbetet, var föreståndarinna för söndagsskolan i Samalcot, förestod "the women's lace industry" på fältet i många år och bidrog därjämte med välskrifna artiklar till åtskilliga tidningar. Under byggandet af Augustana kyrkan i Samalcot förestod hon arbetet, emedan dr Isaacson måste resa omkring på fältet, och under detta arbete ådrog hon sig en förkylning, hvilken nedbröt hennes hälsa, tvingade henne att blifva kvar här i landet, då Isaacson själf återvände till sitt verksamhetsfält, och slutligen ändade hennes verksamma och sköna lif.

Arbetet på missionsfältet är visserligen inte värre, sade fru Isaacson, än arbetet i församlingarna hemma, och dock får en missionär utstå mera svårigheter på hednafältet. Dels är ju inte klimatet det bästa, dels är det besvärligare att röra sig bland hedningarna och dels är man så långt borta från vänner och anförvanter. Värst är det dock för missionärernas barn. De kunna inte få sin fostran därute, och skola de lämnas här hemma, kan detta inte ske utan smärta. Dr Isaacson lämnade några af barnen här i landet, och hos farbror C. J. Sheleen i Manhattan hade ett par af dem sitt hem under flera år. Äfven i Indien måste barnen vistas största delen af året borta från far och mor. Att likväl kärleken mellan föräldrar och barn så väl som syskon är hvad den är i denna familj, är ju ett bevis uppå modersvisdom och faderskärlek.

Före sin sista utfärd var dr Isaacson mycket oviss, huruvida han skulle resa ifrån de sina eller stanna här. Men han sade, att han kände sig nödsakad att fara, ty han kunde uträtta mer på

hednafältet än den som var alldeles nykommen. Han kunde språket och var bekant med omständigheterna. Frun såg saken från samma synpunkt och var nöjd med att bli kvar i Lindsborg, då han reste ut.

Fru Isaacson var en djupt allvarlig kristen, begåfvad med många goda egenskaper och karaktärsfast. Hon bredde inte ut sina bekymmer för hvem som helst, men var vänlig och öppenhjärtad, en mönstermissionär skulle man väl kunna säga. Tacksam till Gud var hon för allt. "Gud är mycket god mot oss. Må vi tjäna honom helt", skrifver hon i ett bref från Kodaikanal, uppe bland bergen i Indien, och fortsätter: "Jag känner, att jag blir något starkare för hvarje dag. Vi känna oss naturligtvis mycket tacksamma till Gud för det lif han återskänkt. Må det helgas helt åt honom, som gaf det åter, är min dagliga bön."

Hon gladde sig öfver att barnen ej voro små, då hon skulle lämna dem. Den yngsta hade just blifvit konfirmerad. Hon lämnade dem i Guds händer och var tacksam, att dr och fru Pihlblad åtogo sig att hafva litet omsorg om dem. Döden dröjde mycket längre än hon själf och andra hade anat, och då den kom, var den svaga kroppshyddan nästan förtärd. Väl må man säga, att dessa makar uppoffrat sig på missionens altare, och nu hvila de, som i lifvet varit ett, på hvar sin sida af jordklotet, han och två barn i det fjärran Indien på grafgården i Rajahmundry, och hon och det yngsta af barnen på gudsåkern i Lindsborg, Kansas. Hvile alla i frid!

ALF. BERGIN.

Andrew Peterson.

Andrew Peterson, svenska ev. lutherska församlingens i Moline, Ill., mångårige diakon, trustee, söndagsskollärare och ungdomsvän, insomnade stilla och fridfullt i tron på sin Frälsare fredagen den 15 december 1916 i sitt hem i Rock Island, i en ålder af 76 år, 11 månader och 15 dagar. Han föddes i Gesäter socken, Dalsland, den 31 december 1839. Tidigt kom han till tron på Herren. Vid 28 års ålder kom han till Quebec, Canada, var sjöman i två år, kom till Chicago "brandåret" 1871 och arbetade där som snickare. Strax förenade han sig med svenska lutherska Immanuels-församlingen. Intressant var det att höra honom berätta om sina olika erfarenheter under denna tid. Pastor Erland Carlsson hade i honom ett godt stöd och en trogen hjälpare i församlingsarbetet. År 1872 blef han i äktenskap förenad med Elsa Christina Jo-

hanson. Detta äktenskap välsignades med sex barn, af hvilka tre lefva. Sonen Fred, född 1875, diakon i sv. luth. församlingen i Oakland, Cal., dog i jan. 1916. Sönerna John P. och Carl E. samt dottern Amalia, tillsammans med modern, sörja djupt den hädangångne fadern.

År 1875, då Augustana College flyttades från Paxton till Rock Island, flyttade Andrew Peterson med sin familj från Chicago till Rock Island. Han fick anställning som byggmästare å den skolbyggnad, som då uppfördes. Nu blef han liksom införlifvad med skolfamiljen. Vår skola har aldrig haft en trognare vän. Den studerande ungdomen lärde sig att uppskatta honom. Han stod alltid redo att hjälpa, trösta och leda de unga. Sällan var han borta från bönemötena vid skolan. I många år var han medlem af skolans direktion.

År 1876 förenade han sig med svenska lutherska församlingen i Moline. Han var trogen och pålitlig i allt. De fattiga, andligen bekymrade, sjuka och lidande hade i honom en trofast vän. Han tog sin kallelse som luthersk kristen och diakon i församlingen på fullt allvar. Han drog sig icke undan, då det gällde att bestraffa, varna och förmana de oordentliga och likgiltiga. Guds nåd i Kristus Jesus var hans allt i alla. Frimodigt bekände han Jesu namn. Ofta valdes han att representera församlingen vid synodal-, konferens- och distriktsmöten. Få lekmän inom vår synod voro så väl kända som han. I många år var han medlem af synodens missionsstyrelse och verkade troget för både hem- och hednamission. I Rock Island-distriktets sjukvårdsanstalt, The Lutheran Hospital, var han djupt intresserad. Han tog

många steg för denna inrättning, samlade mycket pengar och besökte de sjuka nästan hvarje dag.

Framför allt var han en bönens man. Den sista bönesuck vi hörde honom uppsända var denna:

"Och när uti mitt sista
min tro på prof blir satt,
låt mig det ljus ej mista,
som skingrar dödens natt!
Låt än din kärlek vara
ett fäste för min tro,
så kan jag hädanfara
med tröst och sinnesro."

Sv. ps. 190: 5.

Begrafningsgudstjänst hölls den 18 december 1916.

Ett stort tomrum har genom Andrew Petersons frånfälle uppstått ibland oss. Han var en trogen Simeon, som hvarje Guds barn lärde sig att älska och värdera.

Dr C. A. Hemborg skrifver om honom:

"Mr Andrew Peterson var en tillgifven och pålitlig vän och en fridens man, som for lugnt och visligt fram, äfven då det uppkom ärenden i församlingen, som bragte sinnena i oro.

Han var mycket glad, när vi kommo i tillfälle att dela med hvarandra någon andlig gåfva till vår gemensamma tros stadfästelse. Allt som oftast plägade han såsom en farvälhälsning läsa versen:

Lof ske ditt ord i tiden,
som bjöd att ljuset är,
lof ske dig ock för friden,
som natten till oss bär!

Hur ljuft att i dess famn
mitt trötta hufvud gömma
och dagens sorger glömma
och somna i ditt namn!"

Sv. ps. 419: 2.

Från pastor K. M. Holmberg vilja vi anföra följande:

"Bland många kära trosfränder i Moline och Rock Island var den trofaste och faderlige vännen Andrew Peterson en af de käraste. Han var ej skygg för det enskildt personliga uti församlingsverksamheten. Aldrig kan jag glömma eller förgäta de råd och trösteord, ej heller de vänliga rättelser, jag fått af honom. En dag kom han in på verkstaden, där jag arbetade, och bad mig lägga bort pressjärnet och ägna mig åt en annan lifskallelse. Fastän jag såg det omöjligt då, så kunde jag ej slita mig lös från det intryck, hans ord lämnade i mitt inre.

"För alla kära stunder tillsammans med honom både i kyrkan och kapellen i Moline såväl som i hans hem och för hans helgade umgänge och föredöme vill jag blott härmed bedja få nedlägga en enkel tacksamhetens krans på hans graf."

A. F. Bergstrom.

F. A. Landee.

Senator Landee var en af våra mera bemärkta landsmän. Han föddes den 11 aug. 1852 i Virserum, Kalmar län, Sverige, och blef där döpt och konfirmerad. Modern afled, då gossen var endast 10 år gammal, och fadern afled tre år senare. Vid 14 års ålder kom han till Amerika och fick arbete på farm nära Galesburg, Ill. Unler vintermånaderna gick han i skola i Galesburg. Vid 17 års ålder fick han anställning vid Western Union Telegraph Co. och flyttade till Peoria, Ill. Två år senare blef han af nämnda bolag sänd till Chicago, där han snart arbetade sig till en ledande ställning och blef efter hand superintendent för bolagets omfattande arbete i nämnda stad. År 1883 blef han superintendent för telegrafiska och elektriska afdelningen af C. R. I. & P. Railway Co. och Western Union Telegraph Co. År 1893 resignerade han från denna

befattning för att ägna sig åt egen affär i Moline. Sedan 1906 har han varit statssenator från det 33 distriktet i Illinois. Denna viktiga kallelse sköttes samvetsgrant och skickligt. Han älskade rättvisa och sanning i allt. I senaten hade han stort förtroende.

Första svenska lutherska församlingen i Moline har han tillhört sedan 1885. Han älskade sin församling och var alltid redo att uppoffra och arbeta. Församlingens fulla förtroende ägde han och valdes därför till många viktiga uppdrag. Han tjänade som ordförande för trusteerna i många år. I åtta år var han medlem af direktionen för Augustana College. Han var också medlem en tid i Illinois-konferensens Board of Charities. Vid sitt frånfälle var han medlem af direktionen och verkställande kommittéen för The Lutheran Hospital i Moline. I allt var han trogen och pålitlig.

Senator Landee blef gift med fröken Hannah Johnson frbn Knoxville, Ill., den 9 april 1879. Döden kom helt oväntadt. Framkommen till sin son Frank i Metropolis, Ill., träffades Landee af ett slaganfall den 23 mars 1917 och afled några timmar senare i en ålder af 64 år, 7 månader och 12 dagar. Han sörjes närmast af maka samt två söner och två döttrar.

Begrafningen ägde rum från kyrkan den 28 mars. Sexton senatorer från Springfield, Ill., deltogo i sorgegudstjänsten. Församlingens pastor höll prelikan öfver Uppb. 14: 13.

Några månader, innan döden kom, var Landee allvarligt sjuk. Han bekände då, att han hade sin sak klar med Gud. Vid sin lilla dotter Effie, som afled vid 8 års ålder, var han innerligt fäs-

tad och brukade ofta tala om de minnen, han hade från henne. Det troligaste är, att hon fick blifva ett medel i Guds hand till hans omvändelse. "Saliga äro de döda, som i Herren dö."

A. F. Bergstrom.

Bernhard Carlson.

Af de fromma lekmän, som tillhört vår synod och senare aflidit, förtjänar herr Bernhard Carlson, hvars bild här förekommer, ett särskildt omnämnande.

Carlson, hvars födelseort var Åstad, Halland, kom till Amerika 1881 och ingick den 29 december 1883 äktenskap med efterlämnade makan, Bertha Carlson, hvilken sedan ända till hans, såsom vi tycka, alltför tidiga bortgång stått som en trogen hjälparinna vid hans sida. Som aktade medlemmar tillhörde de till år 1895 Gethsemane-församlingen i Chicago och flyttade därpå till Oak Park, där de anslöto sig till den nybildade Messias-församlingen. Från början till slut var Carlson som styrelsemedlem ett kraftigt stöd för denna församling.

Redbar i allt sitt görande och låtande och å förståndets vägnar rikt utrustad, rönte Carlson med Guds välsignelse rik

framgång. Anspråkslös, ödmjuk och stilla gick han sin väg fram, och Gud välsignade honom i hans företag. Varmt tillgifven Herren och hans sak uppoffrade han ock frikostigt icke blott för den församling han närmast tillhörde, utan räckte äfven en hjälpsam hand till andra svaga församlingar. Samtidigt var han ock bland de främste, då det gällde att bidraga till andra välgörande ändamål och räcka en hjälpsam hand åt enskilda behöfvande. Detta enkla erkännande lämnas icke för den käre hänsofnes skull, utan fast hellre för att uppmuntra andra att träda i hans fotspår.

Själf svekfri och okonstlad fördrog han ej hyckleri och dubbelhet, hvarför personer med dylik anläggning icke funno hos honom den sympati, de möjligen önskade.

Ehuru Carlsons hälsotillstånd en längre tid var mer eller mindre vacklande, anade dock ingen, att slutet var så nära, och det fullbordades äfven här: "Den stund I icke tänken, skall Männniskosonen komma." Stilla och fridfullt gick han döden till mötes och liknade, såsom vi hoppas, den tjänaren, som väntar sin herre.

Som närmast sörjande efterlämnar den käre hädangångne maka och tre barn, jämväl äfven ett barnbarn samt en åldrig moder och tre bröder. Hans efterlämnade maka har nyligen å den aflidnes födelsedag till hugfästande af hans minne skänkt Messias-kyrkan en ny piporgel, belöpande sig till en kostnad af mer än $2,500. Carlsons yngsta dotter är hustru till pastor Arthur W. Johnson i East Chicago.

Carlson var vid sitt frånfälle 53 år, 6 månader och 6 dagar gammal. M. C. R.

Nils Bengtson.

Med tacksamhet för den frukt, de gamla banbrytarnas arbete burit, förenar sig känslan af så mycket större förlust, då dessa få hembud. Deras gudsfruktan, andliga kraft och offervillighet hafva bidragit till att göra en sådan insats i våra församlingar, vår synod och våra kyrkliga inrättningar, att härigenom lämnas det rikaste arf, som kan gifvas, åt ett nytt släkte. Bland sådana andliga byggmästare för vår kyrka var Nils Bengtson från Swedeburg, Nebr., som afled i Wahoo, Nebr., den 6 februari 1917 i en ålder af 76 år, 10 månader och 29 dagar. Han föddes i Skåne, Sverige, den 7 mars 1840, anlände därifrån hit till landet med sin unga hustru Nilla sommaren 1870 och bosatte sig på ett frihemman i den trakt i Nebraska, som sedermera fick namnet Swedeburg. Nils Bengtson var en för Guds rike mycket uppoffrande man, han gjorde

det med glädje, och Gud välsignade hans företag, så att han med tiden blef en mycket välbärgad man.

I 21 års tid var han medlem i direktionen för Luther College och uppoffrade mycket för detta läroverk. Vi åkte nästan alltid tillsammans till och ifrån direktionsmötena och framlade under dessa färder gemensamt detta läroverks behof till honom, som kan göra långt mer än vi kunna bedja och tänka. Det var helt naturligt, att skolan de första åren måste råka i skuld, när nya byggnader skulle uppföras, lärare anställas o. s. v. Därtill kommo några missväxtår i staten, så att många, som önskade, icke kunde sända sina barn till läroverket. Vi kunde naturligtvis icke stänga skolan och afskeda lärarna. Några få måste personligen ikläda sig ansvaret för skulderna, till dess dessa kunde betalas genom insamling i den lilla, då jämförelsevis fattiga Nebraska-konferensen. Att personligen ikläda sig några tusen dollars skuld var ingen ringa sak på den tiden. Bland dessa, som aldrig nekade sätta allt hvad de hade i borgen för detta läroverk, var Nils Bengtson en af de villigaste. Stor sparsamhet och försiktighet var dock hans motto. Han hade äfven nöjet att sedermera se nya byggnader uppföras och skolarbetet bedrifvas utan skuldsättning. Såsom kristen var han enkel, hjärtlig och pålitlig, med djup och smärtsam känsla af sin synd, men ock af salig fröjd öfver nådens fullhet. Ofta var han mycket tungsint och suckade öfver syndafördärfvet i dess olika framträdande former. Rosenii skrifter och våra gudstjänster voro honom kära. Bengtson var ett bevis på att jordisk framgång kan föröd-

mjuka i stället för att skada en kristen. Han hade god omdömesförmåga och stort intresse för andliga ting, men yttrade sig mycket sällan offentligen. Gud gaf honom en stor barnskara, alla trogna och verksamma medlemmar i vår lutherska kyrka.

Genom frukten af sitt verk lefver han ibland oss, fastän Herren tagit honom hem till sig.

J. Torell.

Carl Wilhelm Dahl.

Muraremästare Carl Wilhelm Dahl, en af stiftarna af den svenska lutherska St. Paul-församlingen i Brooklyn, N. Y., föddes i Horns församling, Skaraborgs län, Sverige, den 7 april 1855. Redan i unga år flyttade han från hemmet och kom till Stockholm. Härifrån anträddes resan till Amerika år 1883. Den unge emigranten fann anställning i sitt yrke i och omkring staden New York. År 1885 förenades han i äktenskap med fröken Emma Erickson, som jämte trenne döttrar öfverlefva honom. De nygifta bosatte sig i östra delen af Brooklyn, och när St. Paul-församlingen år 1889 stiftades, voro makarna Dahl bland de första, som antecknade sina namn.

Från och med församlingens stiftelse var herr Dahl en af dess förtroendemän och gjorde en viktig insats i församlingens verksamhet. Såsom medlem i styrelsen, söndags-

skollärare och medlem i kommittéer för viktiga uppdrag, fick den plikttrogne kyrkotjänaren ägna sig åt arbetet i Herrens tjänst.

I början af juli månad började sjukdomssymptomer att visa sig; det onda förvärrades, och den 26 samma månad kom befrielsens stund. Stilla, fridfullt och i tron på sin Frälsare lyktade han sina dagar i en ålder af 62 år, 3 månader och 19 dagar. Frid öfver hans minne! J. E.

Emanuel Bengtson.

Emanuel Bengtson föddes i Bredaryds församling, Jönköpings län, Sverige, den 24 juli 1863. Vid tolf års ålder anlände han till Amerika och var under tjugotre års tid bosatt i Chicago, Ill. År 1896 flyttade han till Racine, Wis., där han sedan vistades till ett par veckor före sin död. Han var sedan 1901 förenad i äktenskap med den nu efterlämnade makan Jenny (född Peterson). Äktenskapet välsignades med en son. Dödsbudet kom hastigt. Den 1 maj 1915 på hemväg till Racine stjälpte automobilen, och Bengtson blef ögonblickligen dödad.

Rikt begåfvad vann han erkännande redan såsom skolgosse. Då han kom till Amerika, erhöll han anställning i ett större sten- och grufbolag. Från vattenbärare avancerade han oafbrutet genom sin pålitlighet och duglighet, tills han slutligen stod såsom förste man i firman.

Sitt andliga lif och sin gudsfruktan tog han på det djupaste allvar. Han var en kristen hvarje dag i veckan, på kontoret så väl som i hemmet och i kyrkan. Då den svenska lutherska församlingen i Racine stiftades, tog han verksam del. Gud välsignade honom rikligen med detta jordiska goda, och han förvaltade det troget. Frikostiga voro hans gåfvor både till församlingen och de fattiga. Men aldrig hörde man ett ord från honom själf om detta. Han var ständigt i församlingsstyrelsen.

Fastän han varit i Amerika i öfver fyrtio år, uppehöll han en liflig förbindelse med fosterlandet, och i synnerhet med hembygden. Så var det hans vana att taga reda på fattiga och förglömda i hemsocknen orh vid jul, eller andra tillfällen, sända dem något i kontanter, både för att hjälpa dem och glädja dem. Sveriges språk och seder voro honom kära.

I hemmet var han den kärleksfulle och rättvise fadern och maken. Gästvänlighet, helgad af sann gudsfruktan, satte sin prägel öfver härden.

Han lefde i tron på sin Frälsare, och därför var han beredd att dö när och hur som helst. Gud gifve vår kyrka många sådana medlemmar, våra hem sådana fäder och våra samhällen sådana medborgare.

C. A. V. L.

Gustaf Ossian.

Lederna bland våra äldre begåfvade lekmän glesna mer och mer. Gustaf A. Ossian i Stanton, Iowa, var en af dem. Han fick hemlof palmsöndagen den 1 april 1917.

Redan vid 18 års ålder fick han erfara synd och nåd på sitt hjärta. Han talade ofta om den andliga verksamheten, som bedrefs af grefve Stackelberg i hans hemtrakt i Sverige. Han var med, när Mamrelund-församlingen i Stanton stiftades. Med sin andliga erfarenhet och insikt i Guds ord enligt vår kyrkas lära och med sin stora begåfning var det möjligt för honom att taga en aktiv del i uppbyggandet af Guds rike i det af pastor Halland grundlagda settlementet. Han påkallades ofta att predika Guds ord i de närliggande församlingarna. I sin egen församling fick han ofta i egenskap af diakon leda gudstjänsten. Han var gärna hörd. Han var tänkare och kunde bereda sig väl på sina

predikningar. Ett bevis på hans förmåga som som predikant må nämnas. Han blef en gång ombedd en timme före gudstjänsten på en nyårsdag att leda gudstjänsten. Den grundliga nyårspredikan, som han då höll, kommer undertecknad ihåg ännu.

I vår kyrkliga verksamhet syntes han intressera sig mest för den kristliga bildningen. Emedan sex af hans barn studerat vid Luther College i Wahoo, Nebr., blef den anstalten föremål för hans särskilda omvårdnad. Han skänkte den en gåfva på $1,000.

Som yngling önskade han bli präst, men fattigdom var då ett hinder. Vid mognare år tänkte han åter allvarligt på saken. Han började äfven att på egen hand studera grammatik och Ullmans högre religionslära. Men hinder af annan art inställde sig, och blef han därför farmare. Hans samtalsämnen voro vanligen om det andliga lifvet, det kyrkliga arbetet eller något som vidrörde nybyggarelifvet.

Att tala om sina medmänniskor ofördelaktigt var icke hans sed. Kunde han icke säga något godt, teg han stilla.

Han ansåg, att hemmet var den plats, där barnen skulle fostras för Guds rike. Hans ord och lefverne ha burit goda frukter bland hans närmaste. Hans inflytande sträckte sig också utom den stora släktkretsen. Kyrklig och bekännelsetrogen var han.

Han föddes den 1 okt. 1843 i Hamnäs, Kalmar län, Sverige, och afsomnade den 1 april 1917 i tron på sin Frälsare i en ålder af 73 år, 5 månader och 25 dagar. Han sörjes närmast af maka.

C. A. R.

Johannes August Johanson.

Ett stilla lif, ett redligt umgänge och en barnslig tro på Jesus voro utmärkande drag hos föremålet för denna teckning. Johannes August Johanson föddes i Stockaryds församling, Jönköpings län, Sverige, den 13 mars 1858. 1866 kom han i sällskap med föräldrar och syskon till Indiana, där moder och barn stannade, medan fadern begaf sig till Rock Island county, Illinois, att där söka arbete och hem för de sina. Efter några veckor måste den 8-årige Johannes i sällskap med sin 6-årige broder Johan lämna sin sjuka moder, hvilken de aldrig mera fingo se, och begifva sig till fadern. Vid afskedsstunden sade modern: "Gud välsigne dig, mitt barn. Jag får aldrig se dig mer, men håll dig till Gud och blif snäll och trogen." Dessa ord glömdes aldrig. 1873 kom August Johanson till Bethesda, Page county, Iowa, och konfirmerades

af pastor Halland 1874. Den stillsamme August skaffade sig snart egen gård. Sparpenningen ökades med åren. På 90-talet begaf sig Johanson till västra Kansas och Colorado. Där fann han sin trogna följeslagarinna Mathilda Anderson, med hvilken han ingick äktenskap den 17 februari 1892. De togo hans förut förvärfvade hem inom Bethesda-församlingens område i besittning. De blefvo föremål för den allra största välsignelse. Gud lämnade dock ej detta hem utan sorg och pröfningar. Två af deras sju barn dogo. Sedan den 11-åriga dottern Mari år 1906 gått hem till Gud, blef det för den undergifne fadern mera hjärteviktigt att dagligen i ordet och i kyrkan, där han vanligtvis söndagligen infann sig med hela sitt hus, söka sin Gud och Frälsare. Han fann hvad han sökte. Då den sista dagen randades, det var söndagsmorgonen den 20 maj 1917, lyste nådens sol så klart genom känslornas dystra moln. I salig trosförvissning insomnade vår trötte vän och pilgrim, medan hans älskade maka, fem barn, släktingar och vänner stodo omkring hans läger.

August Johanson hade stort förtroende och beklädde flera ämbeten inom kommunen. I Bethesda församling var han både "trustee" och diakon. Han var en af vår kyrkas och samfunds mest hängifne vänner och välgörare. Under flera år kom han med större och mindre gåfvor till mission och välgörenhet, men sade alltid: "Säg ingenting, pastorn." Han var tyst och tillbakadragen och ville ej lysa. Undertecknad kan ej underlåta att citera något af ett samtal söndagen före hans död. Han sade sig tro på Jesus, och att Guds

Sons blod renade honom från hans synder, men undrade hvarför det emellanåt blef så mörkt. Bland annat tillade han: "Jag är ju den lyckligaste farmare i Iowa, ty jag har mer ägodelar, än jag nu behöfver, och därtill så snälla barn — ingen vet, men jag kan vara död innan nästa söndag." Så skedde. Han bestyrde om allt sitt hus, gaf råd och förmaningar, samt var tacksam och glad. Åt sin äldste son, en 16-årig yngling, gaf han såsom tänkespråk hela det 3:je kap. i Ordspr. boken. Hans egen valda liktext var 1 Joh. 1: 7, "ty", sade han, "mitt namn är ju Johannes." Han föranstaltade en utdelning af gåfvor till mission och välgörenhet, att verkställas efter hans bortgång.

De, hvilka så vandrat och verkat inom Guds församling som August Johanson, må bevaras i tacksam hågkomst. Frid öfver hans minne.

C. O. L.

Carl A. Telleen.

Han föddes i Frälshults socken, Knäred, Hallands län, Sverige, den 28 jan. 1844 och afsomnade i Oakland, Cal., den 25 juni 1917.

Föräldrarna voro Sven Anderson och Nilla Jepsdotter. De voro mycket kyrkliga. Modern var en from schartauansk kristen. För att få höra bemärkta lärare kunde hon gå flera mil, vara utan sömn och hvila, men glad att hon hade sett Sions konung och hört hans röst.

Carl var en stilla gosse. Han kom med föräldrar och syskon till Amerika 1853, konfirmerades af pastor O. C. T. Andrén i Moline, Ill. Pastor Andrén ville att han skulle blifva präst, men en vidhängande hufvudvärk gjorde studier svåra.

En rik familj önskade adoptera Carl som sin son, men far och mor ansågo det bättre vara fattig med gudsfruktan än vara rik i ett världsälskande hem.

Carl sade till far: "Om Johannes får studera till präst, så vill jag arbeta för far så många år efter mitt 21 år som han är under 21 år." Han gjorde det, och jag kan ej nog tacka honom för denna trofasta broderskärlek.

Far var sträng. Carl fick ej sällan aga. En gång när man agat honom, sade han: "Hvad det gjorde godt."

Carl var charter member i församlingarna i Wataga och Paxton, Ill., samt Templeton, Calif. Dessutom var han medlem i Moline, Ill., Bergholm och Ottumwa, Ia., samt Ebenezer, San Francisco. Hen beklädde förtroendeposter i församlingarna och i samfundet. Han var en af de stilla i landet. Han bekände sig frälst af nåd för Jesu skull. Han verkade för missionen hemma och borta.

Han efterlämnar i Ebenezer-församlingen, San Francisco, Cal., den åldriga makan samt sonen Edward med hustru. Frid öfver hans minne!

JOHANNES.

Carl Johan Strömquist.

Denne i vida kretsar välkände man afled i Lindsborg, Kansas, den 23 mars 1917 i en ålder af 74 år, 5 månader och 26 dagar. Han var född i Mörlunda, Kalmar län, kom till Amerika 1867 och hit till dalen från Galesburg, Ill., 1869. Mesta delen af sin härvaro har han hört till församlingen i Fremont och blott de senaste tretton åren till församlingen i Lindsborg. Begrafningen firades den 26 mars kl. 2 från Bethania-kyrkan och kl. 4 från kyrkan i Fremont, där stoftet vigdes till griftero. Bland de närmast sörjande äro hans efterlämnade maka, 8 barn, 16 barnbarn och en broder. Han tillhörde en stor och aktad släkt.

Strömquist var utan tvifvel en af de mest begåfvade landsmän i sydvästern. Han besatt en sund omdömesförmåga, klar blick och kunde alltid göra sin åsikt klar. Redan från början intog han en ledande ställning i

samhället. Han har varit trustee, diakon och kassör i de församlingar han tillhört. Inom konferensen har han beklädt kassörsämbetet, varit medlem af direktionen vid Bethany College sedan dess grundläggning, i missionsstyrelsen, medlem på konferensens verkställande kommitté och i synodalrådet och alltid varit en medlem som gjort sitt inflytande gällande till samfundets bästa. Å det politiska området har hans inflytande varit stort. Han har tjänat som legislaturmedlem, countykassör och county commissioner och beklädt en mängd förtroendeposter.

Han var en lyckad författare på både vers och prosa. Mycket af hvad som flutit ur hans penna har varit synligt i tryck, men åtskilligt är blott tillgängligt i manuskript. I The Swedish American Insurance Company har han tjänat som president, vice president och sekreterare, och det är i väsentlig mån hans arbete som höjt detta bolag till den ansedda plats det innehar.

Vid sitt frånfälle var Strömquist diakon och hednamissionskassör inom Bethania-församlingen, medlem i konferensens missionsstyrele och dess konstitutionskommitté samt sekreterare i The Swedish American Insurance Company. Mesta delen af sin tid har han varit jordbrukare. Hans hem har varit i Lindsborg de sista tretton åren. Han kommer att saknas i så väl församlingen som samfundet och samhället.

Strömquist var medveten om att han led af en svår sjukdom, men var glad och belåten med att få sluta. Till sin pastor sade han dagen före sin död bland annat följande: "Läkaren säger mig, att det kan bli slut när som helst, och jag är be-

låten därmed. Mina egna jordiska affärer äro i godt skick. En del affärer, som jag skött om åt andra, har jag inte hunnit afsluta. Någon af barnen får göra det. Jag önskar nu begå Herrens heliga nattvard för sista gången här på jorden. Snart får jag vara med därhemma. Mitt jordelif är fullt af brister, knappast annat än brister. När jag menat som allra bäst, har man misstydt mig allra värst. Det synes nu, som jag intet godt uträttat, och om det skulle varit något till nytta, så är det af idel nåd, idel nåd. Jag har inte kunnat bevisa min kristendom i yttre handlingar såsom många andra i dessa bygder, men jag har sökt att lefva så, att min hustru och mina barn skulle vara öfvertygade om att jag ville höra Herren till. Läs för mig om den förlorade sonen och om Nikodemus; det passar bäst för mig. Jag tycker mig sakna den andliga hänförelse och den värma, som så många kristna tala om, men jag kan inte låta bli att kasta mig inför Frälsarens fötter och på hans förtjänst och icke min grunda mitt hopp om barnaskap hos Gud. Jag tror "Så älskade Gud världen, att han utgaf sin enfödde Son, på det att etc." Jag skulle önska få lefva, till dess jag finge se alla mina barn kring mitt läger, men ske i alla fall Guds vilja! Jag beder, att man inte må ståta vid min begrafning. Låt kistan bli enkel, bara några enkla blommor på den, och jag beder innerligt att slippa beröm af något slag, ty af nåd är jag det jag är.

I Lammets död och smärta består mitt nådaval.
I hans uppstungna hjärta och i hans själakval
anser jag mig intagen, betald, förlossad nog,
och det uppå den dagen, då han på korset dog."

Härpå framräckte han båda sina händer och sade: "Hjärtligt tack för allt. Må Gud välsigna edert arbete i församlingen till Guds rikes fromma. Hälsa mina vänner i kyrkostyrelsen och församlingen. Herren vare med eder. Farväl."

Måndagen den 19 mars var han på sitt kontor och skötte om sina vanliga göromål, fredagen den 23 i skymningen flyttade han till det bättre hemmet. Hvile han i frid!

ALF. BERGIN.

Maria Sofia Johnson.

Mrs Johnson föddes i Horns socken, Östergötland, Sverige, den 2 oktober 1829 och afled i sitt hem i Mariadahl, Kansas, den 13 april 1917, i en ålder af 87 år, 6 månader och 11 dagar. Hennes make var den äldste brodern af den välkända Johnson-familjen i Mariadalen i Kansas. Hans namn var Nils Peter Johnson, hvilken afled den 6 september 1911 nära 83 år gammal.

Maria Sofia var som flicka fattig och tog tjänst hos prästen i socknen. Där tjänade ock en dräng vid namn Nils Peter. De funno samarbetet så angenämt, att de ingingo i det heliga äktenskapet den 12 april 1852 och företogo en tre månaders bröllopsresa på ett segelfartyg, som slutligen hamnade i New York. Därifrån fortsatte de dels på båt, dels till fots till Andover, Ill. Första natten sofvo de på församlingens kyrkogård med himlen såsom tak och den oändliga rymden såsom

väggar. De fingo hjälp hos nuvarande kongressmannen C. O. Lobecks föräldrar, hvilka gåfvo henne brödbitar i förklädet och sur mjölk i en kruka, hvilket hon med glädje delade med sin man. De flyttade därpå till Galesburg, hvarest de fingo arbete. Båda voro de gudfruktiga, arbetsamma och sparsamma. Tillsammans med några andra byggde de ett hus, som kallades "det svenska huset", där de alla bodde såsom hemmansägare. Maria väntade att snart bli moder. Nils Peter blef sjuk. Maria grät och bad. Förehållande Herren hans nådiga löfte om bönhörelse, förnekade hon dödens makt. "Gud kan ej låta min man dö nu. Jag vet, att han skall tillfriskna", sade Maria. Mannen tillfrisknade.

Tre barn föddes dem i Galesburg; två af dessa dogo ock där. Sju barn till fingo de. Dessa föddes i Kansas. Dit reste makarna i en s. k. "prairie schooner" på våren 1856. Sålunda ankom den första svenska familj, som bosatte sig i Kansas. Genom idoghet och Guds välsignelse började den ökenlika dalen att blomstra såsom en lilja. Bröder och systrar samlades i dalen. En församling bildades i den torftiga hyddan och nämndes efter Marias svärmoder, hvilkens namn ock var Maria. Hela dalen fick sedan samma namn. — När Waldenströmianismen härjade i dalen, så att endast två kvinnor en tid lyssnade till den ortodoxa pastorns predikningar, var Maria Sofia en af åhörarna. När den andra höll på att svika, sade Maria Sofia: "Hör du, Emma, jag tycker, att så länge pastorn icke tröttnar att predika för oss två, böra vi tacksamt närvara vid gudstjänsterna. Hålla vi på, bedjande Gud för de andra, skall nog

ändring till det bättre inträffa." Så skedde. Augustana-synodens äldsta församling väster om Missouri-floden står därför starkare i dag än någonsin.

Maria Sofia Johnson var en tillbakadragen kvinna. Helst stannade hon hemma. Där läste hon Guds ord och sjong våra psalmer och sånger. På hennes synförmåga försvagades, så att hon själf ej kunde läsa, gladdes hon öfver att någon annan läste för henne. Hon längtade efter Herren. Hon bad om hemlof. Hon visste om många bönhörelser under sin lefnad. Gud hade rikligen välsignat henne och hennes släkt, andligen och lekamligen. Omringad af nästan alla sina nu lefvande barn — en af döttrarna hann ej fram i tid — afsomnade hon fridfullt i sin Frälsares skötе.

Af de sju barn, som föddes i Mariadahl, dog ett i tidiga år, och sonen Victor E., bankir och legislaturmedlem, dog 1913. Sex barn stodo sörjande vid båren: mrs G. O. Maxell, J. W. Johnson, mrs C. E. Elving, Otto Johnson och Tilda O. Johnson. 23 barnbarn och 2 barnbarns barn samt hela den stora Johnsonska släkten för öfrigt deltaga i sorgen. Bland dessa må nämnas pastor A. Theo. Ekblad, dr Victor Ekblad samt pres. O. J. Johnson.

Hon begrafdes den 17 april. Allt i kyrkan, så vidt möjligt, var dekoreradt i hvitt. Så hade modern bedt att få det, intet skulle se sorgligt ut, utan glädjefullt. Doktor C. J. E. Haterius höll en gripande predikan öfver Ps. 90: 1—13. Pastor C. E. Elving talade med ledning af 2 Tim. 4: 7, 8. Under dofva klockklämtningar sänktes till sist stoftet till hvila i familjegrafven utmed kyrkan. Där hvilar det nu vid makens sida, bidande uppståndelsens härliga morgon.

C. E. Elving.

Malena Malmberg.

Mrs Malmberg föddes i önestad, Kristianstads län, den 5 februari 1844. Hon döptes af T. N. Hasselquist, dåvarande vice pastor i önestads församling. Hennes fader var skolmästaren Jon Bergdahl. År 1853 reste familjen till Amerika. Första vintern tillbragtes i Moline, Ill. Följande vår företogs resan till Minnesota med Vasa som mål. I St. Paul lämnades hustrun och dottern Malena medan fadern uppförde ett stockhus på sitt frihemman i nybygget Vasa, som kort förut påbörjats af hennes kusin, öfverste Hans Mattson, och en annan släkting, S. J. Willard. Under tiden insjuknade modern i koleran. Den 10-åriga Malena måste nu begifva sig af för att i vildmarken uppsöka sin fader. Efter en äfventyrlig färd fann hon honom. Kort därpå dog modern. Bergdahl behöll sitt frihemman i Vasa, hvilket med tiden blef Malenas hem. Vid 17 års

ålder gifte hon sig med N. P. Malmberg. Då kriget bröt ut, lämnade Nils Malmberg sin unga hustru med ett några månader gammalt barn och drog ut i kriget. Han utmönstrades efter tre år. Sedan var det att upptaga kampen för lifvets uppehälle. Det blef både missväxt, torka och gräshoppor. Familjen fick 11 barn. Då mannen dog för 20 år sedan, nödgades hon öfvertaga farmen och ansvaret för allt. Tre af barnen reste västerut. Under årens lopp reste också de andra, och moder Malmberg blef lämnad ensam på sin kammare i Vasa. Hur påkostande det än var att lämna den plats, där lifstrådarna sammantvinnats med hvarje utveckling, voro barnen dock borta, och till dem drogs modershjärtat. För 12 år sedan bosatte hon sig i Spokane. Här förenade hon sig först med Salems-församlingen. Men då den engelska församlingen stiftades och flertalet af hennes barn och barnbarn öfverflyttade dit, följde hon dessa och förenade sig med Trinity. Lyx och öfverflöd voro främmande för henne; till samfundet och församlingen gaf hon rikligen. Mången har från henne mottagit både andliga och lekamliga gåfvor. Oräkneliga äro de nätter hon vakat vid sjukas sida med tröst och hjälp. En gång, då difteri härjale på barnhemmet i Vasa, var hon villig att blifva innestängd med de sjuka barnen för att vårda dem. Det var Kristi kärlek, som tvang därtill. Hon var trogen på sin plats i kyrkan. Äfven sedan hon intagit sängen, sökte hon att bevista högmässan. Under de 10 sista veckorna var hon oförmögen därtill, men satte högt värde på sin pastors besök. Söndagsmorgonen den 17 juni fick hon fira gudstjänst där ofvan. Alla hennes

efterlämnade barn, 6 till antalet, voro med henne under hennes sista sjukdom. Hela hennes önskan och bön var, att dessa måtte stå fasta i den bekännelse och tro, som varit hennes från barndomen. Hon var sann mot sig själf och mot andra. Förtal och smicker voro främmande för henne. Hon ägde mer än vanligt mått af själftillägnad kunskap, parad med ett klart förstånd och en enfaldig barnatro. Hennes stoft fördes till Vasa för att där vid sin älskade makes sida hvila till uppståndelsens morgon.

Augusta Charlotta Levine.

Augusta Charlotta Levine, född Lagergren, föddes vid Åtvidabergs kopparbruk, Östergötland, Sverige. den 23 augusti 1858. Vid tolf års ålder utvandrade hon tillsammans med sin farbror och faster till Amerika, med Galesburg, Ill., såsom mål, dit hennes föräldrar flyttat sex år förut.

Från hemmet och konfirmationstiden ägde hon djupa andliga intryck. Den 25 april 1887 inträdde hon i ett lyckligt äktenskap med sin efterlämnade make, mr S. A. Levine. De bodde en kort tid i Denver, Colo.; 1890 flyttade familjen tillbaka till Galesburg och 1901 till Galva, Ill., där hon bodde, till dess Gud kallade henne hem.

Hon fann alltid tid och tillfälle att hjälpa de nödställda och lidande. Hon var en flitig och trogen gudstjänstbesökare, och med stor glädje, men i stilla ödmjukhet tjänade hon Herren och för-

samlingen. Missionens heliga sak låg henne varmt om hjärtat, och stor var därför glädjen, då dottern Hilma, utlärd sjuksköterska, 1915 antog den till henne af General Council utfärdade kallelsen att utgå i missionens tjänst till Indien.

Den 12 nov. 1916 insjuknade mrs Levine i lunginflammatiton, och den 17 november löstes hennes ande från den bräckliga stofthyddan.

Frid öfver hennes minne.

L. B. Benson.

John Erlander.

Den siste kvarlefvande af dem, som i juni 1860 voro med och deltogo i organiserandet af Augustana-synoden, har nu flyttat öfver tidens gräns. Af de 26 präster och 15 lekmän, som den 5 juni 1860 i Clinton, Rock Co., Wis., stiftade vår synod, var dr E. Norelius den siste kvarlefvande af de förre och John Erlander af de senare. Dr G. Peters prästvigdes vid detta möte, men prästvigningen försiggick dock först, efter det samfundet stiftats och mötet organiserats.

John Erlander föddes den 7 april 1826 i Slätthög, Kronobergs län, Sverige. Rörande sina tidigare år säger han själf: "Där fanns ingen skola i vår församling innan år 1842, och således fick jag ingen skolbildning i mina unga år. Det närmaste jag kom till en skola var, när jag satt och sydde i en bondgård och fick höra på, när skolan hölls i nästa rum. All den bokbildning jag fick gafs af min

fader, som om aftnarna förhörde mig i bibeln och katekesen." Vid 12 års ålder fick han börja lära skräddareyrket. År 1854 reste han till Amerika, stannade ett år i Chicago och kom till Rockford, Ill., år 1855. Här förenade han sig genast med den Första lutherska församlingen (stiftad 1854), hvilken församling han oafbrutet tillhörde till sin död, i mer än 60 år. År 1860 grundade han med hr S. A. Johnson skrädderifirman Erlander & Johnson. Han var Swedish Mutual Fire Insurance Co:s förste president och likaledes Union Furniture Co:s förste president.

I kyrkliga angelägenheter tog han verksam del. Vid synodal- och konferensmöten var han ofta ombud för sin församling. Han tog aktiv del i upprättandet af Augustana Hospital och var medlem af dess första direktion. Vid synodens 50 års-fest i Rock Island 1910 var han närvarande, fastän då fullkomligt döf, men eljest i besittning af alla kropps- och själsförmögenheter.

Dödsbudet kom den 14 febr. 1917, då han i en ålder af 90 år, 10 månader och 7 dagar fick lägga sitt trötta hufvud till ro och ingå i sin Herres glädje. Tre barn, en son och två döttrar, samt en stor vänkrets sörja den hädangångne.

Välsignadt vare hans minne! O. V. H.

Kyrkoalbum.

O, huru ljuflig är
din boning, Herre kär,
ditt tempel och din kyrka,
där sig min själ får styrka
och med ditt ord sig spisa
samt all din godhet prisa.

Sv. Ps. 325: 1.

PRÄSTER

ordinerade vid synodalmötet i Rock Island, Ill. den 17 juni 1917, deras födelse-dato och ort, samt närvarande verksamhetsfält.

1. *Samuel M. Hill*, född den 10 jan. 1851 i Sund, Sverige; Carlsborg, Colton, Oreg.

2. *Svante A. Erling*, 14 juli 1875, östra Bitterna, Skarab. län, Sverige; Malcolm, Underwood och Birka, N. Dak.

3. *Frans Gustaf Granquist*, 16 jan. 1882, Hjortsberga, Kronob. län, Sverige; Hancock och Dollar Bay, Mich.

4. *Gustaf Wilh. Henry*, 31 dec. 1881, Svarteborg, Bohuslän, Sverige; Everett and Hartford, Wash.

5. *Ralph Daniel Hult*, 9 juli 1888, Kearney, Nebr.; blifvande missionär i Sudan, Afrika.

6. *Karl Johanson*, 30 okt. 1882, Veddige, Halland, Sverige; Mattheus-förs., Chicago, Ill.

7. *Carl Arthur Johnson*, 25 jan. 1890, Malmo, Nebr.; San Diego, Calif.

8. *Henning Leonard Johnson*, 26 sept. 1885, Fall Brook, Pa.; Corning och Elmira, N. Y.

9. *Carl Anderson Julius*, 28 dec. 1884, Lindsborg, Kans.; Clinton och Ortonville, Minn.

10. *Johan Alfred Lundgren*, 16 juli 1885, Sargent, Pa.; Cleveland, Ohio.

11. *Arthur Eugene Olson*, 5 nov. 1892, Swedeburg, Nebr.; Ogden, Utah.

12. *Victor Rosenius Pearson*, 30 april 1892, Swedeburg, Nebr.; Evanston, Ill.

13. *Arthur Lawrence Peterson*, 19 jan. 1885, Bertrand, Nebr.; Blackfoot och Moore, Idaho.

14. *Bert Martin Samuelson*, 29 okt. 1886, Orion, Ill.; Lockridge och Fairfield, Iowa.

15. *Herbert Carl Morten Swanson*, 18 jan. 1890, Bethesda, Iowa; Flint, Mich.

16. *Lawrence Joseph Södergren*, 25 mars 1891, Bertrand, Nebr.; Ogden, Iowa.

17. *Levin Julius Trued*, 25 juli 1885, Cresco, Nebr.; Svea och Tabor, Pierce Co., Wis.

18. *Emil Benzon*, 14 maj 1881, Holje, Blekinge, Sverige; Fairport, Iowa.

19. *Nils Anders Blomstrand*, 17 sept. 1860, Nevitshög, Skåne, Sverige; Fremont, Page Co., Iowa.

20. *Olof Hans Miller*, 19 nov. 1868, Skifvarp, Skåne, Sverige; Tabor, Montgomery Co., Iowa.

21. *Fred Gustav Olson*, 1 jan. 1885, Jung, Västergötland, Sverige; Moline och Silvis, Ill.

Intagen i synoden vid synodalmötet i Rock Island.

22. *John Resnick*, född i Ostroy, Volynia, Ryssland, den 15 aug. 1874. Förut tillhörande Norska lutherska kyrkan. Nuvarande verksamhetsfält: Chicago, Ill.

1. S. M. Hill.

2. S. A. Erling.

3. F. G. Granquist.

4. G. W. Henry.

5. R. D. Hult.

6. K. Johanson.

7. C. A. Johnson.

8. H. L. Johnson.

9. C. A. Julius.

10. J. A. Lundgren.

11. A. E. Olson.

12. V. R. Pearson.

13. A. L. Peterson.

14. B. M. Samuelson.

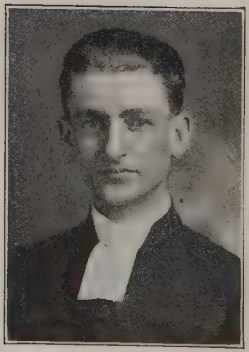

15. H. C. M. Swanson.

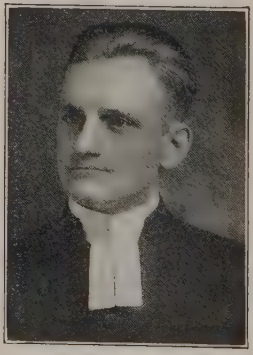

16. L. J. Södergren.

17. L. J. Trued.

18. Emil Benzon.

19. N. A. Blomstrand.

20. O. H. Miller.

21. F. G. Olson.

22. John Resnick.

KYRKOR.

Illinois-konferensen.

Lutherska kyrkan i Galva, Ill. Byggnadsarbetet påbörjades i juni 1915. I nov. 1916 invigdes det nya templet af Ill.-konferensens ordf., dr M. C. Ranseen, assisterad af doktorerna Gustaf Andreen, L. G. Abrahamson, C. A. Blomgren, pastorerna N. Nordgren och J. V. Carlson samt Galesburg-distriktets pastorer. Kyrkan är en gotisk korskyrka. Dess längd är 90 fot, bredd 50 fot, tvärskeppet 56 fot. Tornet, i hvilket är insatt ett tornur, är 136 fot högt. Till vänster om "vestibulen" finnes ett "mother's room". Inredningen är i ek. Fönstren äro af opalglas med bibliska bilder. Högaltaret är i hvitt och guld. En gåfva på $1,250 skänktes till orgelfonden af mr Carnegie. Det hela företer fullkomlig harmoni i kyrklig stil. Läktaren inberäknad rymmer kyrkan 600 personer.

Förutom de vanligen förekommande rummen innehåller kapellvåningen ett läsrum för unga män.

Kyrkan uppvärmes medelst ånga. Kyrkan med tomt värderas till $52,000. En skuld på $10,000 hvilar på egendomen. Arkitekten var Andrew E.

Norman, Chicago, och byggmästarna voro Oscar Peterson, Magnuson och Nelson, Chicago.

L. B. Benson.

Salems-församlingens kyrka, Moline, Ill., är belägen på nordöstra hörnet af 15de gatan och 8de ave.

Grunden lades på våren 1910; undervåningen utgjorde församlingens gudstjänstlokal, tills kyrkan blef färdigbyggd. Den invigdes den 20 maj 1917.

Arkitekt Henry Eckland i Moline har utfört ritningen. Stilen är "Modern Gothic"; materialer Bedford sten och rödt tegel.

Inredningen är kyrklig. Altare, predikstol, bänkar och allt träarbete är i mörkt eke. Dekorationen är enkel och mycket smakfull. Fönsterna äro kulörta i matta färger. Elektrisk belysning "indirekt", samt ångvärmeledning.

Undervåningen har en hörsal med sittplatser för 300 personer samt smärre rum med nutida bekvämligheter. Egendomen värderas till $25,000. Skuld $11,000. E. E.

Grace Eng. Lutheran Church, 70de gatan och Union ave., Chicago, Ill. Församlingen organiserades 1909. Egendomen köptes 1912. Förbättringar till en kostnad af $500.00 hafva i år företagits—målning, dekoration och insättandet af nya ljuskronor. Sedan 1913 är pastor Oscar Nelson församlingens lärare. O. N.

Irving Park-församlingen, Chicago, Ill. Den nya kyrkan är byggd af rödbrunt tegel och "Bedford"-sten. Dess storlek är 120x80 fot. Själfva audito-

riet är invändigt 53¾x65 fot, med ett utbygge för kören af 7x21 fot, samt ett s. k. "Ante-room" af 16x23 fot mellan de tvenne vestibulerna, hvilka äro 12½ fot i fyrkant, dessutom sakristia och ett kör-rum. Sittplatser finnas för öfver 400 på första våningen och 160 på läktaren, som dessutom äger tvenne mindre rum, 12½x12½ fot, och öfver dessa tornrum af samma storlek. I samband med kyrkan, men bakom densamma, är ett s. k. "Parish House", 38x80 fot, som inrymmer lokaler för söndagsskolan och andra organisationer. Denna del af byggnaden har källarvåning, som inrymmer värmeapparaten, kolrum, kassahvalf o. s. v. I första våningen, som är 15 fot hög, är den egentliga söndagsskolsalen, som är 37x58 fot. I förening med denna är en mindre sal, 19x23 fot, som kan användas antingen ensamt eller tillsammans med den större salen. Andra våningen innehåller kvinnornas förmak, 19x23, andra rum, hvilka kunna brukas för klassrum och enskilda möten. Hela byggnaden, utom inventarier, kostar cirka $40,000. Altare, altarrund och predikstol, hvilka på ett sinnrikt sätt äro förfärdigade af herr Chas. Skog och utgöra en efterbildning af italiensk marmor, kosta $1,500. Bänkarna kosta $1,500, fönstren $900, men värda mycket mer, ljuskronorna $750, mattorna $700. Likaledes är sedan insatt en dyrbar piporgel, som är förfärdigad af Moeller, Hagerstown, Md. En subskription på cirka $40,000 har upptagits, och större delen häraf är redan inbetald, hvadan den skuld, som hvilar på egendomen, icke är synnerligt stor, och dessutom ämnar man med det snaraste utplåna densamma. Arkitekt vid detta bygge har varit firman Eckland, Fugard och Knapp.

Minnesota-konferensen.

Svensk-finska ev. luth. Bethel-församlingen i Duluth, Minn., stiftades på hösten 1898. Vid samma tid inköpte församlingen en kyrka från den norska luth. församlingen i W. Duluth. Denna kyrka förstördes af elden i mars månad 1916, och anordningar för en kyrkas uppförande vidtogos genast. En välbelägen tomt vid hörnet af 53 ave. W. och Ramsey st. inköptes för $1,900 och arbetet påbörjades i juli. Hörnstenen lades den 10 sept. och på tacksägelsedagen flyttade församlingen in i bottenvåningen. Söndagen den 20 maj 1917 invigdes kyrkan till sitt heliga ändamål af Duluthdistriktets ordförande, pastor C. O. Swan.

Kyrkan, som är byggd af tegel och hållen i gotisk stil, är 41 fot bred och 65 fot lång med ett 42 fot högt brutet torn. Bottenvåningen innehåller ett stort samlingsrum, ett större och ett mindre klassrum för söndagsskolan samt kök. Öfre våningen är byggd med läktare. Ett enkelt men vackert altare pryder koret. Kyrkan har sittplatser för 275 personer. Hela kostnaden för kyrka, tomt och inventarier belöper sig till i det närmaste 15,000 dollars. G. Oberg.

Augustana-församlingen i Lead, S. D., stiftades år 1899, men under de första sexton åren af sin tillvaro saknade hon egen kyrka och måste hyra gudstjänstlokal. I december 1915 inköptes under pastor J. W. Nyvalls ledning den rymliga och centralt belägna kyrka, hvars bild här visas, och den första gudstjänst, som församlingen firade i eget tempel, hölls den fjärde söndagen i adventet 1915.

Kyrkan invigdes söndagen den 5 augusti 1917 af doktor P. A. Mattson. Den är 48 fot lång och 40 fot bred och har sittplatser för 200 personer. Undervåningen är lika stor och är inred dpå ett ändamålsenligt sätt. Hela kyrkoegendomen värderas nu till $6,000. Kyrkan kostade $2,800 och prästhuset $2,100, men många förbättringar och stigande fastighetspriser hafva ökat egendomsvärdet. Sedan den 15 januari 1915 är pastor J. W. Nyvall församlingens lärare. J. W. N.

Den eng. ev. luth. Grace-församlingens i Minneapolis, Minn., kyrka. År 1914 ingick den svenska Saron-församlingen i den engelska Grace-församlingen. Den förra ägde ett litet kapell å Essexgatan, som hon fått till skänks af moderförsamlingen Augustana, den senare en kyrka å Seven Corners. Båda egendomarna äro nu sålda och en ny kyrka uppförd å hörnet af Harvard och Delaware str., midt emot Minnesota College och blott ett kvarter från statens universitet. Den är byggd i götisk stil af tegel och cement och har sittplatser för ungefär 480 personer. Golfven, såväl uppe i själfva helgedomen som nere i bottenvåningen, äro gjorda af "concrete". Taket med dess bjälkar och öfrigt tillbehör består af brunmåladt trävirke. Altaret är af grå kalksten. Kören har sin plats framme i kyrkan, men är delad, så att halfva kören sitter till höger och den andra hälften till vänster. Predikstolen står på vänstra sidan och dopfunten på den högra. Hela inredningen är sådan, att den stämmer till andakt. Man känner, att man är i Guds hus, och att högtidlig gudstjänst är det enda som passar här. Tornspiran är icke

ännu uppförd. Kyrkan kommer att invigas den andra söndagen i december (1917). Den kommer att kosta något öfver $30,000.

Kansas-konferensen.

Svenska ev. lutherska församlingens i Assaria, Kans., kyrka. Den 6—8 oktober 1916 firade lutherska församlingen i Assaria såväl fyrtioårsfest som kyrkoinvigning.

Församlingen stiftades 1875 och betjänades de första åren af dr A. W. Dahlsten. Den första läraren, bosatt på platsen, var pastor A. M. LeVeau, som tjänade församlingen från 1883 till 1886. Sedan ha följande pastorer tjänat: Theodore Kjellgren 1887—1890, J. Wikstrand 1892—1907, H. E. Sandstedt 1908—1909, A. André 1910—1914, John Holcomb 1914—1915. Pastor W. A. Ericson upptog verksamheten såsom församlingens lärare några veckor efter sin ordination i juni månad 1916. Två af församlingens förra lärare hvila nu i kyrkogården invid kyrkan, nämligen J. Wikstrand och John Holcomb.

Kyrkoinvigningen hölls söndags e. m. Invigningstal, dr E. P. Olsson, text 1 Mos. 8: 17. Engelskt tal af dr E. F. Pihlblad, text 1 Kor. 11: 22. Invigningsakten förrättades af konferensens ordförande, assisterad af de närvarande pastorerna.

Kyrkan är uppförd af tegel med cementgrund. Den är 80 fot lång och 42 fot bred. I undervåningen är rum för värmeapparat, kök, sex salar för söndagsskolans bruk, en större samlingssal och ett rum för mindre kommittéer.

Sorosis-föreningen har skänkt predikstol och altare och Assaria kvinnoförening bänkar och mattor, och piporgeln är skänkt af Luther League.

Kyrkan med dess möblemang har kostat $25,176.

A. T. TRAIN.

New York-konferensen.

Svenska lutherska Harlem-kyrkan, New York, N. Y. En liten historik öfver denna kyrka är, som följer: Den 27 oktober 1916 köptes denna egendom för $32,000. $1,000 betalades samma dag, och enligt kontraktet måste betalas $175.00 per månad, tills $12,000 äro betalta. På $20,000 af denna summa betalas 5 procents ränta till banken. I hopp om att Herren skall välsigna våra sträfvanden för hans rike, vänta vi på hans hjälp äfven med vår kyrkoskuld. Kyrkan är endast sju år gammal, väl belägen för alla församlingens medlemmar, 74 W. 126 st., nära Lenox ave., endast två minuters väg från 125 gatans "subway"-station, då man kommer med Bronx Park-tåget.

F. BORGENDAHL.

Nebraska-konferensen.

Salems-församlingens prästgård i Omaha, Nebr. Då sv. ev. luth. Salems-församlingen i Omaha gaf sina trustees i uppdrag att bygga ett prästhus, icke öfverstigande $4,000, så var detta icke ett lätt göra i dessa dyrtider. En af församlingens diakoner, byggmästaren Charley Johnson, åtog sig göromå-

let. Tre grundsatser nedlades: huset måste hafva minst åtta rum, det måste ock hafva alla nutidens bekvämligheter och byggas för sitt specifika ändamål — ett *prästhus*. Dessa tre regler äro till fullo efterlefda och litet mera, så att hela församlingen är belåten med det väl utförda arbetet. Källarvåningen är indelad i tvättrum, mat- och fruktrum, kolbod och "furnace"-rum. Första våningen har ämbetsrum, och i detsamma äro inbyggda bokhyllor och gasledning för kamin, att användas i kyligt väder, då icke hela huset är uppvärmdt; mottagningsrum, förmak och matsal (dessa tre rum inrättade så, att de utgöra en stor sal i form af ett L), ett kök med skafferi. Andra våningen har fyra sängkammare med garderob för hvardera, ett badrum och ett linneskåp samt en veranda, som kan användas till "sleeping porch". Vindsrummet kan inredas i två präktiga rum, då så påfordras.

F. A. L.

Synodens missionsfält.

Den sv. ev. luth. Emanuels-församlingen i Butte, Mont., som stiftades af pastor C. E. Frisk den 21 jan. 1898, har sin upprinnelse ur en skandinavisk kyrkoförening, stiftad den 1 febr. 1896. En välbelägen kyrkotomt inköptes för $1,200, hvarpå församlingens första kyrka uppfördes år 1900 till en kostnad af $2,562.91. Denna oansenliga kyrka byggdes på den bakre delen af tomten i den mening, att den i en kommande framtid skulle förvandlas till pastorsboställe, då församlingen mäktade bygga en bättre kyrka på den främre delen

af tomten. Denna "förvandling" af den första kyrkan till ett pastorsboställe torde dock aldrig komma att ske. Under åratal hade församlingen känt behofvet af en mer ändamålsenlig och tilltalande kyrka. Men på grund af församlingens fåtalighet och fältets stenbundenhet vågade man knappast ett dylikt företag. Dock i hopp om att bättre kunna fylla sin kallelse för framtiden och samla vårt folk omkring Guds ord beslöt församlingen i oktober 1915 att våga detta steg. En byggnadskommitté invaldes och subskriptionsarbetet anordnades. Arkitekten, herr John E. Seaquist, lofvade att utföra ritningen gratis. — Arbetet på den nya kyrkan påbörjades den 16 oktober 1916, och hörnstenen till densamma lades den 12 november af synodens president, dr L. A. Johnston. Midsommardagen 1917 firade församlingen sin första gudstjänst i undervåningen af den nya helgedomen. Kyrkan är byggd af "concrete" och tegel och uppförd i götisk stil med torn, har ett vackert kor, sakristia, plats för piporgel, "Mothers' rest room" samt en rätt rymlig läktare. Två större fönster pryda kyrkan. Hon är 35 fot bred, 70 fot lång och har sittplatser för 300 personer. Inredningen är kyrklig och stämningsfull. Kyrkan upplyses med elektricitet och uppvärmes med varmlufts-"furnace". I undervåningen finnes en ypperlig samlingslokal, kök, "furnace"-rum, boningsrum för kyrkoväktare, biblioteksrum m. m. I både yttre och inre afseende tar kyrkan sig väl ut och är en heder för vårt folk i den stora grufstaden. Kostnaden belöper sig till i det närmaste $15,000. Förutom de trenne studerandena A. G. Anderson, N. E. Olson och A. S. Johnson (nume-

ra pastor Hamilton) har församlingen betjänats af följande pastorer: A. E. Gustafson, L. A. Hocanzon (under tiden den första kyrkan byggdes), J. E. Shipp, J. W. Nyvall och P. O. Hanson. D. N. Anderson är församlingens nuvarande lärare.

D. N. A.

SV. LUTH. KYRKAN, GALVA, ILL. EXTERIÖR.

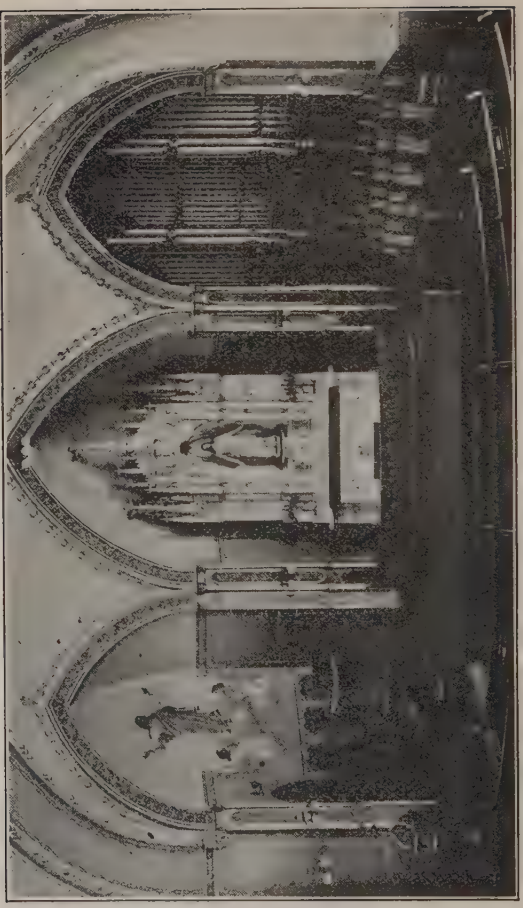

SV. LUTH. KYRKAN, GALVA, ILL. INTERIÖR.

SV. LUTH. SALEM-FÖRSAMLINGENS KYRKA, MOLINE, ILL.

GRACE ENG. LUTH. CHURCH, CHICAGO, ILL.

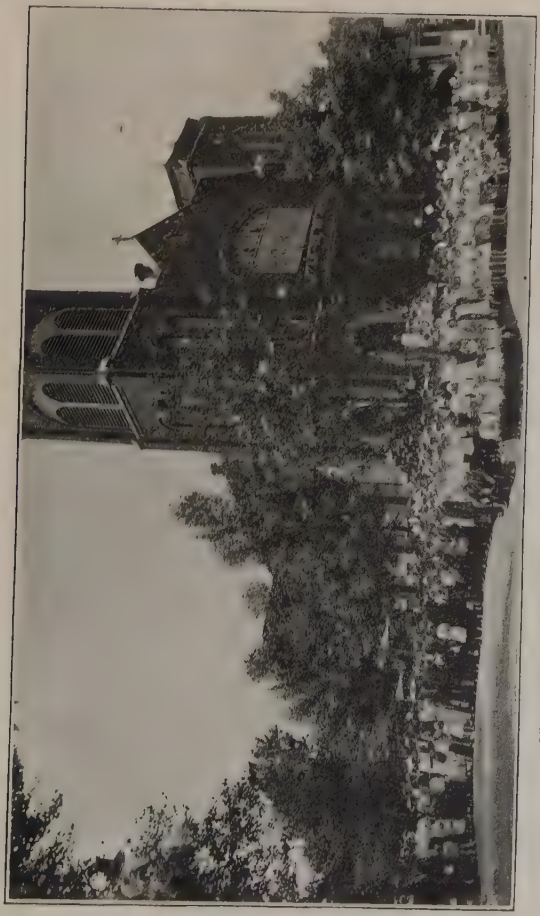

SV. LUTH. IRVING PARK-KYRKAN, CHICAGO, ILL.

Minnesota-konferensen

SVENSK-FINSKA LUTH. BETHEL-KYRKAN, DULUTH, MINN.

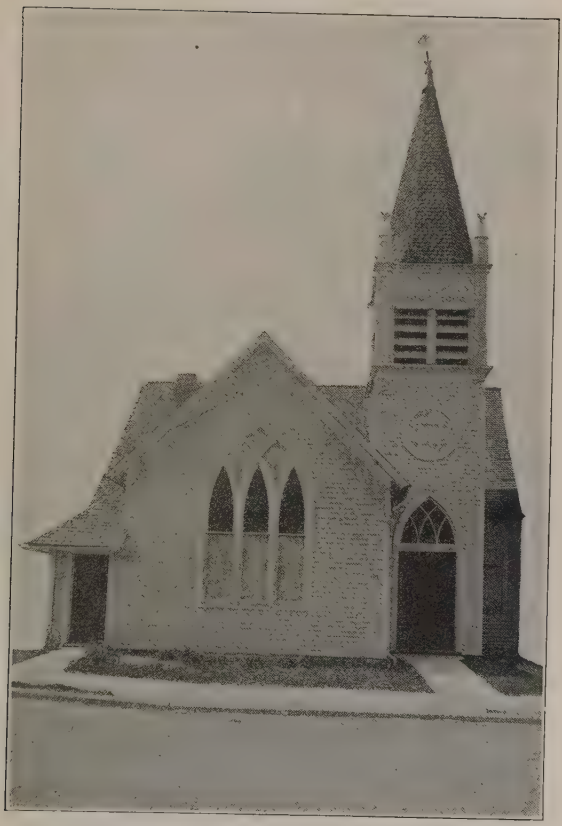

SV. LUTH. KYRKAN, LEAD, SO. DAK.

GRACE LUTH. CHURCH, MINNEAPOLIS, MINN.

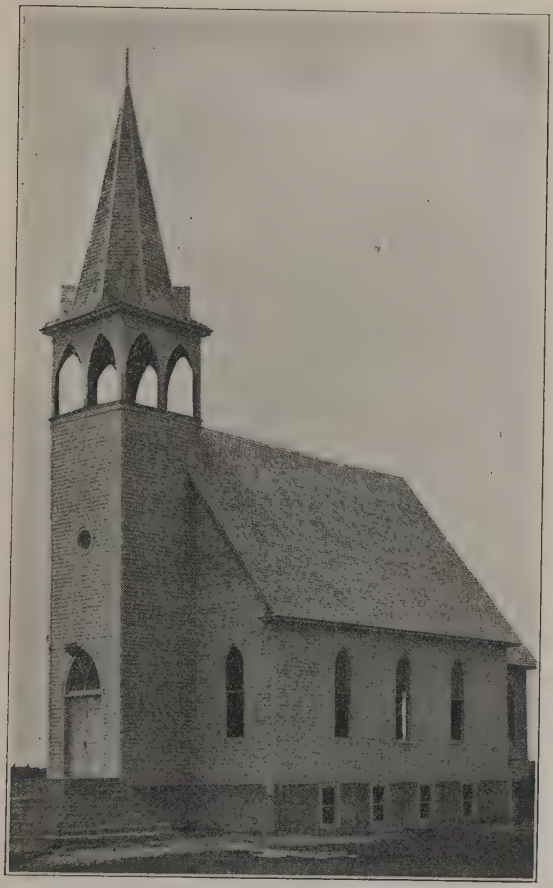

SV. LUTH. FRIDHEMS-KYRKAN, LENGLEY, MINN.

DEN NYA OCH DEN GAMLA KYRKAN, ASSARIA, KANS.

SV. LUTH. HARLEM-KYRKAN, NEW YORK

Nebraska-konferensen.

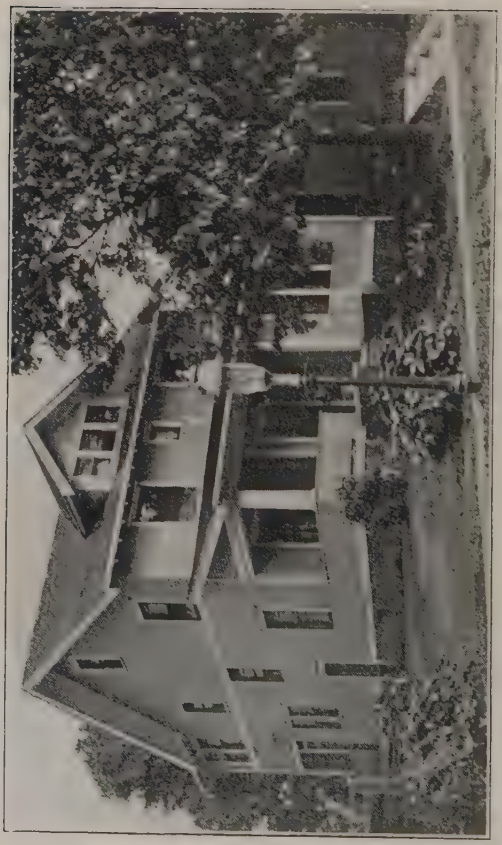

SV. LUTH. SALEM-FÖRSAMLINGENS PRÄSTHUS, OMAHA, NEBR.

Synodens missionsfält.

SV. LUTH. KYRKAN, BUTTE, MONT.

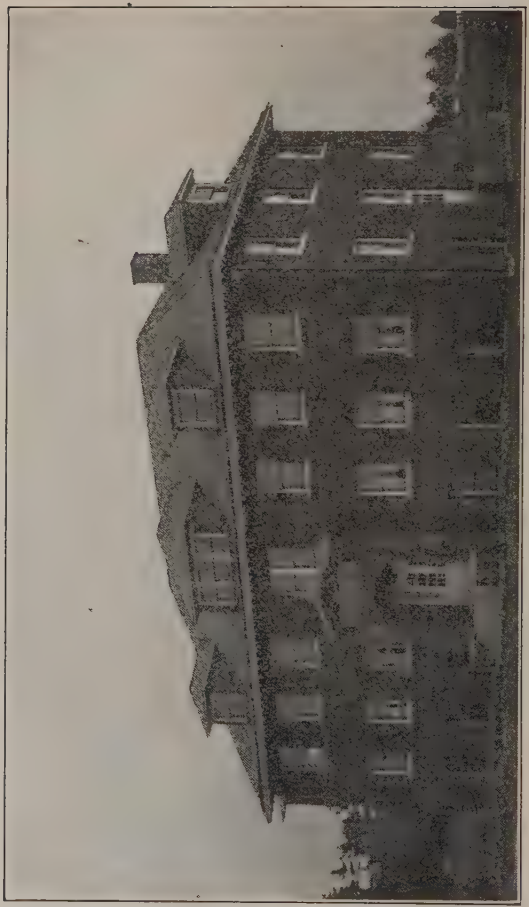

LUTHER HOME, MARINETTE, WIS.

BETHANY ÅLDERDOMSHEM, ALEXANDRIA, MINN. (Se sid. 132)

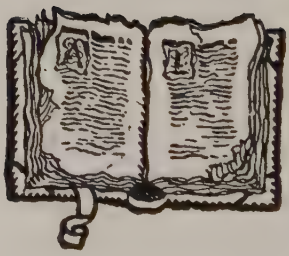

I solnedgången

"Lifvet var människornas ljus."

Joh. 1: 4.

Det var sommarafton. Ljufligt lyste
västersolen öfver fält och ängar,
kastade sitt skimmer mellan träden
i den höga, dystra furuskogen,
strödde guld på vida hafvets vågor,
som melodiskt sjungande sig lyfte,
lekande, men döende vid stranden.

Där på sluttningen en enkel hydda
låg, beskuggad af de gamla lindar,
på den låga bänken bredvid dörren
sitter nu en åldrig, gråhårig kvinna,
läser sakta ur den helga boken,
som i sekler sargat mänskohjärtan
och i sekler mänskohjärtan hugnat. —
Hvad Johannes, kärlekens apostel,
örnen lik, som på de lösta vingar
lyfter sig mot solen, ljusets konung,
täljer om sin mästare, som sade:
"Jag är världens ljus och gifver lifsljus" —
om rättfärdighetens sol med läkdom
uti sina milda, varma strålar,
som med sällhet under sina vingar
efter sekellånga, mörka natten
uppgått öfver Adams fallna släkte —
därom läser hon ur helga boken,
medan aftonsol med blida strålar
stänker purpur mellan lindens grenar.

Och jag lyss till orden: "Jesus sade:
Jag, jag är uppståndelsen och lifvet!
Den som tror på mig skall evigt lefva,
dödens skarpa udd för honom brutits —
hvar och en som lefver och på mig tror,
han skall icke dö evinnerligen!
Tror du detta, kvinna, du som sörjer?
Marta svarar Mästaren och säger:
Herre! Ja, jag tror, att du är Kristus,
lefvande Guds Son, som komma skulle
att den arma, fallna världen frälsa..."
Alltså läser hon, den gamla, sakta.
Och jag ser det klart, hur fårad panna
lyses upp som af ett flyktigt skimmer,
liksom fölle där en vänlig stråle
ifrån västersolen öfver dragen.

Det är lifvets sol, som lyser hjärtat,
som af ljus och lif så härligt värmes,
att i ögat ses en återspegling
af rättfärdighetens ljus, det klara.

Stilla närmar jag mig nu den gamla,
hälsande. Hon blickar upp från boken:
"Kom i Herrens namn, Guds frid!" hon säger,
"hvila här en stund i aftonfriden,
hjälp mig prisa Herren för hans godhet,
för hans stora nåd, som evigt varar!" —
Och med vördnad lyss jag till den gamla,
då hon ur sin skiftesrika lefnad
täljer mig, hur nåden öfverflödat
och hur ljuset upplyst hennes mörker:

"Lyckligt lefde jag i denna hydda
många år i frid med älskad make,
älskad högt, ja, öfver allt på jorden,
och vårt enda barn var hemmets solsken. —
Men ännu jag kände icke Herren,
först i nödens stund jag nåden sökte.
O, hur väl jag minns ännu den dagen,
då mig Herren drog med kärleks lina,
sedan han beröfvat mig de kära,
som mig voro allt, mitt allt i världen —
då mitt hem med ens blef tomt och sköfladt,
och all jordens fröjd mig syntes bleknad —
då min man och son i fjärdens vatten
funno döden under höstens stormar!
O, hur väl jag minnes än den dagen,
då som kalla lik till mig de fördes,
och jag följde dem till sista hvilan
i den mörka grafvens dystra sköte. —

O, då blödde hjärtat heta droppar,
ögat hade inga tårar mera!
Länge satt jag sen i sorgens mörker,
knotande mot Gud, som hårdt mig pröfvat
och beröfvat mig mitt allt på jorden. —
Men han tuktar blott, han ej förskjuter:
genom sorgen väckte han mitt hjärta
att hos honom söka lif och frälsning.
Jesus nalkades i mörka natten,
som en gång han gick på hafvets vågor
och dem mäktigt bjöd att tiga stilla:
balsam skänkte han för hjärtesåren!
O, hur han förstod att ljufligt trösta,
som en moder barnet ömt hugsvalar,
när det gråter ut vid hennes hjärta!

'Hvad jag gör, förstår du ännu icke,
men en gång skall allt dig tydligt blifva,
och så skall du kunna prisa Herren
äfven för det tunga, bittra, svåra —
allt ju tjäna skall dig till det bästa! —
Det är fadershanden, som dig tuktat,
samma fadershand skall ock hugsvala —'

O, då stillades mitt hjärtas frågor,
där kom ljus i mörka sorgenatten,
efter stormen blef det frid och hvila!

Herren trädde in i hjärtats tempel,
som han renade sig själf till boning,
och nu ljuder lof och tack därinne.
Mina kära får en gång jag möta
ofvan där i saligheten himmel,
där de frälsta evigt prisa Herren!
O, jag ser så klart, hur nåd allena
följt mig alla mina lefnadsdagar,
och en gång, af samma nåd allena,
går jag genom pärleporten klara
hem till honom, som mitt hjärta älskar,
som mitt lif, mitt ljus, min frid har blifvit!
Honom i all evighet ske ära!" —

Så den gamla. Aftonen har lidit,
solen har gått ner och dagen svalkas,
men ännu på tärda, bleka dragen
ser jag detta klara skimmer dröja,
som det inre ljuset återstrålar. —

I mitt hjärta återljuda orden:
"Men vi alla, som med aftäckt anlet'

skåda Herrens klarhet i en spegel,
skola ock till samma bild förvandlas
genom nådens, härlighetens ande" —
skola gå från klarhet och till klarhet,
tills vi stå en gång med fröjd på Sion,
där af nåd vi blifva honom lika
och för evigt bo uti hans närhet!
Lammet vare evigt pris och ära,
som har världens alla synder burit,
som oss köpte i försoningsdöden
med sitt blod, då genom evig ande
utan vank han offrade sig Gudi
för att Adams fallna släkte frälsa!
Honom prisa nu serafers skaror:

Lammet, som på korsets stam blef slaktadt,
det är värdigt taga makt och visdom,
rikedom och starkhet, pris och ära —
uti evigheters evigheter!

C. G. LAGERFELT.

Kvällsstämning

Solen silar gyllne skimmer
genom löfvens fina nät,
här på stapelns mörka timmer,
där på sandgång, jämn och slät.

Liljor ånga mildt i vinden,
lysa klart mot svartgrå grund.
Kvällsvind sveper mjukt kring kinden.
mängd med doft från äng och lund.

Starka strömma sommarns safter,
klarblått lyser himlens loft.
Och jag känner lifvets krafter
i hvart pulsslag, i hvar doft.

Lyssna! Klämtslag öfver nejden.
Graf är öppnad. Kista sänks.
Åt en trött, som slutat fejden,
ro i mullens gömma skänks.

Lif, som en gång sjöd och brände,
kylts i dödens kalla famn.
Färd på stormigt haf fått ände,
skepp förtöjts i stilla hamn.

KVÄLLSSTÄMNING

En gång, sommar eller vinter,
klämtar det väl ock för mig,
pulsen domnar, foten slinter,
när mig tryggast tycks min stig.

Ty mitt lif är likt en strimma,
som där log i lönnens hvalf,
likt en flyktig sommartimma,
likt den dagg, i blomknopp skalf.

Dock, fast likt en fläkt det ilar,
du oss lärde, Herre Krist,
att dess mål och källa hvilar
i din Faders hägnad visst.

Vänligt lysas våra dagar
af ditt ord om Fadrens hus.
Skönt i dödens tysta hagar
spirar lif bland mull och grus.

OSCAR MANNSTRÖM.

GTU Library
3 2400 00482 5364
20428
GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.